



Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>



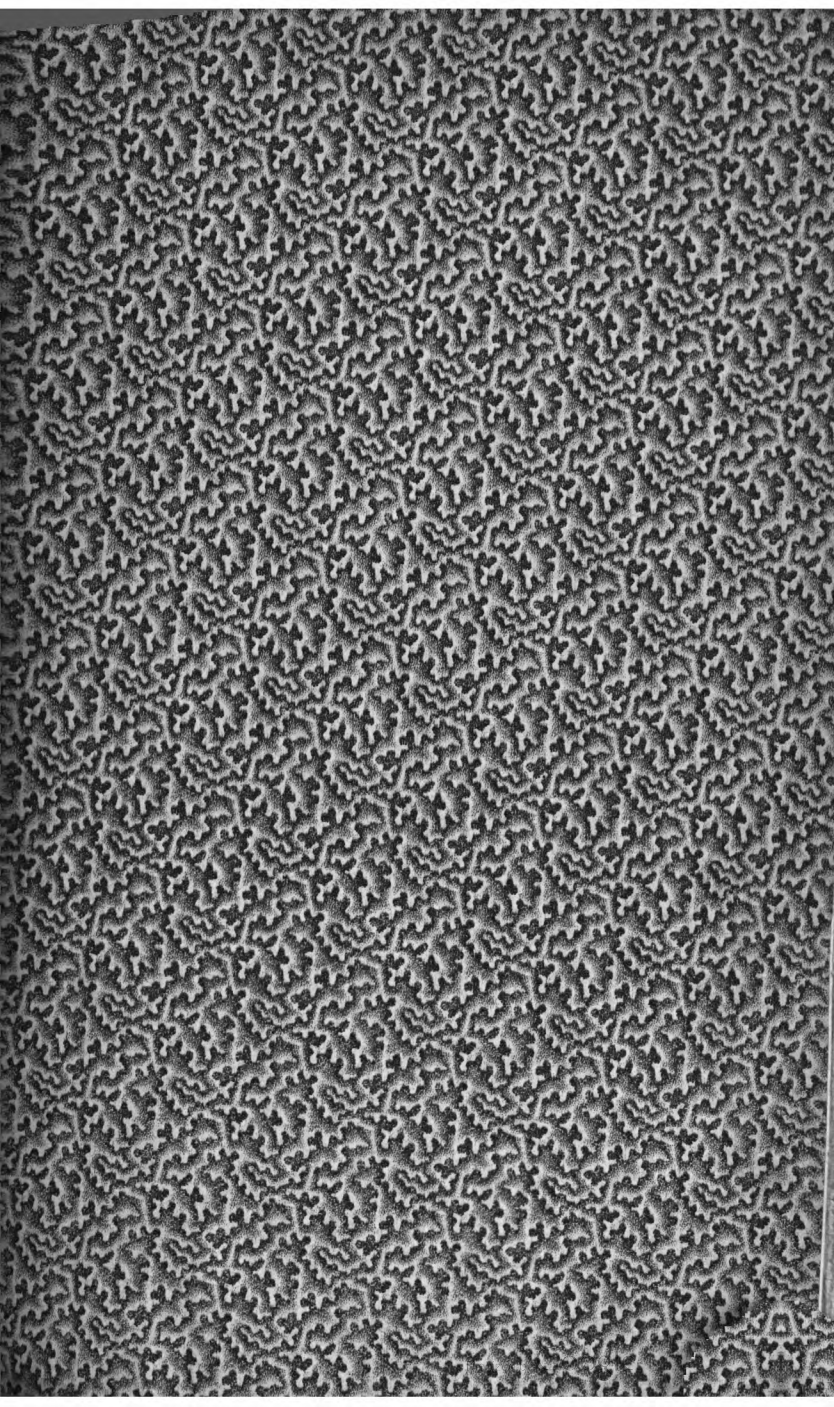


UNI

GENT



03



G. 4042.

Windy

(B. G. 8251).

NEDERDUITSCH
SPRAAKKUNST

NAAR HET HOLLANDSCH,

TEN BIJZONDEREN GEBRUIKE

DER

VLAAMSCH-SPREKENDEN,

DOOR J.-J. MOKE.



GEDRUKT

TE GENT BIJ J.-N. HOUDIN.

—
1823.



VOORBERIGT.

— 18 —

Het tegenwoordig Hollandsch is, buiten tegenspraak, de aanzienlijkste en bloeiendste tak onzer Nederduitsche Moedertaal; in die Dialekt alleén vindt men deze behoorlijk beoefend, op een éénparig en achtbaar gebruik steunend, en alle de vereischten van eene waarlijk schoone en rijke taal vereenigend. Het is dus wel voornamelijk in haar dat ons Nederduitsch verdient gekend en regelmatig geleerd te worden.

Deze taak heb ik gewenscht mijnen vlaamschsprekenden Landgenooten gemakkelijk te maken; ik heb gepoogd hun niet alleén de bijzonderheden der Hollandsche spreek- en spelwijze naauwkeuriger te ontwikkelen,

dan gemeénlijk in Hollandsche spraakkunsten noodig wordt geacht ; maar ook tevens hun de algemeene Taalregelen zoo methodisch en verstaanbaar voor te dragen , als mij maar mogelijk is geweest.

Ik heb niet geschroomd mij van uitheémsche Kunstwoorden te bedienen , zoo dikwijls ik dacht dat ik daardoor het doel der Duidelijkheid zekerder zou bereiken. Immers zijn die Basterdwoorden bij ons , over het algemeen , nog beter bekénd , dan derzelve nieuwe verduitschingen ; en zij bevélen zich ook eenigzins door eigene voordeelen aan , namelijk : eene bijzondere bondigheid , eene uitsluitende eigenheid aan den grammatikalen zin , en eindelijk een gebruik welk zich niet tot onze afzonderlijke spraakkunst bepaalt.

Wegens de Spelling heb ik het systeem van den Heér SIEGENBEEK in alles gevolgd ; maar ik heb in zekere bepaalde gevallen , volgens Hoofdstuk I , § 40 , a 44 , een accent gebruikt.

Dit noem ik geene afwijking van het even-gemelde systeem, maar eene enkele Bijvoe-ging daaraan, die er geén éen stelligen regel van omvér werpt, terwijl zij de Spelling voor-zeker naauwkeuriger maakt, en derhalve, bijzonder in een werk van dezen aard, van een onbetwistbaar nut is.

Eenigen mogen het kwalijk vinden dat ik geén onderscheid heb gemaakt tusschen den zoogenaamden scherp-langen en scherp-korten klank der o (als in bot, dom, — en slot zot). Doch dit verschil wordt bij de Zuid-Ne-derlanders niet waargenomen, staat buiten verband met de spelling, en is op zich zelf zoo gering, dat het ons, bij de Hollandsche uitspraak, bijna onhoorbaar voorkomt. Daarom heb ik deze bijzonderheid van te weinig aangelegenheid geacht om daarmede de Vlaamschsprekenden lastig te vallen.

Daarentegen heb ik den Lezer opmerk-zaam gemaakt op den dooven klank der i,

*dewijl die op de spelling eenen werkelijken invloed heeft, in zoo ver dat de enkele vo-
kaal, in dat geval, zoo wel de silbe eindigt,
als op eene consonant stuit, en, even als de
doove E, nooit de consonantverdubbeling na
zich vereischt.*

*Ik onderwerp nu deze mijne poging aan de
uitspraak der Taalkundigen, wel voorname-
lijk der genen, die door eigene ondervinding
bevroed hebben hoe zeér het den Zuid-Ne-
derlanders aan een elementair werk van
dezen aard ontbreekt; en ik besluit met de
verklaring, dat ik alle beredeneerde tegen-
spraak met belangstelling zal aanhooren, en
altoos het gegronde daarvan met erkentenis
zal benuttigen.*

Den 4 September 1823.



NEDERDUITSCH E SPRAAKKUNST.

EERSTE HOOFDSTUK.

VAN DE WOORDEN, EN DERZELVER SPELLING,
IN HET ALGEMEEN.

§ 1. **W**OORDEN zijn de bijzondere klanken der stem, aan welke wij eenige beteekenis vast hechten.

Silben, of Lettergrepen, zijn de afzonderlijk uitgesprokene deelen van een woord, als *va-der*, *be-min-nen*, *ge-hoór-zaam-heid*.

Men heeft *eén-* en *meërsilbige* woorden; deze laatste kan men oók, naar het getal hunner silben, in *twee-*, *drie-*, of *viërsilbige*, enz., onderscheiden.

§ 2. Wegens hunnen verschillenden aard, en de verschillende werking die zij op elkander uitoefenen, verdeelt men de woorden in zekere hoófd-klassen, die men gewoonlijk de *Taal-* of *Rededeelen* noemt; dezer getal zullen wij bepalen tot acht, te weten: het *Substantief*, het *Adjectief*, het *Pronoom*, het *Verb*, het *Telwoord*, het *Adverb*, de *Prepositie*, en de *Conjunctie*.

Onder deze taaldeelen hebben wij noch het *Artikel*, noch het *Deélwoord*, noch de *Interjectie* op-

genoemd, — dewijl wij het eérste onder het Substantief, het tweede onder het Verb of het Adjectief, en de derde onder het Adverb begriipen.

Van elk taaldeel zal hierna in het bijzonder worden gehandeld; wij komen nu tot de *Spelling*.

§ 3. Tot het spellen van alle zoo echt-nederdutsche als aan vreemde talen ontleénde woorden, gebruikt de Nederlander zes-en-twintig letteren, te weten : *a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.*

Zes dezer letteren (*a, e, i, o, u, y*) worden *Vokalen* of *Klinkers* genoemd, om dat zij op haarzelven en zonder behulp van andere, een eigenen klank, of eene volkomen silbe, kunnen verbeelden.

De twintig overige letteren noemt men *Consonanten* of *Medeklinkers*, om dat zij nooit dan in samenstelling met éene of meér vokalen eene silbe uitmaken.

Van de Vokalen.

§ 4. De enkele vokalen *a, e, i, o, u*, zijn aan eenige verscheidenheid van klank onderhevig :

A heeft	{	den Openen klank in <i>Va-der, ma-ken</i> ;
	—	Besloten — — — <i>Vat, makker</i> ;
E — —	{	— Openen — — — — <i>Le-zen, we-ten</i> ;
	—	— Besloten — — — — <i>Lés, wet</i> ;
	—	— <i>Dooven</i> — — — — <i>Lasteren, bemind</i> ;
I — —	{	— Openen — — — — <i>Ti-tel, arti-ke</i> l;
	—	— Besloten — — — — <i>Wit, dik</i> ;
	—	— <i>Dooven</i> — — — — <i>Aardig, prediken</i> ;
O — —	{	— Openen — — — — <i>Ho-pen, sto-ken</i> ;
	—	— Besloten — — — — <i>Hop, stok</i> ;
U — —	{	— Openen — — — — <i>Nu, schu-ren</i> ;
	—	— Besloten — — — — <i>Nut, schurk</i> .

§ 5. Over het algemeen, behalven de *doove* E en I, hebben de enkele A, E, I, O en U altoós den *openen* klank, wanneer zij op het einde harer silbe staan, en den *besloten*, wanneer eene Consonant de silbe sluit.

Dit laatste lijdt eene enkele uitzondering omtrent de vokaal *u*, die wanneer zij, oók in de zelfde silbe, van eene *w* onmiddelijk gevolgd wordt, den *openen* klank behoudt, als in *uw*, *gehuwd*.

§ 6. De grieksche *y* (*ypsilon*) heeft bij ons, in woorden van griekschen oorsprong, altoós den *openen* klank der *i*, als in *Cyrus*, *Egypte*.

Men moet deze *y* niet verwarren met de dubbele letter *ij* waarvan hierna (§ 12): de eerste is eene grieksche letter die wij alleénlijk tot de spelling van eenige aan het grieksch ontleénde woorden behouden; de samenstelling *ij* in tegendeél is geheel en al nederduitsch.

§ 7. De dubbele *aa*, *ee*, *oo*, *uu*, en de *ie* worden gebruikt tot het verbeelden van den *openen* klank der respective *a*, *e*, *o*, *u* en *i*, wanneer de silbe op eene Consonant eindigt, als *staal*, *meel*, *vroom*, *zuur*, *publiek*.

§ 8. De dubbele *ee* en *oo* verbeelden oók dikwijls eenen bijzonderen klank, dien wij den *scherpen* klank noemen; dit geschiedt zoo wel op het einde der silben (b. v. *lee-ren*, *too-nen*), als dan wanneer eene Consonant de silbe sluit (b. v. *deél*, *koóp*).

Wij gelooven, in dit laatste geval, den *scherpen* klank van den *openen*, door een accent op de *tweede vokaal* geplaatst, te moeten onderscheiden; dus schrij-

ven wij *leest* (van *lezen*), en *leést* (eene schoenleést); *kool* (eene vuurkool), en *koól* (een tuingewas), enz.

Het onderscheid der uitspraak tusschen *leest* en *leést*, *kool* en *koól*, schijnt ons daarin te bestaan dat men, bij den scherpen klank, de vokaal waarlijk dubbel uitspreekt, bijna eveneéns als ware geschreven *le-est*, *ko-ol*.

§ 9. De zamenstelling *ie* verbeeldt den openen klank der enkele *i* (§ 7), alleenlijk in uitheémsche woorden waar zij eene consonant na zich heeft, als in *publiek*, *civiel*; elders verbeeldt zij nog tweederlei klanken die haar eigen zijn: den *scherpen* en den *gemengden*.

De scherpe klank der *ie* heeft plaats bij alle echt-nederduitsche woorden als *brief*, *niet*, *vliegen*, enz.; oók in de uitgangen van uitheémsche woorden, wanneer die met nadruk worden uitgesproken, als in *philosophie*, *genie*, *menagerie*.

De gemengde klank der *ie* wordt gehoord op de uitgangen van uitheémsche woorden, wanneer die zonder nadruk worden uitgesproken, als in *olie*, *historie*, *natie*.

§ 10. Wanneer twee, of drie vokalen, in de zelfde silbe zamengesteld, eenen bijzonderen, aan hare zamenstelling eigenen, klank hebben, dan noemen wij die vereeniging *Diphtong* of *Zamenklank*.

Als diphtongen moet men vooreerst aanzien de *scherpe* *EE* en *oó*, benevens de *scherpe* en de *gemengde* *IE*;

Vervolgens de *aai*, *ei*, *oei*, *ooi*, *ui*; de *au*, *aau*, *eeu*, *ieu*, *ou*, de *eu*, de *oe*, de *ai* en de *oi*.

§ 11. In de diphtongen *aai*, *ei*, *oei*, *ooi*, *ui*, geldt

de *i* eveneens als of zij de consonant *j* ware; dus hebben gemelde diphtongen den zelfden klank als ware respectvelijk geschreven *aaj*, *ej*, *oaj*, *oaj*, *uj*; voorbeelden : *fraai*, *mei*, *moeite*, *dooi*, *kruiden*.

Men moet wel in acht nemen, dat bij alle deze diphtongen de nieuwere hollandsche spelling nooit de grieksche *y* duldt, die eertijds algemeen in gebruik was; ook stelt men daarbij nooit de dubbele *i* (*ij*), ten zij eene vokaal er achter volge, als in *zaai-jen*, *gooi-jen*, enz.

§ 12. Wij hebben de *ij* niet als eene diphtong aangegeven, dewijl zij, zoo wegens uitspraak als spelling, niets anders is dan eene zamenstelling der vokaal *i* met de consonant *j*. Daarom gelooven wij ook, dat het onderscheid van uitspraak, b. v. tusschen *wij* en *wei*, tusschen *rijzen* en *reizen*, het verschil tusschen den klank der beslotene *i* en dien der beslotene *e* ten gronde moet hebben, even als dit verschil waargenomen wordt in *wit* en *wet*, *ridder* en *redder*, enz. (§ 5 en 11.)

§ 13. In de diphtongen *au*, *aau*, *eeu*, *ieu*, *ou*, geldt de vokaal *u* eveneens als ware zij de consonant *w*, dus spreekt men die diphtongen uit als *aw*, *aaw*, *eéw*, *iew*, *ow*; voorbeelden : *paus*, *naauw*, *leeuw*, *nieuw*, *hout*.

De diphtong *au* wordt alleénlijk in een klein getal woorden gebruikt, waarvan *dauw*, *laurier*, *pauk*, *paus*, *pauze* en *sauts* de voornaamste zijn. Veel andere woorden, die de Vlamingen door *au* plegen te spellen, nemen, volgens de hollandsche spelling, of de diphtong *aau*, als *flaauw*, *naauw*; of de diphtong *ou*, als *fout*, *kous*.

De diphtong *ou* behoudt oók in sommige aan het fransch ontleénde woorden, de fransche uitspraak, gelijkende aan die der nederduitsche *oe*, als in *gouverneur*, *courant*, enz.

§ 14 De *eu* hoort men in *beurs*, *deugd*; de *oe*, in *zoet*, *boek*, de *ai* in *militair*, de *oi* in *peremptoir*.

De twee laatste diphtongten (*ai* en *oi*) worden slechts in eenige woorden van franschen oorsprong gebézigd.

Van de Consonanten.

§ 15. De letter *h*, op zich zélve, duidt enkelijk eene bijzondere uitademing (aspiratie) der volgende vokaal of diphtong aan, als *hemel*, *huis*.

Doch met de *c*, *sc*, *p* en *t*, maakt zij de bijzondere zamenstellingen *ch*, *sch*, *ph* en *th* uit, waarvan men elke als eene afzonderlijke en ondeélbare Consonant mag beschouwen.

De *ch* en *sch* zijn echt-nederduitsche letteren; de *ph* en *th* worden alleénlijk tot het spellen van eenige uitheémsche woorden gebruikt. In deze klinkt de *ph* als eene *f*, en de *th* als eene enkele *t*, b. v. *philosooph*, *thermometer*. De *th* wordt oók gebruikt tot de woorden *thee* en *thans*.

§ 16. Buiten de zamenstellingen *ch* en *sch*, wórdt de *c* nooit tot het spellen van echt-nederduitsche woorden, gebézigd; in uitheémsche klinkt zij als eene *k*, of als de nederduitsche *s* (§ 18); dus wordt het woord *Concilie* uitgesproken als of geschreven ware *Konsilie*.

§ 17. De *q* en de *x* worden ook niet dan tot eenige uitheemsche woorden gebruikt. De *q* is altijd gevolgd van eene *u*, en deze samenstelling (*qu*) wordt uitgesproken als *kw*, b. v. *questie*, *qualiteit*.

De *x* vóór eene vokaal klinkt iets zachter dan de samenstelling *ks*, zoo als men uit de uitspraak der woorden *exempel*, *examen*, opmaken kan.

§ 18. In echt-nederduitsche woorden heeft de *s* vóór eene vokaal altijd den harden klank, als in *gee-sel*, *vree-selijk*, enz. (Dus is het onnoodig ter verbeelding van dien harden klank de *s* te verdubbelen, schrijvende *geéssel*, *vreésselijk*, enz.)

Hierop is eene uitzondering, wanneer de *s*, als *sluit-letter eener silbe*, door eene vokaal onmiddelijk gevolgd wordt, het welk meest vóór de navoegselen *aard*, *achtig*, geschiedt; in dat geval heeft zij den zachten klank der *z*, als in *grijs-aard*, *vreés-achtig*.

Zij heeft ook den zelfden klank, wanneer zij zich, in uitheemsche woorden, tusschen twee vokalen bevindt, als in de woorden *president*, *deserteur*, enz.

§ 19. Onmiddelijk na eene *s*, wordt de Consonant *j* zeer gelijkend naar de fransche *ch* uitgesproken, als in *meisje*, *sjerp*, *sjouwer*.

§ 20. Bij sommige woorden uitgaande in *gie*, geeft men aan de *g* de fransche uitspraak, als in *horlogie*, *kollegie*; ook in eenige andere aan het fransch ontleende woorden, als *génie*, *cachet*, enz., wordt de *g*, zoo wel als de *ch*, op zijn fransch uitgesproken.

§ 21. In sommige uitheemsche woorden als *natie*, *negotie*, *registratie*, enz., wordt de *t* bij de Zuid-

nederlanders als de nederduitsche *s*, bij de Noordnederlanders als *ts* uitgesproken; dus zeggen deze : *na-tsie*, *nego-tsie*, *registra-tsie*; en gene : *na-sie*, *nego-sie*, *registra-sie*. Wij gelooven dat beide uitspraken wederzijds moeten gedoógd worden.

Algemeene Regelen der Spelling.

§ 22. De Vokaalverdubbelingen *aa*, *ee*, *oo*, *uu*, ter verbeelding van den openen klank der enkele vokalen, worden nooit gebruikt dan in silben die op eene consonant eindigen, als *taal*, *beek*, *roos*, *muur*; anderzins verbeeldt men den zelfden klank door de enkele *a*, *e*, *o* of *u*, als in *vra-gen*, *we-ten*, *ho-pen*, *verhu-ren*. Dus wordt dikwijls hetzelfde woord, naar mate eene consonant eene silbe sluit of tot de volgende silbe overgaat, nu met de verdubbeling, dan met de enkele vokaal gespeld, als *taal*, *ta-len*; *beek*, *bé-ken*; *roos*, *ro-zen*; *muur*, *mu-ren*; dus schrijft men oók *vra-gen* en *ik vraag*, *we-ten* en *ik weet*, *ho-pen* en *ik hoop*, *verhu-ren* en *ik verhuur*, enz.

§ 23. In tegenstrijding nogtans met den algemeenen regel, wordt de dubbele *ee*, oók tot het verbeelden van den openen klank der *e*, op het einde der woorden gesteld, als *thee*, *trophee*, enz.

§ 24. Om de zelfde reden waarom men de dubbele *aa*, enz., op het einde der silben niet behoudt, zoude men oók dienen de zamenstelling *ie*, ter verbeelding van den openen klank der *i* (§ 7), op het einde der silben in eene enkele *i* te veranderen, schrijvende dus *publi-ke*, *civi-le*, en niet *publie-ke*, *civie-le*. Dit

laatste nogtans wordt door velen gevolgd, ofschoón door de uitspraak noch de etymologie vereischt, en met de beredeneerde spelling tegenstrijdig.

§ 25. De diphtongen *aai*, *ei*, *oei*, *ooi*, *ui*, worden nooit onmiddelijk door eenige vokaal (in het zelfde woord) gevolgd, zonder dat men vóór deze laatste eene *j* voege; dus schrijft men *zaai-jen*, *brei-jen*, *moei-jelijk*, *schooi-ger*, *lui-je*, en niet *zaai-en*, *brei-en*, enz.

Dit lijdt eene uitzondering vóór die navoegselen welke noodzakelijk met eene vokaal aanvangen, als in de woorden *taai-achtig*, *lui-aard*, *moei-al*, enz.

§ 26. De diphtongen *aau*, *eeu*, *ieu*, zijn altoós onmiddelijk, het zij in de zelfde of in de nakomende silbe, van eene *w* gevolgd; dus schrijft men *flaauw*, *leeuw*, *nieuw*, ook *flaau-we*, *leeu-wen*, *nieu-we*.

§ 27. De diphtong *ou* is oók altoós, het zij in de zelfde of in de nakomende silbe, onmiddelijk door eene *w*, of door eene *d* of *t* gevolgd, als *vrouw*, *trouwen*, *oud*, *hou-den*, *zout*, *zou-ten*.

§ 28. De sluitconsonant van een woord gaat gewoonlijk tot den bijkomenden uitgang *e* of *en* over, en wordt alsdan de aanleidende letter dier uitgangsilbe, dus *schoón*, *schoo-ne*; *land*, *lan-den*.

Dit grijpt geene plaats omtrent de woorden die eindigen in *ij*, als *vrij*, *abdijs*, *schilderij*: in deze gaat de consonant *j* nooit tot de volgende silbe over, dus *vrij-e*, *abdijs-en*, *schilderij-en*, enz.

§ 29. Wanneer een woord zijne uitgangsilbe ver-

liest, dan treedt gemeenlijk de aanleidende consonant der zelve tot de vorige silbe terug; dus *wer-ken*, *ik werk*; *vertoonen*, *ik vertoón*.

Dit lijdt wederom eene uitzondering opzigtelijk de consonant *f*, welke nooit tot de vorige silbe terug treedt, maar altoós met de uitgangs-silbe geheel weggenomen wordt; dus *zaai-jen*, *brei-jen*, *krui-jen*; *ik zaai*, *ik brei*, *ik krui*.

§ 30. wanneer de sluitconsonanten *f* en *s* tot de uitgangs-silbe overgaan, dan wordt meestal de *f* in eene *v*, en de *s* in eene *z* veranderd, dus: *huis*, *hui-zen*; *korf*, *kor-ven*.

Wanneer in tegendeel de *v* of *z* tot de vorige silbe terug treedt, dan wordt *altijd* de *v* in eene *f*, en de *z* in eene *s* veranderd; dus: *gelvo-ven*, *bewijzen*; *ik geloof*, *ik bewijs*.

§ 31. De Consonantverdubbeling wordt nooit toegelaten dan in de drie volgende gevallen:

1.º Wanneer zulks tot de verbeelding der uitspraak stellig vereischt wordt; dus schrijft men *val-len*, *wet-ten*, enz., dewijl men anders *va-len*, *we-ten*, zoude moeten lezen, het welk geenszins met de uitspraak der bedoelde woorden overeen komt.

2.º Bij de *Eérste-verleden* tijden der gelijkvloeiende verben welker *Enkel-Onbepaald* op *den* of *ten* eindigt, b. v. *bloeden*, *vlugten*; *ik bloedde*, *ik vlugtte*, enz. Dit zullen wij nog te zijner plaats (Hoófdst. V) aanroeren.

3.º In sommige zamengestelden, waar de zelfde letter, die het éene deel eindigt, het andere begint, als in *bloeddorstig*, *gevoelloos*, enz.

§ 32. Wanneer de verdubbeling der zamenstellingen *ch* en *sch* (als enkele letteren beschouwd) door de uitspraak vereischt wordt, zoo geschiedt zulks respectievelijk door de consonanten *g* en *s*, wordende de *g* vóór de *ch*, en de *s* vóór de *sch* geplaatst, als *lag-chen*, *lig-chaam*, *was-schen*, *vis-schen*. Deze voorgevoegde *g* of *s* verdwijnt, zoodra de consonantverdubbeling tot het verbeelden der uitspraak niet meer noodig is, en daarom schrijft men: *ik lach*, *ik wasch*, *ik visch*.

§ 33. Het is eene overtollige en onregelmatige vermenigvuldiging van consonanten, wanneer men, als oudtijds het gebruik was, eene *ck* voor eene enkele *k*, eene *gh* voor eene enkele *g*, en eene *dt* voor eene enkele *d* of *t* stelt, dus schrijvende *ick*, *oóck*, *ghij*, *gheven*, *wegh*, *landt*, enz. Dit lijdt nogtans eene uitzondering opzigtelijk de letteren *dt*, die men in sommige gevallen, bij de conjugatie der verben, als uitgang van den tweeden en derden persoon gebruikt, als *gij zendt*, *hij zendt*, *gij zondt*. In dergelijke stellingen wordt de *t* als vereischte uitgangslatter aangenomen, en de *d* als oorspronkelijke wortletter des woords bijbehouden.

§ 34. Wanneer het bij de uitspraak twijfelachtig blijft of men tot het spellen van een woord, eene *g* of eene *ch* moete gebruiken, dan bezigt men doorgaans de *CH*, ten zij *afleiding*, *verbuiging* of *algemeen gebruik* voor het stellen eener *g* pleite. Dit heeft plaats in de volgende woorden :

Bedrog, *gedrogt*, van *bedriegen*;

Betigten, van *tijgen*, *aantijgen*;

- Dog*, in het meervoud *Doggen* ;
Bogt, van *buigen* ;
Digt (adj.), ter onderscheiding van *dicht*, *gedicht* ;
Dragt, van *dragen* ;
Gebragt, van *brenghen* ;
Jagt, van *jagen* ;
Klagt, van *klagen* ;
Ligt (adj.), ter onderscheiding van *licht* (subst.) ;
Magt, van *mogen* ;
Nog (fr. *encore*), ter ondersch. van *noch* (fr. *ni*) ;
Nogtans, van *nog* ;
Plegtig, *pligtig*, *pligt*, van *pleghen* ;
Regt, *regter*, *rigten*, *rigtig*, enz. ;
Slagten (dooden), van *slag* ;
Togt, van het verouderde *tieghen* (trekken) ;
Vlugten, van *vlieghen*, *vlug* ;
Wigt, *gewicht*, *wichtig*, van *weghen* ;
Zigt, *gezig*, van *zien* (*ik zag*) ;

NB. Men onderscheidet *Wigt* (gewicht), van *Wicht* (kind), waarvan *Boóswicht*.

§ 35. Het gebruik wil oók dat sommige woorden, die als adverbien in *s* uitgaan, als adjectiven de *s* in *sch* veranderen ; dus schrijft men *dagelijks* (adv.) en *dagelijksch* (adj.) ; *te vergeefs* (adv.) en *vergeefs* (adj.), enz.

§ 36. Eenige bijzondere woorden, welke de vlammingen meest met *vr* spellen, worden in het hollandsch éénpariglijk door de *wr* gespeld, als *wrang*, *wreéd*, *wreken*, *gewricht*, enz.

§ 37. Tot het spellen van sommige uitheémsche woorden, welker etymologie de letter *c*, of de zamenstelling *qu* of *ph* vordert, vervangt men al zeér dikwijls de *c* door eene *k*, de *qu* door *kw*, en de *ph* door eene *f*; dus *prokureur*, *kwestie*, *filozoof*, in plaats van *procureur*, *questie*, *philosooph*. Deze laatste spelwijls echter bestaat in haar vol regt, en blijft tot nu toe onberispelijk.

Van de Hulpteekenen der Spelling.

§ 38. De teekens, welke men behalven de letters tot het spellen der woorden gebruikt, en welke wij daarom *hulpteekenen* noemen, bepalen zich tot het *Accent*, de *Apostroof*, de *Kap*, de *Stippen* en de *Streep*.

§ 39. Het *accent* is niets anders dan het teeken (') boven eene vokaal gesteld om eenige bijzonderheid wegens klank of nadruk aan te duiden.

§ 40. Wij achten het gebruik van het accent noodig tot de duidelijke spelling der nederduitsche taal: 1.º om in sommige gevallen de scherp-dubbele *ee* en *oo*, van de zacht-dubbele, te onderscheiden; 2.º om, waar zulks twijfelachtig voorkomt, den nadruk der silbe aan te toonen; 3.º om eenige gelijkgespelde woorden, die in de spreektaal door nadruk alleén onderscheiden worden, oók in de schrijftaal verschillend voor te dragen.

Doch daar omtrent het accent nog geén genoegzaam algemeen taalgebruik bestaat, zullen wij ons niet aanmatigén eenige regelen dienaangaande *als verbindende* voor te schrijven; wij zullen enkelijk den lezer met die gene bekend maken, welke wij onszelven voorge-

schreyen hebben; hij oordeele dan zelf in hoever die zijne navolging waardig zijn.

§ 41. Ten eersten, *opzigtelijk de onderscheiding der scherp-dubbele ee en oo*: wij stellen het accent op de tweede vokaal dier scherpe verdubbelingen wanneer zij eene consonant na zich in de zelfde silbe hebben; dus schrijven wij *bleék, schoón*, dewijl anderszins niets aanduidt, dat de dubbele *ee* en *oo* hier eenen anderen klank dan in *beek* en *zoon* hebben; maar wij schrijven zonder accent *blee-ke, schoo-ne*, dewijl de verdubbeling der vokaal op het einde der silbe genoegzaam den scherp-luidenden klank aanduidt, want anderszins schrewe men *ble-ke, scho-ne*.

Doch op het einde van eenige woorden, waar de dubbele *ee* gelijkelijk den scherpen en den zachten klank verbeeldt (§ 23), gelooven wij oók den scherpen door het accent te moeten onderscheiden, als in *tweé, zeé*, enz.

Eene uitzondering van den regel maken wij omtrent het zoo dikwijls voorkomende artikel *een*, welks scherpe klank nooit betwijfeld kan worden, en daarom dit onderscheidings-teeken wel ontheren mag.

§ 42. Ten tweeden, *wegens de vertooning der nadruk-silbe*: wij gelooven dat, in dit opzigt, het accent bijzonders kan benuttigd worden om den ondooven klank der *e* van den dooven te onderscheiden, als in *béken* en *bekén, wérelde* en *gewéld, bédelén* en *bevélén, vérgén* en *vergaán, lézende* en *legénde, léveren* en *lavéren, monstéring* en *montéring*, enz. Wij bewéren echter niet, dat de ondoove *e* altoós moet geaccenteerd worden; maar slechts dáar, waarde schrijver mag denken, dat het accent de rigtige

lezing van het geschreven woord gemakkelijker maakt.

§ 43. Eindelijk, *ter onderscheiding, in de schrijftaal, van eenige gelijkgespelde woorden, die men ook in de spreektaal door nadruk alleén onderscheidt*: Niet alle gelijkgespelde doch verschillig-duidende woorden behoeven door een accent onderscheiden te worden; dit zoude meerendeels overbodig wezen, daar doorgaans het nev istaande genoegzaam den zin des woords te kennen geeft, maar wij bedoelen eenige weinige woorden, omtrent welke eene wezenlijke misvatting zoude kunnen plaats grijpen.

Dus b. v. kan *AL* in de volgende gezegden *alle* of *alreéds* beteekenen: *De wijn is al gedronken, het land is al beploegd*; wanneer men nu zeggen wil, dat *al* de wijn gedronken, *al* het land beploegd is, dan valt, in de spreektaal de nadruk op *al*, maar niet wanneer men daardoor *alreede* verstaat. Dit onderscheid kan men eveneens in de schrijftaal verbeelden, schrijvende in den eersten zin: *de wijn is ál gedronken, het land is ál beploegd*, en in den tweeden het accent weglatende.

Het zelfde onderscheid bestaat tusschen het artikel *een* en het telwoord *één*, tusschen de pronomen *eenig* en *zeker*, en de adjectiven *éénig* en *zéker*; tusschen *dáar* met aanwijzing (als: *dáar* zult gij hem vinden), en *daar* zonder aanwijzing (als: *daar* zijn er die hem ongelijk geven, doch *daar* ik overtuigd ben, enz.); tusschen *vóór* met betrekking tot tijd of plaats (in het fransch *avant, devant*), en *voor* in allen anderen zin (in het fransch *pour*); eindelijk tusschen *wel* en *wél* (als: hij heeft het *wel* gedaan, maar niet *wél*), enz.

§ 44. Sommige schrijvers gebruiken , bij eenige woorden , op dubbele vokalen een dubbel accent, dus vindt men *één* , *daár* , *voór* , enz. Dit schijnt ons eene overtolligheid: want waar een enkel accent aan het noodige voldoet , moeten geene twee gebruikt worden ; daarenboven heeft het gebruik van een enkel accent dit voordeél , dat het , op de tweede vokaal der dubbele *ee* of *oo* geplaatst , den scherpen klank dier verdubbelingen aanwijst , terwijl het boven de eerste niets anders dan den nadruk der silbe (§ 42) , of dien des woords (§ 43) te kennen geeft.

§ 45. De *apostroof* (') toónt gemeénlijk aan , dat éene ofmeér letteren in een woord opzettelijk uitgelaten zijn. Zulkdanige uitlatingen zijn niet teenemaal willekeurig , maar moeten door het gebruik gewettigd worden. In onrijm wordt zulks toegelaten omtrent *het* , *des* , waarvoor men dikmaals stelt ' *t* , ' *s* ; oók omtrent eenige uitgangen in *e* of *en* , wanneér zij het woord onaan-genaam verlengen ; dus stelt men wel *behagelijker* ' , *verhévener* ' , voor *behagelijkere* , *verhévenerere* , of oók voor *behagelijkeren* , *verhéveneren* .

In poëzij strekt zich het gebruik zulker uitlatingen veel vérder uit , en erként geene andere wetten dan smaak en gehoór.

De *apostroof* wordt gesteld in de plaats der uitgelatene letteren ; daarom schrijft men ' *t* , en niet *t'* (voor *het*) , ' *s* en niet *s'* (voor *des*) .

§ 46. De *kap* is het teeken (^) , door welk de Nederlanders gewoonlijk de zamentrekking van twee silben tot eene enkele (door het weglaten eener *d*) aanduiden , als *weérgá* voor *wedergade* , *vaár* voor *vader* , *broér* voor *broeder* , *goón* voor *goden* , *kleéren* voor *kleederen* , *leég* voor *ledig* , enz.

Bij dergelijke zamentrekkingen heeft de dubbele *ee* of *oo*, den zachten of harden klank, ingevolge zij dien in het oorspronkelijke woord heeft; dus in *kleéren* is de *ee* scherp zoo als in *kleederen*, in *leég* is zij zacht even als in *ledig*.

§ 47. De *stippen* zijn twee puntjes, die men boven eene vokaal stelt om aan te duiden, dat zij niet tot de voorgaande letteren behoort, maar eene nieuwe silbe begint; dus *geërfd*, *béziën*.

Men gebruikt dit teeken niet wanneer het anderszins genoegzaam blijkt, dat de vokaal de eerste letter der silbe is, als in *geademd*, *beoordeelen*, enz.

§ 58. De *streep* (-) wordt menigmaal tusschen twee zamengevoegde woorden gesteld, als b. v. *land-kaart*, *boóm-olie*; en hoewel zulks gemeenlijk niet verplichtend is, echter gelooven wij, dat zoo dikwijls in zamengestelde woorden de uitgang van het éene deel verkeérdelijk voor den aanvang van het andere kan worden opgevat, er genoegzaam reden is om dit scheidings-teeken te gebruiken, als b. v. in *snebaal*, *nacht-uil*, *oorlogs-lot*, enz., in plaats van *snebaal*, *nachtuil*, *oorlogslot*, welke mogelijk verkeérd gelezen wordende, onverstaanbaar zouden voorkomen.

Dit teeken wordt somwijlen oók gebruikt om in achtereén staande woorden de uitlating van een gelijk-luidend deel aan te duiden, als : *Eene visch- en goudrijke rivier*; *de op- en ondergang der zon*.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VAN HET SUBSTANTIEF.

§ 1. HET *Substantief*, of zelfstandig Naamwoord, is de eenvoudige benaming van alle personen of zaken, als *Pieter, mensch, boom, huis, schoonheid, verstand*, enz.

§ 2. De woordekens *de* of *het*, en *een*, die men als deëlmakende van het substantief mag beschouwen (I. 2), noemt men deszelfs *Artikelen* of Lidwoorden. *De* of *het* is het *Bepalend*, *een* het *Onbepalend* artikel.

§ 3. De substantiven onderscheidt men in *Eigenen Gemeënnamen*.

De eigennaam is de bijzondere benaming van eenen persoon, een land, eene plaats, eene rivier, enz., als *Willem, Nederland, Brussel, de Schelde*.

Een gemeënaam is alzulke benaming, die niet aan een enkelen persoon of eene bijzondere zaak alleén eigen, maar aan alle soortgelijke personen of zaken toepasselijk is, als *koning, koopman, land, stad, rivier*.

§ 4. De gemeënnamen kan men in *persoonlijke* en *onpersoonlijke* onderscheiden: de eerste worden aan personen, de laatste aan zaken toegeëigend: *vader, broeder, koning, moeder, zuster, koningin*, zijn persoonlijke gemeënnamen; *boom, kerk, huis*, zijn onpersoonlijke.

Van de Geslachten der Substantiven.

§ 5. Het nederduitsch erkent voor de substantiven drie onderscheidene *Geslachten* : het *Masculijn* of mannelijk, het *Feminijn* of vrouwelijk, en het *Neuter* of onzijdig geslacht.

Het bijzonder onderscheidend kenmerk van het geslacht eens substantiefs, is de gedaante van het daarvoor gevoegde bepalend artikel. Elk substantief dat, in het enkelvoudig getal, het artikel *het* vóór zich aanneemt, is neuter; elk substantief, dat in het zelfde getal, na eene prepositie (b. v. *van*), het artikel *de* aanneemt, is feminijn; en eindelijk elk substantief, dat in het zelfde getal, na eene dergelijke prepositie, noch *het* noch *de*, maar alleénlijk *den* aanneemt, is masculijn. Derhalve is *huis* neuter, dewijl ik zeg : **HET huis**; *kerk* feminijn, dewijl ik zeg : *van DE kerk*; en *toren* masculijn, dewijl ik zeg : *van DEN toren*.

§ 6. Wij zullen hier eenige regelen plaatsen, naar welke men het geslacht van een goed getal woorden bepalen kan. Wegens de substantiven, die buiten deze regelen vallen, en omtrent welker geslacht men twifelen mogt, moet men een goed woordenboek of eene getrouwe geslacht-lijst bij de hand hebben.

§ 7. Alle benamingen (het zij eigen- of gemeënamen) van *mannen* zijn masculijn, en van *vrouwen* feminijn; dus zijn masculijn : *Willem, Jakob, koning, vader, priester, soldaat*; en feminijn : *Frederika, Charlotte, vorstin, moeder, dochter*, enz.

Nogtand zijn *manmensch, vrouwmensch, wijf* en *kind* neuter; het enkele woord *mensch*, alhoewel

eigenlijk masculijn, wordt oók als neuter gebruikt, in de beteekenis van *vrouwmensch*. *Schildwacht* is feminijn.

§ 8. Alle benamingen van edele gesteénten, en oók het substantief *steén*, zijn masculijn wannéer men afzonderlijke steenen bedoelt; dus zegt men: *de diamant*, *de agaat*, *de steén*; maar die woorden zijn neuter, wannéer zij de stof aanduiden, waaruit iets vervaardigd wordt, als: *het diamant*, waarmede eene doos omzet is, *het steén* dat tot het oprigten van een gebouw gebruikt wordt, enz.

§ 9. Masculijn zijn alle substantiven, die den dooven uitgang *em* hebben als *Adem*, *bliksem*; oók die gene welke in de letteren *lm*, *rm* uitgaan, als *helm*, *arm*. (*Scherm* in den zin van *schutsel* is neuter.)

§ 10. Tot het masculijn behooren oók alle substantiven, welke uit een *adjectief* met het navoegsel *dom* zamengesteld zijn, als *ouderdom*, *eigendom*, *rijkdom*; die gene in tegendeél, welke uit een *substantief* met het zelfde navoegsel bestaan, zijn neuter, als *menschdom*, *pausdom*, enz. Nogtans zijn al weder *maagdom* en *weedom*, bij uitzondering, masculijn.

§ 11. Tot het feminijn geslacht behooren gemeénlijk de onpersoonlijke substantiven eindigende in *e*, als *koude*, *warmte*, *hoogte*, *lengte*.

Hiervan zijn uitgenomen *vrede*, m.; *einde* en *verhemelte*, n.; alle verkleinwoorden als *bloempje*, *mannetje*, n.; en eindelijk alle die substantiven, welke uit een oorspronkelijk substantief, met bijvoeging der silben *ge-* en *-te*, bestaan, als *gebergte*

(*ge-berg-te*), *gevogelte* (*ge-vogel-te*), *gedierte* (*ge-dier-te*), enz., welke allen neuter zijn.

§ 12. Feminijn zijn wederom de onpersoonlijke substantiven, welke van een verb afstammig, in *ing* of in *mst*, *nst*, *ngst* uitgaan, als: 1.° *rekening*, *bemerking*, enz.; 2.° *komst*, *winst*, *vangst*. (*Dienst* is *masculijn*).

De masculijne substantiven *schelling*, *paling*, enz., zijn geene uitzonderingen op dezen regel, dewijl zij niet van verben afstammen.

§ 13 Tot het feminijn geslacht behooren oók alle gemeennamen welke *heid*, *teit*, *nis* of *ij* tot uitgang hebben, als: 1.° *Schoónheid*, *geleérdheid*; 2.° *Universiteit*, *formaliteit*; 3.° *Belijdenis*, *gevangenis*; (*Vonnis* is neuter, *getuigenis* wordt als feminijn of als neuter gebruikt); 4.° *Abdij*, *bleekerij*; (*Tij* en *getij* zijn neuter; *schilderij* wordt oók als neuter, doch meér als feminijn gebézigd.)

§ 14. De substantiven, welke in *schap* en in *ie* uitgaan, zijn of feminijn of neuter: — feminijn, als *blijdschap*, *vriendschap*, *historie*, *akademie*; — neuter, als *gezelschap*, *landschap*, *graafschap*, *ministérie*, *concilie*.

Burgerschap en *priesterschap* hebben deze bijzonderheid, dat beiden, in het feminijn en in het neuter, doch in elk met eene verschillende beteekenis, gebruikt worden.

Deburgerschap beteekent de burgerij, het ligchaam der burgers; *het burgerschap* is het regt of de hoedanigheid van burger.

Ingelyks beteekent *de priesterschap*, de Geestelijkheid, het ligchaam der priesteren; *het priesterschap* is de priesterlijke waardigheid.

§ 15. Neuter zijn : 1.° alle eigennamen van landen, steden of dorpen, als : *Nederland, Italie, Europa; Amsterdam, Gent*, enz.

2.° De namen der metalen, als *goud, zilver, koper*.

3.° Alle substantiven, van verben afstammig en uitgaande in *sel*, als *schepsel, maaksel, bijvoegsel*.

4.° Alle tweesilbige substantiven aanvangende met *be, ge, ver, ont*, en hebbende den nadruk op de tweede silbe, als : *besluit, geweer, verdrag, ontwerp*.

5.° Alle verben als substantiven, en de adjectiven als *onpersoonlijke* substantiven gebruikt, dus : *het lezen, het wandelen; het goed, het kwaad, het nuttige, het aangename*.

§ 16. Er zijn eenige bijzondere substantiven, omtrent welker geslacht het Hollandsch met het meest gewoonlijke Vlaamsch niet overeen komt; wij zullen hier derzelve geslacht naar het Hollandsch aangeven.

1.° Masculijn : *Blank, citroen, doód, klaauw, koek, maaltijd, misgreep, pligt, spaan, troep*.

2.° Feminijn : *Bot, boterham, garnaal of garneel, keper, kraam, orde, schrift, spijt, stoóp, thee*.

3.° Neuter : *Altaar, artikel, avontuur, bal (danspartij), balkon, bankroet of bankrot, beést, blijk, boek, borrel, broek (moeras), doek (als stoffe), doel (doelwit), dons, euvel, hecht, hoen, horlogie, kamizool, koor, kouter (ploeg-ijzer), legaat (erfmaking), lemmer, lisch, look, middel, mirt, misdruk, missaal,*

onrijm, oóg, oór, pand, paskwil, patent, portier (van koets), raam, rekwest, salpeter, scherm (schutsel), servet, spui, touw, uitstek, uitstel, uitwas, uur, weérlicht, zult.

Van de Declinatie der Substantiven.

§ 17. Het substantief is *Enkelvoudig*, wanneer het slechts als *één*, — en *Meérvoudig*, wanneer het als méér dan één, voorgedragen wordt.

Het *Enkelvoud* en het *Meervoud* zijn de twee verschillende gedaanten, die het substantief als enkel- of meérvoudig vertoonen, en die men gewoonlijk de twee *Getallen* van het substantief noemt; als *mensch, menschen; bloem, bloemen.*

§ 18. In elk dezer getallen kan het substantief in verscheidene betrekkingen tot andere woorden staan; deze betrekkingen bepaalt men voornamelijk tot vier gevallen, welke men de *Naamvallen* noemt, en welke wij door de oude, aan het latijn ontleénde, benamingen van *Nominatief, Accusatief, Genitief* en *Datief*, onderscheiden.

§ 19. Het *Nominatief* stelt het substantief voor als het onderwerp van het gezegde, en als buiten den invloed van eenig bijzonder woord; dus wanneer men zegt: « *De mensch* is sterfelijk », dan is het substantief *de mensch* in het *nominatief*: ten eersten als onderwerp van het gezegde, ten tweeden als onge-regeerd door eenig ander woord hoegenaamd.

§ 20. Het *Accusatief* is het geval waarin een substantief onder den directen invloed van een verb of

van eene prepositie staat, als : « God schiep *den mensch* ; — de dieren werden vóór *den mensch* geschapen ». In beide voorbeelden is *den mensch* in het accusatief: in het eérste als geregeerd door het verb *schiep*, in het tweede als geregeerd door de prepositie *vóór*. (Dit en de twee volgende §§ zal een leerling genoegzaam verstaan, wanneer hij eérst met de natuur van het verb en de prepositie bekend gemaakt is.)

§ 21. Het Genitief is het geval, waarin een substantief, opzigtelijk tot een ander, en zonder tusschenkomst van eenig verb of eenige prepositie, — het zij als *be-zitter* of als *lijder* voorgesteld wordt. Dus : « Het leven *des menschen*, de schepping *der wereld* ». In deze voorbeelden staat *des menschen* als *be-zitter*, en *der wereld* als *lijder*.

Het genitief laat zich altoós door de prepositie *van* omschrijven, als : « Het leven *van den mensch*, de schepping *van de wereld* » ; en deze omschrijvingen worden oók in den zelfden zin als het echte genitief gebruikt.

§ 22. Het Datief heeft plaats, wanneer vóór een substantief de prepositie *aan* verzwegen wordt, en aldaar wederom kan hersteld worden, zonder op den waren zin van het gezegde de minste inbreuk te doen ; dus : « God gaf *den mensch* het leven », dat is : « God gaf het leven *aan den mensch* ». Deze laatste omschrijving van het datief wordt dikwijls voor het datief zelf gebruikt.

§ 23. De veranderingen die een substantief, of deszelfs artikel ondergaat, zoo met opzigt tot getal als naamval, noemen wij de *Verbuigingen* des substantiefs.

De regelmatige opnoeming van alle de bijzondere gedaanten, welke een substantief, met of zonder artikel, in de vier naamvallen van elk getal aanneemt, noemt men deszelfs *Declinatie*.

§ 24. Als voorbeelden der declinatie met artikel, geven wij die van het substantief *man* voor het masculijn, van het subst. *vrouw* voor het feminijn, en van het subst. *land* voor het neuter geslacht.

1.° Met het bepalend artikel *de, het*, wordt het substantief, zoo in het enkel- als meêrvoud, gedeclineerd als volgt :

ENKELVOUD.

Nom.	<i>De man;</i>	<i>De vrouw;</i>	<i>Het land;</i>
Acc.	<i>Den man;</i>	<i>De vrouw;</i>	<i>Het land;</i>
Gen.	<i>Des mans;</i>	<i>Der vrouw;</i>	<i>Des lands;</i>
Dat. 1.	<i>Den man;</i>	<i>De vrouw;</i>	<i>Het land;</i>
— 2.	<i>Den manne;</i>	<i>Der vrouw;</i>	<i>Den lande.</i>

MEERVoud.

Nom.	<i>De mannen;</i>	<i>De vrouwen;</i>	<i>De landen;</i>
Acc.	<i>De mannen;</i>	<i>De vrouwen;</i>	<i>De landen;</i>
Gen.	<i>Der mannen;</i>	<i>Der vrouwen;</i>	<i>Der landen;</i>
Dat. 1.	<i>De mannen;</i>	<i>De vrouwen;</i>	<i>De landen;</i>
— 2.	<i>Den mannen;</i>	<i>Der vrouwen;</i>	<i>Den landen.</i>

2.° Met het onbepalend artikel *een*, wordt het substantief slechts in het enkelvoud gebruikt, en aldaar op de volgende wijs gedeclineerd :

N.	<i>Een man;</i>	<i>Eene vrouw;</i>	<i>Een land;</i>
A.	<i>Eenen man;</i>	<i>Eene vrouw;</i>	<i>Een land;</i>
G.	<i>Eens mans;</i>	<i>Eener vrouw;</i>	<i>Eens lands;</i>
D. 1.	<i>Eenen man;</i>	<i>Eene vrouw;</i>	<i>Een land;</i>
— 2.	<i>Eenen manne;</i>	<i>Eener vrouw;</i>	<i>Eenen lande.</i>

Tot het Accusatief en eerste Datief van het Masculijn, stelt men oók dikwijls, welluidendheids- of kortheidshalve, *een* in plaats van *eenen*.

§ 25. Uit de bovenstaande Declinatien met artikel, zal men zien : 1.º Dat, behalven tot het enkelvoudig masculijn, het Nominatief en het Accusatief zich door geene verschillende gedaanten van elkander onderscheiden; 2.º Dat oók altijd *éene* der gedaanten van het Datief aan die van het Accusatief gelijk is.

§ 26. Wat de omschrijving van het genitief door *van*, en die van het datief door *aan* betreft, daar deze geén eigenlijk genitief of datief zijn, maar slechts een accusatief geregeerd door de voorgevoegde prepositie *van* of *aan*, hebben wij niet geloófd dezelve als bijzondere gedaanten van naamvallen te moeten aangeven : immers zijn zij het niet meér dan het accusatief na eenige andere prepositie. Het zij dan genoeg éénmaal te weten dat men oók altijd door die omschrijvingen het Genitief en Datief uitdrukken mag.

§ 27. De declinatie van substantiven zonder artikel levert voor alle de naamvallen, behalven het genitief, de zelfde gedaante op; het Genitief zonder omschrijving (het welk zich meéstal tot eigennamen bepaalt) neemt gewoonlijk eene bijgevoegde *s* aan, als : *Willems vader*, *Maria's broeder*, *Nederlands welvaren*.

Wannéer de eigennaam in eene vokaal uitgaat, dan wordt gemeénlijk de bijgevoegde *s* (in het genitief), door eene apostroof, van het naamwoord

afgescheiden ; daarom schrijven wij *Maria's broeder*, en niet *Marias*.

Het substantief *God*, in het enkelvoud en zonder artikel, heeft, behalven het genitief *Gods*, nog de verbuiging *Gode* tot het Datief, alhoewel men oók tot dezen naamval het woord onverbogen mag laten.

§ 28. Wanneer een eigennaam van zelve op *s* uitgaat, als *Christus*, *Paulus*, enz., zoo voegt men tot deszelfs genitief geene *s* meér daarbij, en dus blijft het woord onveranderd; b. v. *Christus geboorte*, *Paulus brieven*, *Leonidas doódt*.

Doch, met uitzondering van het eérst-gemelde voorbeeld, wordt bij dergelijke namen het genitief beter door bijvoeging der prepositie *van* omschreven, als : *De brieven van Paulus*, *de doódt van Leonidas*.

§ 29. Niet alle masculijne en neutere substantiven, die tot het genitief van het enkelvoud verbogen worden, nemen tot dien naamval den uitgang *s* aan :

1.º De persoonlijke substantiven die op *e* uitgaan als *getuige*, *bediende*, *overste*, enz., maken hun genitief in *en* : *des getuigen*, *des bedienden*, *des oversten*.

2.º Het genitief in *en* heeft nog plaats bij de volgende persoonlijke substantiven : *Mensch*, *reus*, *heér*, *graaf*, *hertog*, *vorst*, *prins*, *paus*, en bij het neuter *hart*; dus zegt men : *Des menschen*, *des reuzen*, *des heéren* (1), *des graven*, enz.

(1) Het genitief *des heeren*, *eens heeren*, gebruikt men alleénlijk in den deftigen stijl, en bijzonder van God de rede is; in het gemeénzame gebruikt men ook het genitief *heérs*, als : *dien heérs* bemerk.

3.° De substantiven uitgaande in *st* als *geest*, *last*, enz., maken hun genitief in *es* : *des geestes*, *des lastes*.

4.° Den zelfden uitgang nemen tot het genitief de woorden *huis*, *kruis*, en *vleesch*; *der huizes*, *des kruises*, *des vleesches*. Geene andere substantiven uitgaande op *s* of *sch* worden tot het genitief verbogen, maar worden aldaar door omschrijving uitgedrukt.

§ 50. Het meeste deel der feminijne substantiven die op eene consonant uitgaan, nemen, naar believen, eene bijgevoegde *e* aan; dus kan men zeggen : *Vrouwe*, voor *vrouw*, *koninginne*, voor *koningin*; zelfs eenige schrijvers gebruiken die gedaante bij voorkeur tot het tweede datief en het genitief, doch daartoe is men nooit verplicht, en er zijn verscheidene feminijne substantiven welke die bijvoeging der *e* niet dulden, als : *Blijdschap*, *deugd*, *list*, enz.

§ 51. In een bijzonder geval neemt oók het feminijn genitief in het enkelvoud den uitgang in *s* aan, als : « *Der moeders* voorspraak, *der koninginnes* goedheid ». Dit heeft plaats wanneer het genitief door een na-staande substantief veroorzaakt of geregeerd wordt, zoo als in de even aangehaalde voorbeelden.

Men bemerke oók dat in dergelijk geval bij alle feminijne substantiven die den uitgang *e* aannemen (§ 50), het genitief niet enkelijk in *s* maar in *es* uitgaat, als in het voorbeeld : *Der koninginnes* goedheid.

§ 52. Tot het meêrvoud verkrijgt het substantief

gewoonlijk den uitgang *en*, dus : *Ziekte*, *ziekten*; *veld*, *vel-den*; *taal*, *ta-len*; *getal*, *getal-len*.

Wanneer het substantief in eene doove *e* uitgaat, voegt men er enkelijk eene *n* bij, maar wanneer het zelve in eene consonant eindigt, dan wordt de uitgang *en* er bij gevoegd; en waar de uitspraak zulks vereischt, wordt de sluit-consonant des woords verdubbeld (I. 31), als in *getallen*, *stukken*, *rijdommen*, enz.

§ 33. Men voegt oók eene enkele *n* tot het substantief dat in *ie* met den gemengden klank (I. 9), of in *ee* met den openen klank (I. 23) uitgaat, doch in beide gevallen wordt de silbe in tweeën gedeeld, als : *Natiën*, *historiën*, *tropheën*.

In alle andere gevallen, wanneer het substantief in eene vokaal of diphtong uitgaat, voegt men er de silbe *en* bij, als : *Raën*, *knieën*, *zeëën*; met uitzondering der eigennamen waarvan hierna, § 37.

Koe (of *koei*) is in het meêrvoud *koeijen*; *vloo* (of *vlooi*), *vloojen*.

§ 34. Indien het enkelvoudig substantief tot sluitletter eene *f* of eene *s* hebbe, dan verandert men gewoonlijk tot het meêrvoud de *f* in *ven*, en de *s* in *zen* (I. 30), dus : *Duif*, *duiven*; *gans*, *ganzen*. Doch somwijlen oók wordt de *f* of *s* verdubbeld, als in *stof*, *stoffen*; *les*, *lessen*.

§ 35. De substantiven die in het enkelvoud op *ds*, *ts*, *ks* en *ps* uitgaan, behouden de enkele *s* in het meêrvoud; dus : *Loóds*, *loódsen*; *muts*, *mutsen*; *reeks*, *reeksen*; *rups*, *rupsen*.

Loods (planken hut) heeft nogtans *loodzen*; de zachte klank der *z* wordt hier duidelijk gehoord.

§ 36. De volgende bijzondere woorden behouden oók in het meêrvoud de enkele *s*: *Balans*, *dans*, *glans*, *kans*, *krans*, *lans*, *schans*, *trans*, *prins*, *frons*, *gespéns*, *lens*, *pens*, *kaars* (vl. *keers*), *kers*, *pers*, *floers*, *koers*, *lors*, *schors*, *kous*, *kruis*. Dus zegt men in het meêrvoud: *Balansen*, *dansen*, *glansen*, enz., zonder ooit de *s* te verdubbelen, zelfs niet bij *kousen* of *kruisen*.

Sommigen tellen oók *paus* onder de bovenstaande woorden, doch hieromtrent is het gebruik niet algemeen; *Weiland* schrijft *pauzen*, het welk oók met de vlaamsche spraak en spelling overeenkomt.

§ 37. Vele substantiven duiden hun meêrvoud door eene bijgevoegde *s* aan; dusdanige zijn:

1.° Alle de verkleinwoorden als: *Diertje*, *bloempje*, *manneken*; meêrvoud: *Diertjes*, *bloempjes*, *mannekenens*.

2.° De persoonlijke gemeénnamen die in *erd* of *aard* uitgaan, als: *Plomperd*, *gierigaard*; meêrvoud: *Plomperds*, *gierigaards*.

3.° De bijzondere substantiven *kok*, *maat* (maker), *dame*; meêrvoud: *koks*, *maats*, *dames*.

4.° De eigennamen die met eene vokaal eindigen, maar in dit geval wordt de bijgevoegde *s* gewoonlijk door eene apostroof, van het woord afgescheiden gehouden, als: *De Nero's*, *de Caligula's*.

§ 38. Andere substantiven maken hun meêrvoud in *s* en oók tevens in *en*; dusdanige zijn gemeénlijk:

1.° De gene die in *lm*, *rm*, *rn*, of in de doove silben *el*, *em*, *en*, *er* uitgaan, als :

<i>Helm</i> ,	Meêrvoud :	<i>Helms</i> ,	<i>Helmen</i> .
<i>Zwarm</i> ,	————	<i>Zwarms</i> ,	<i>Zwarmen</i> .
<i>Doorn</i> ,	————	<i>Doorns</i> ,	<i>Doornen</i> .
<i>Regel</i> ,	————	<i>Regels</i> ,	<i>Regelen</i> .
<i>Vadem</i> ,	————	<i>Vadems</i> ,	<i>Vademen</i> .
<i>Teeken</i> ,	————	<i>Teekens</i> ,	<i>Teekenen</i> .
<i>Ruiter</i> ,	————	<i>Ruiters</i> ,	<i>Ruiteren</i> .

2.° De persoonlijke masculijnen in *aal*, *ier*, *eur*, *ær*, als :

<i>Admiraal</i> ,	Meêrvoud :	<i>Admiraals</i> ,	<i>Admiralen</i> .
<i>Ambtenaar</i> ,	————	<i>Ambtenaars</i> ,	<i>Ambtenaren</i> .
<i>Kruidenier</i> ,	————	<i>Kruideniers</i> ,	<i>Kruidenieren</i> .
<i>Prokureur</i> ,	————	<i>Prokureurs</i> ,	<i>Prokureuren</i> .

3.° *Man* heeft tot meêrvoud *mans* of *mannen*; *zoon*, *zoons* of *zonen*; *knecht*, *knechts* of *knechten*; *duitscher*, *duitschers* of *duitschen*.

§ 39. De navolgende substantiven veranderen tot het meêrvoud hunnen vokaalklank :

<i>Bad</i> ,	Meêrv. <i>Baden</i> .	<i>Gat</i> ,	———— <i>Gaten</i> .
<i>Pad</i> ,	———— <i>Paden</i> .	<i>Vat</i> ,	———— <i>Vaten</i> .
<i>Stad</i> ,	———— <i>Steden</i> .	<i>Gebed</i> ,	———— <i>Gebeden</i> .
<i>Graf</i> ,	———— <i>Graven</i> .	<i>Weg</i> ,	———— <i>Wegen</i> .
<i>Staf</i> ,	———— <i>Staven</i> .	<i>Gebrek</i> ,	———— <i>Gebreken</i> .
<i>Dag</i> ,	———— <i>Dagen</i> .	<i>Trek (treek)</i> —	<i>Treken</i> .
<i>Gelag</i> ,	———— <i>Gelagen</i> .	<i>Spel</i> ,	———— <i>Spelen</i> .
<i>Slag</i> ,	———— <i>Slagen</i> .	<i>Bevél</i> ,	———— <i>Bevêlen</i> .
<i>Dak</i> ,	———— <i>Daken</i> .	<i>Gemét</i> ,	———— <i>Gemêten</i> .
<i>Dal</i> ,	———— <i>Dalen</i> .	<i>Lid</i> ,	———— <i>Leden</i> .
<i>Glas</i> ,	———— <i>Glazen</i> .	<i>Schip</i> ,	———— <i>Schepen</i> .

<i>Smid</i> , ———	<i>Smieden.</i>	<i>Kot</i> , ———	<i>Koten.</i>
<i>Spit</i> , ———	<i>Speten.</i>	<i>Lot</i> , ———	<i>Loten.</i>
<i>Gebod</i> , ———	<i>Geboden.</i>	<i>Schot (schoot)</i>	<i>Schoten.</i>
<i>God</i> , ———	<i>Goden.</i>	<i>Slot</i> , ———	<i>Sloten.</i>
<i>Hof</i> , ———	<i>Hoven.</i>	<i>Hertog</i> , ———	<i>Hertogen.</i>
<i>Hol</i> , ———	<i>Holen.</i>	<i>Oorlog</i> , ———	<i>Oorlogen.</i>

Oók alle de uitgangen in *heid* worden veranderd in *heden*; dus : *Waarheid*, *waarheden*; *omstandigheid*, *omstandigheden*.

§ 40. Eenige andere substantiven , alle neuter , maken hun meêrvoud als volgt :

<i>Beén</i> , Meêrvoud :	<i>Beénderen</i> , <i>beénders</i> , <i>beenen.</i>
<i>Blad</i> , ———	<i>Bladeren</i> , <i>bladers</i> , <i>bladen.</i>
<i>Kalf</i> , ———	<i>Kalveren</i> , <i>kalvers</i> , <i>kalven.</i>
<i>Rad</i> , ———	<i>Raderen</i> , <i>raders</i> , <i>raden.</i>
<i>Ei</i> , ———	<i>Eijeren</i> , <i>eijers.</i>
<i>Hoén</i> ; ———	<i>Hoenderen</i> , <i>hoenders.</i>
<i>Kind</i> , ———	<i>Kinderen</i> , <i>kinders.</i>
<i>Rund</i> , ———	<i>Runderen</i> , <i>runders.</i>
<i>Gelid</i> , ———	<i>Gelederen</i> , <i>geleden.</i>
<i>Gemoed</i> , ———	<i>Gemoederen</i> , <i>gemoeden.</i>
<i>Kleéd</i> , ———	<i>Kleederen</i> , <i>kleeden.</i>
<i>Volk</i> , ———	<i>Volkerén</i> , <i>volken.</i>
<i>Goed</i> , ———	<i>Goederen.</i>
<i>Lam</i> , ———	<i>Lammeren.</i>
<i>Lied</i> , ———	<i>Liederén.</i>

Mén bemerke : 1.º dat tot het meêrvoud van *blad*, *rad*, *gelid*, oók de oorspronkelijke vokaalklank veranderd wordt; 2.º dat *beén* en *hoén*, vóór den uitgang *eren* of *ers*, eene *d* aannemen.

Beén, wanneér het een deel van 's menschen lichaam beduidt, heeft geen ander meêrvoud dan *beenen*.

§ 41. De zamenstellige substantiven eindigende in *man*, als *krijgsman*, *zeéman*, *voerman*, veranderen, voor het meêrvoud, *man* in *lieden*; dus, *krijgslieden*, *zeélieden*, *voerlieden*.

(In plaats van *lieden*, zoo in het zamengestelde als anders, vindt men oók wel *luiden*, óf bij verkorting *lui*; dus *krijgsluiden*, *krijgslui*, enz.; doch dit is nu buiten gebruik.)

Franschman, *Engelschman*, maken in het meêrvoud *Franschen*, *Engelschen*.

§ 42. Het gene wij wegens de vorming van het meêrvoud hebben gezeid, zoo opzigtelijk het veranderen of behouden der *f* of *s* (§ 34, 35, 36), als opzigtelijk het veranderen van den vokaalklank (§ 39), moet oók in acht genomen worden omtrent het tweede datief der masculijne en neutere substantiven in het enkelvoud, en omtrent de bijvoeging der *e* tot de feminijnen (§ 30); dus, in die gevallen zegge men: *Duive*, *ganze*, *stoffs*, *lesse*, *glanse*; — *Bade*, *pade*, *stede*, enz.

Van de Verkleinwoorden.

§ 43. Door *Verkleinwoorden* of *Diminutiven*, verstaan wij alzulke substantiven die, door bijvoeging van eenen bijzonderen uitgang, het oorspronkelijke woord in eenen verkleinenden zin uitdrukken; dusdanige zijn *mannetje*, *wijfje*, enz.

§ 44. Eértijds maakte men de Verkleinwoorden door den uitgang *ken*, als *broederken*, *boómken*; somwijlen oók voegde men nog welluidendheidshalve, vóór

dien uitgang, eene doove *e* of eene *s*, als *kindeken*, *boekken*. Eenige bijzondere dus geformeerde diminutiven heeft het gebruik nog behouden, doch over het algemeen bestaat alsnu de verkleinings-form in de bijvoegingen *je*, *tje* of *pje*.

§ 45. Substantiven die uitgaan in *l*, *m*, *n*, *r*, *w*, of in eenige vokaal, nemen den uitgang *tje*; dus: *Baal*, *baaltje*; *adem*, *ademtje*; *zoon*, *zoontje*; *dochter*, *dochtertje*; *vrouw*, *vrouwtje*; *ei*, *eitje*; *stroot*, *strootje*.

Doch wanneer vóór de sluitletter *m* eene diphtong of dubbele vokaal staat, neemt het verkleinwoord den uitgang *pje*, als *raam*, *raampje*; *boom*, *boompje*; *duim*, *duimpje*.

En wanneer zich, het zij vóór de *l*, de *m*, de *n*, of vóór de *r*, eene enkele vokaal (doch niet de doove *e*) bevindt, dan wordt in het oorspronkelijke woord de sluitletter verdubbeld, en eene doove *e* er na gesteld; dus: *Vel*, *velletje*; *korn*, *kornnetje*; *man*, *mannetje*; *kar*, *karretje*.

§ 46. Bij alle andere uitgangen dan die in het voorgaande § vermeld, neemt het verkleinwoord enkelijk de hijsilbe *je*; dus: *Koet*, *voetje*; *draad*, *draadje*; *duif*, *duifje*; *vlieg*, *vliegje*; *huis*, *huisje*; *kas*, *kaasje*; *stuk*, *stukje*.

§ 47. Alle diminutiven, hoedanig derzelve uitgang zij, en tot welk geslacht oók het oorspronkelijke woord behoere, zijn van het neuter geslacht.

DERDE HOOFDSTUK.

VAN HET ADJECTIEF.

§ 1. HET *Adjectief*, of bijvoegelijk Naamwoord, is een woord dat men enkelijk gebruikt om aan het denkbeeld, door een substantief uitgedrukt, eenige hoedanigheid bij te zetten, als : *Schoón*, *leelijk*, *groót*, *klein*, enz.

§ 2. Alvorens tot de spraakkunstelijke veranderingen der adjectiven in het algemeen, over te gaan, zullen wij iets zeggen over den bijzonderen zin van eenige hunner zamenstellingen :

1.° Uit het voorvoegsel *on* bij eenig adjectief gesteld, ontstaat altoós een nieuw adjectief, welk met het oorspronkelijke eene tegenstrijdige beteekenis heeft ; dus, beteekent *onaangenaam*, *onbemind*, juist het tegenstrijdige van *aangenaam*, *bemind*.

2.° Uit het navoegsel *loós* bij eenig substantief gesteld, ontstaat een adjectief, dat de afwezigheid of berooving van het daarvoor gestelde substantief uitdrukt, als : *Geldeloós*, *levenloós*, *vriendeloós*.

3.° De uitgang *aardig* geeft het adjectief eene betrekking tot den aard of het karakter van iemand, of van iets, als : *Zoetaardig*, *boosaardig*, *eigenaardig*.

4.° De uitgang *achtig* beteekent gemeénlijk de gelijking naar iets, als : *Waterachtig*, *beéstachtig*, *groenachtig*.

5.° De uitgangen *gierig*, *dorstig*, *zuchtig*, duiden de onmatige begeerte naar iets aan, als : *Eérgierig*, *bloeddorstig*, *heérschzuchtig*.

6.° De uitgangen, *rijk*, *vol*, beduiden altoós het aanwezen, den overvloed van iets, als : *Volkrijk*, *belangrijk*, *eérvol*, *rampvol*, enz.

Van de Declinatie der Adjectiven.

§ 5. De adjectiven ondergaan opzigtelijk tot het geslacht, het getal en den naamval van hun substantief, eenige verbuigingen, die op drie verscheidene gedaanten uitkomen; deze onderscheiden wij eenvoudig door de benamingen van *eérste*, *tweede* en *derde* gedaante.

De Eérste gedaante is die waarin het adjectief gewoonlijk op eene consonant uitgaat, en voor verlenging in *e* of *en* vatbaar is, als : *Goed*, *waardig*, *deugdzaam*.

De Tweede gedaante is de verlenging der eérste door den uitgang *e*, als : *Goede*, *waardige*, *deugdzame*; en de Derde is de verlenging der tweede door het bijvoegen eener *n*, als : *Goeden*, *waardigen*, *deugdzamen*.

Dus is de Eérste gedaante de kortste der drie, en de grond der tweé andere. Het is oók onder deze gedaante, dat het adjectief in de woordenboeken aangegeven wordt.

§ 4. Eenige weinige adjectiven eindigen natuurlijk op *e*, en hebben alsdan de Eérste en Tweede gedaante gelijk; dusdanige zijn *blijde*, *bloede*, *moede*; en de rangschikkende adjectiven (§ 28), als *eérste*, *tweede*, *laatste*, *zelfde*, enz.

§ 5. Sommige adjectiven nemen, in het geheel, geene verlenging door *e* of *en* aan, en worden daarom *onbuigzaam* genoemd. Dusdanige zijn :

1.° De gene die in *en* uitgaande, de stof aanduiden waaruit iets vervaardigd of zamengesteld is, als : *Houten, ijzeren, wollen, zijden.*

2.° Die in *lei* of *hande* uitgaan, als : *Velerlei, allerhande.*

3.° De gene welke van den naam eeniger stad afgeleid, in *er* uitgaan, als : *Amsterdammer, Hamburger,* enz. (Waarvoor men oók de buigzame adjectiven *Amsterdamsch, Hamburgsch,* enz., heeft.)

4.° Eindelijk de adjectiven *alleén, linker* of *slinker,* en *regter.*

§ 6. De adjectiven uitgaande in *en*, welke oók niet onbuigzaam zijn, worden evenwel dikwijls, het zij kortheids- of welluidendheidshalve, als onbuigzaam gebruikt; dus : *Verscheiden,* voor *verscheidene* of *verscheidenen*; *eigen,* voor *eigene* of *eigenen*; *verlaten,* voor *verlatene* of *verlatenen.*

§ 7. De Declinatie van het adjectief vertoónt de bijzondere gedaanten waarin een buigzaam adjectief, vóór een substantief, moet uitgedrukt worden.

Er zijn vier declinatieën des adjectiefs ! De *eérste* is die welke gewoonlijk voor het masculijn plaats heeft; de *tweede* declinatie is eigen aan het feminijn; de *derde* dient gewoonlijk voor het neuter, en bij uitzondering voor het masculijn; eindelijk de *vierde* declinatie wordt in eenige bijzondere gevallen, bij het neuter toegelaten.

§ 8. Voorbeeld der eerste declinatie :

ENKELVOUD.	MEÉRVOUD.
N. <i>Goede</i> ;	N. <i>Goede</i> ;
A. <i>Goeden</i> ;	A. <i>Goede</i> ;
G. <i>Goeden</i> ;	G. <i>Goede</i> ;
D. 1 <i>Goeden</i> ;	D. 1 <i>Goede</i> ;
— 2 <i>Goeden</i> .	— 2 <i>Goeden</i> .

Dus declineert men het adjectief in de bewoordingen *de goede man, goede wijn*, enz.

§ 9. Voorbeeld van de tweede declinatie :

ENKELVOUD.	MEÉRVOUD.
N. <i>Goede</i> ;	N. <i>Goede</i> ;
A. <i>Goede</i> ;	A. <i>Goede</i> ;
G. <i>Goede</i> ;	G. <i>Goede</i> ;
D. 1 <i>Goede</i> ;	D. 1 <i>Goede</i> ;
— 2 <i>Goede</i> .	— 2 <i>Goede</i> .

Dus wordt het adjectief gedeclineerd in de bewoordingen *de goede vrouw, goede melk*, enz.

§ 10. Voorbeeld der derde declinatie :

ENKELVOUD.	MEÉRVOUD.
N. <i>Goed</i> ;	N. <i>Goede</i> ;
A. <i>Goed</i> ;	A. <i>Goede</i> ;
G. <i>Goeden</i> ;	G. <i>Goede</i> ;
D. 1 <i>Goed</i> ;	D. 1 <i>Goede</i> ;
— 2 <i>Goeden</i> .	— 2 <i>Goeden</i> .

Dus declineert men het adjectief in de bewoordingen *een goed kind, goed water*, enz. — Dus oók bij uitzondering (opzigtelijk tot eenige masculijnen), *een goed schrijver, een goed koning*, enz. (§ 15.)

§ 11. Voorbeeld der vierde declinatie :

ENKELVOUD.	MEÉRVOUD.
N. <i>Goede</i> ;	N. <i>Goede</i> ;
A. <i>Goede</i> ;	A. <i>Goede</i> ;
G. <i>Goeden</i> ;	G. <i>Goede</i> ;
D. 1 <i>Goede</i> ;	D. 1 <i>Goede</i> ;
— 2 <i>Goeden</i> .	— 2 <i>Goeden</i> .

Dus declineert men dikwijls het neuter adjectief wanneer het wordeken *het*, *dit* of *dat* er vóór staat, als : *Het goede kind*, *dit goede water*, enz.; alhoewel men het niet als fout konde aanrekenen te zeggen, volgens de derde declinatie : *Het goed kind*, *dit goed water*.

§ 12. Men bemerkte, dat bij de eerste en vierde declinatie, het adjectief (in het enkelvoud) de tweede en derde gedaante aanneemt; tot de tweede declinatie blijft het onveranderlijk in de tweede gedaante; tot de derde declinatie wordt in het enkelvoud de eerste en derde gedaante gebruikt.

Tot het meêrvoud van alle die declinatien stelt men de tweede gedaante; met uitzondering alleén van het tweede datief, voor het masculijn en neuter, waarbij de derde gedaante gebruikelijk is.

Daar het omschreven genitief of datief, geen eigenlijk genitief of datief, maar een wezenlijk accusatief is (II. 26), zoo stelt men oók, tot die beide naamvallen, het adjectief altoós in de zelfde gedaante als tot het accusatief.

§ 13. De bijzondere masculijnen, vóór welke men, bij uitzondering, het buigzaam adjectief naar de

derde declinatie stelt (§ 10), zijn verscheiden persoonlijke substantiven : voornamelijk, over het algemeen, die gene welke op *er*, *aar*, *ier* of *ling* uitgaan; en, in het bijzonder, de volgende : *Koning*, *vorst*, *prins*, *admiraal*, *overste*, *heér*, *knecht*, *onderdaan*, *vriend*, *vijand*, *mensch*, *persoon*, *man*, *karel* (of *kerel*), *gezél*.

Doch om vóór dergelijke masculijnen het adjectief naar de derde declinatie te gebruiken, worden er twee condities vereischt : Ten éersten, dat of het artikel *een*, of het pronoom *eenig*, *zeker*, *menig*, of *geén* het substantief vergezelle; ten tweeden, dat bij sommige dier substantiven, het adjectief méér op de door het substantief uitgedrukte hoedanigheid, dan op den bedoelden persoon zelven betrekking hebbe; dus zegt men *een goed koning* en *een goede koning*; — beteekenende het éerste eenen koning die een *goed regeerder*, het tweede eenen koning die een *goedaardig persoon* is.

§ 14. Sommige adjectiven die werkelijk deel maken van het verb, en die men *Deélwoorden* noemt, zoo als *bemind*, *beminnende*, worden even als de gewoonlijke adjectiven gedeclineerd; dus : De *beminde* man, den *beminden* man, een *bemind* kind; de *beminnende* man, den *beminnenden* man, een *beminnend* kind.

De zamengestelde deelwoorden als *bemind hebbende*, *zullende beminnen*, worden nooit als adjectiven gebruikt, en dus oók niet gedeclineerd.

§ 15. Somwijlen wordt een adjectief het zij in het masculijn of feminijn, als een persoonlijk sub-

stantief gesteld; dus in het masculijn : *De rijke, de geleérde*, en in het feminijn : *De schoone*.

Tot dusdanig gebruik worden die adjectiven in *het enkelvoud*, voor het masculijn naar de eerste declinatie (§ 8), en voor het feminijn naar de tweede (§ 9) verbogen. Maar in *het meêrvoud* krijgen zij, eveneéns als de substantiven, den uitgang *en*, dus zegt men, in dit getal : *De rijken, de geleérden, de schoonen*.

§ 16. Zeér dikwijls oók wordt een adjectief, het zij in de eerste of tweede gedaante, als een neuter substantief gebruikt; dus zegt men : *Het wit, het roód, het fransch, het nederduitsch, het aangename, het nuttige, het bepaalde, het vereischte*, enz.

Dergelijke bijna-substantiven blijven gewoonlijk onveranderd, en in het enkelvoudig getal; somtijds nogtans gebruikt men oók het meêrvoud met den uitgang *en*, als : « Om aan alle die *Vereischten* te voldoen ».

Van de Beteekenis-graden.

§ 17. Meést alle adjectiven kan men in drie verscheidene graden van beteekenis uitdrukken, te weten : In den *natuurlijken*, in den *ver grootenden* en in den *overtreffenden* graad.

Schoón, beminnelijk zijn in den *natuurlijken*; *schooner, beminnelijker* in den *ver grootenden*; en *schoónste, beminnelijkste*, oók *allerschoónste, allerbeminnelijkste*, in den *overtreffenden* graad.

Den *ver grootenden* graad zullen wij de meer gewoonlijke benaming van *Comparatief*, en den over-

treffenden die van *Superlatief* geven. Beiden worden van den natuurlijken graad gemaakt.

§ 18. Het *Comparatief* wordt gemaakt met aan het adjectief den uitgang *er* te geven; dus : *Schoón* wordt *schoo-ner*; *lang*, *lan-ger*, enz.

Doch wanneer het adjectief in *r* uitgaat, dan voegt men bij hetzelfde niet enkelijk *er*, maar *der*; als *zwaar*, *zwaar-der*; *mager*, *mager-der*.

§ 19. Tot het comparatief van *goed*, stelt men *beter*; tot dat van *kwaad*, *erger*; tot dat van *groót*, *meérder*, doch oók *grooter*; tot dat van *klein*, *minder*, doch oók *kleiner*.

§ 20. Den vergrootenden graad kan men oók met omschrijving door het adverb *meér* uitdrukken, en zulks geschiedt het meést omtrent de deelwoordelijke adjectiven (§ 14), als : *Meér bemind*, *meér behagende*. Men bekomt op eene soortgelijke manier eenen verkleinenden graad, door middel van het adverb *minder* of *min*; dus : *Minder beleefd*, *min voordeelig*, enz.

§ 21. In den vergrootenden graad heeft het adjectief wederom zijne drie gedaanten, als :

Grooter, *grootere*, *grooteren*;

Schooner, *schoonere*, *schooneren*.

Doch men kan, in dezen betekenis-graad, altoós het adjectief onverbogen gebruiken, en zulks wordt aangeprezen overal waar, door de verbuiging, het adjectief eenen langeren sleep zoude hebben dan met de welluidendheid overeenkomt, dus zegt men be-

ter : « Eene *verhévener* bestemming », dan : « Eene *verhévener* ».

§ 22. Het Superlatief, wordt op twee verscheiden manieren aangeduid, waarvan men de eene het *opzigtelijk*, en de andere het *volstrekt* superlatief noemt. *Schoónste*, *beminnelijkste*, zijn de opzigtelijke superlativen van *schoón*, *beminnelijk*; — *Allerschoónste*, *allerbeminnelijkste* zijn er de volstreckte superlativen van.

§ 23. Het opzigtelijk superlatief (*schoónste*, *beminnelijkste*), wordt van het onverbogen adjectief (*schoón*, *beminnelijk*) door de enkele bijvoeging der silbe *ste* gemaakt.

Dit superlatief heeft gewoonlijk het bepalend artikel *de*, *het*, vóór zich, ten zij een voorgevoegd pronoom of genitief dit artikel uitsluite, als : « *MIJNE schoónste* bloem, *PIETERS schoónste* paard »,

§ 24. Het zelfde superlatief wordt zelden, als adjectief, zonder den uitgang *e* of *en* gebruikt; maar wel wanneer het als adverb gesteld wordt, als : « Hij schrijft *het schoónst*, maar gij zingt *het aangenaamst* »; oók somtijds wanneer men korthedshalve het opzigtelijk voor het volstrekt superlatief gebruikt, als : « Deze tijding was mij *aangenaamst* » (voor *alleraangenaamst*.)

§ 25. Het volstreckte superlatief wordt van het onverbogen adjectief, op de zelfde manier als het opzigtelijk, gemaakt, behalven dat men er *aller* vóór voegt, dus : In plaats van *schoónste*, *beminnelijkste*, heeft men *allerschoónste*, *allerbeminnelijkste*.

§ 26. *Goed, kwaad*, hebben tot superlativen *beste, allerbeste; ergste, allerergste*.

Groot, klein hebben, benevens hunne regelmatige superlativen, oók *meéste, allermeéste; minste, allerminste*.

NB. Men bemerkte dat het superlatief *de meéste* (in het meêrvoud) niet altoós *de grootste* beduidt, maar oók wel voor het *meéstedeel* gestéld wordt, dus: « *De meéste Nederlanders* », voor: « *Het meéstedeel der Nederlanders* ».

§ 27. Even als het comparatief somwijlen door middel van het adverb *meér* gemaakt wordt (§ 20), zoo wordt oók het superlatief menigmaal met behulp van het adverb *meést*, *allermeést* uitgedrukt, en dit oók voornamelijk wanneér het adjectief een deélwoord is, als: « *Meést of allermeést bemind, meést of allermeést behagende* ».

Men kan oók, door de tegengestelde adverbén *minst*, *allerminst*, den laagsten beteekenisgraad van een adjectief voordragen, als: *Minst of allerminst beleefd, minst of allerminst voordeelig*.

In plaats van *meést* of *allermeést*, *minst* of *allerminst*, stelt men oók wel bij dergelijke superlativen: *Het meést* of *het allermeést*, *het minst* of *het allerminst*, bewoordingen die insgelijks adverbén zijn.

Van de Rangschikkende Adjectiven.

§ 28. Wij noemen dus: 1.º Alle adjectiven die, van telwoorden gemaakt, den betrekkelijken rang of de betrekkelijke plaats van eenig voorwerp aanduiden, als: *De éérste, de tweede, de twintigste, de honderdste*, enz.

2.° Eenige andere adjectiven, die ofschoon van geene telwoorden afgeleid, evenwel met de voormelde eenige overeenkomst van zin en uitgang hebben, als : *De laatste, de zelfde, de achterste, de voorste, de onderste, de bovenste*, enz.

§ 29. Alle die woorden gelijken zeer aan opzettelijke superlativen, en zijn, zoo als deze, gewoonlijk door het bepalend artikel vergezeld. Eenige worden oók, gelijk de volstreckte superlativen, met de voorvoeging *aller* gebruikt, als : *De allereerste, de allerlaatste, de allerbovenste*, enz., dat is : « *De eerste, de laatste, de bovenste van allen* ».

§ 30. Alle rangschikkende adjectiven die van een getal onder de *twintig* gemaakt zijn, nemen den uitgang *de* aan, dus : *Tweede, derde, vierde, vijfde, zesde, zevende, negende, tiende, elfde, twaalfde, dertiende*, enz.; *eerste* en *achtste* zijn hiervan de eenigste uitzonderingen. Maar alle dergelijke adjectiven die van eenig getal boven de *negentien* zijn gevormd, nemen den uitgang *ste*, dus : *Twintigste, een-en-twintigste, dertigste, honderdste, duizendste*, enz.

VIERDE HOOFDSTUK.

VAN HET PRONOOM.

§ 1. De *Pronomen*, oók Voornaamwoorden genoemd, zijn omtrent de veertig bijzondere woorden, waarvan men eenige zelfstandigerwijs in plaats van substantiven, eenige toevoegenderwijs als eene soort van artikelen, en eindelijk eenige zoowel op de eene als andere dezer manieren gebruikt.

§ 2. De volgende woorden, welke wij in vijf klassen hebben verdeeld, kunnen bij ons als pronomen aangezien worden :

Eérste klas : *Ik, wij; gij, gijlieden; hij, zij, het; zij, zijlieden; dezelve, hetzelfde.*

Tweede klas : *Mijn, onze, uw, zijn (haar), hun (haar.)*

Derde klas : *Deze, die, gene, welk, wie.*

Vierde klas : *Eenig, geén, zeker, iemand, niemand, iets, niets, een ander, de een, de ander.*

Vijfde klas : *Men, menig, veel, weinig, beide, alle, alles, elk, ieder, elkander (malkander.)*

Meést alle deze pronomen, en voornamelijk die der drie eérste klassen, hebben hunne bijzondere declinatie.

Pronomen der Eérste klas.

§ 3. Deze worden onderscheiden in pronomen van den *eérsten, tweeden en derden persoon.*

Door den *eérsten persoon* verstaat men den genen die spreekt, of de genen tot welker getal de sprekende zich mederekent. In het eerste geval gebruikt hij het pronoom *ik*, in het tweede geval het pronoom *wij*.

Ik is het pronoom van den *eérsten persoon* in het enkelvoud; *wij* is dat van den *zelfden persoon* in het *meêrvoud*.

§ 4. Door den *tweeden persoon* verstaat men den genen die aangesproken wordt, of de genen die aangesproken worden; in beide gevallen zegt men *gij*; in het laatste zegt men ook somwijlen *gijlieden*.

Dus is *gij* het pronoom van den *tweeden persoon* in het enkelvoud zoowel als *meêrvoud*; *gijlieden* is dat van den *zelfden persoon* in het *meêrvoud* alleén.

§ 5. Door den *derden persoon* verstaat men allen persoon of alle zaak, waarvan gesproken wordt. *Hij*, *zij*, *het*; *zij*, *zijlieden*; en *dezelve*, zijn pronomen van den *derden persoon*.

Hij beteekent een manspersoon, of het masculijn naamwoord van eenige zaak; dus van den *Koning* en van zijnen *troón*, zegt men gelijkelijc *hij*.

Zij, in het enkelvoud, beteekent eene vrouwspersoon, of het feminijn naamwoord van eenige zaak; dus van de *Koningin* en van hare *goedheid*, zegt men gelijkelijc *zij*.

§ 6. *Het* verbeeldt ten *eérsten* een voorgaande neuter substantief in het enkelvoud; dus sprekende van een *land*, zegt men: « *Het* is volkrijk ».

Ten *tweeden* verbeeldt *het* dikwijls eenig te voren

gebruikt adjectief of verb, ja somwijlen eene gansche rede; dus: « Hij is *dapper*, maar zijn tegenstrever is *het* niet minder; hij kan *werken*, maar hij wil *het* niet doen; hij zegt dat *zijn vader hem dit heeft toegestaan*, maar niemand geloóft *het* ».

§ 7. Het pronoom *het* wordt oók zonder de minste betrekking tot eenig voorwerp hoegenaamd, gebruikt, als: « *Het régent, het zal donderen* ». In dezen bijzonderen zin noemen wij het een *onpersoonlijk* pronoom.

§ 8. *Zij, zijlieden*, zijn het meêrvoud van de pronomen *hij, zij, het*. *Zijlieden* bepaalt zich tot het denkbeeld van personen (*lieden*); *zij* (meêrvoud) komt zoowel met zaken als personen overeen.

§ 9. *Dezelve (hetzelve)* wordt oók als pronoom van den derden persoon gebruikt, doch meêr met betrekking tot zaken dan personen.

NB. Het pronoom *dezelve*, en het rangschikkend adjectief *de zelfde* zijn zeer onderscheidene woorden; evenwel vindt men oók somwijlen *dezelve* als adjectief, voor *de zelfde*, gebruikt, als: *ter zelve tijd, ten zelve tijde*, in plaats van *ter zelfder tijd, ten zelfden tijde*, enz.

§ 10. Declinatie van de pronomen *ik, wij, gij* en *gijlieden*:

Nom.	<i>Ik,</i>	<i>Wij,</i>	<i>Gij,</i>	<i>Gijlieden;</i>
Acc.	}	<i>Mij,</i>	<i>Ons,</i>	<i>U,</i>
Dat.				
Gen.	}	<i>Mijner,</i>	<i>Onzer,</i>	<i>Uwer,</i>
		<i>Mijnent,</i>	<i>Onzent</i>	<i>Uwent,</i>
		<i>Mijns,</i>	<i>Uws,</i>	<i>Uws,</i>

§ 11. Declinatie der pronomen *hij, zij, het* :

ENKELVOUD.

Nom.	<i>Hij,</i>	<i>Zij,</i>	<i>Het;</i>
Acc.	<i>Hem, (zich),</i>	<i>Haar, ze, (zich),</i>	<i>Het (zich);</i>
Dat.		<i>Haar, (zich),</i>	
Gen.	{	<i>Zijner,</i>	<i>Harer,</i>
		<i>Zijnent,</i>	<i>Harent,</i>
		<i>Zijns,</i>

MEÉRVoud.

	M. en N.	F.	M.	F.
Nom.	<i>Zij,</i>	<i>Zij;</i>	<i>Zijlieden,</i>	<i>Zijlieden;</i>
Acc.	<i>Hen, ze, (zich),</i>	<i>Haar, ze, (zich);</i>	<i>Hentlieden,</i>	<i>Haarlieden;</i>
Dat.	<i>Hun, (zich),</i>	<i>Haar, (zich);</i>	<i>Hunlieden,</i>	<i>Haarlieden;</i>
Gen.	{	<i>Huhner,</i>	<i>Harer;</i>
		<i>Hunnent,</i>	<i>Harent.</i>

§ 12. Het onderscheid tusschen *hen* en *hun*, wegens naamval, werd eertijds niet waargenomen, oók ziet men dit in de vlaamsche spraakkunsten meest verkeérdelijk opgegeven. Wij gelooven niet dat dit onderscheid van een groot gewigt zij, evenwel hebben wij dienaangaande het hedendaags meest doorgaande gebruik, hoe kortelings oók ingevoerd, als den verkieslijken regel voorgehouden.

§ 13. *Zich*, zoo in het enkel- als meérvoud, wordt nooit dan betrekkelijk tot het Onderwerp van een verb in den derden persoon (V. 2) gebézigd, als : « *God heeft zich* geopenbaard; — *Zij stellen zich aan veel ongelakken bloót* ».

§ 14. Declinatie van het pronoom *dezelve* :

ENKELVOUD.			MEÉRVOUD.	
M.	F.	N.	M. F. en N.	
N. <i>Dezelve</i> ;	<i>Dezelve</i> ;	<i>Hetzelve</i> ;	N. }	} <i>Dezelve</i> ;
A. <i>Denzelven</i> ;	<i>Dezelve</i> ;	<i>Hetzelve</i> ;	A. }	
D. <i>Denzelven</i> ;	<i>Dezelve</i> ;	<i>Hetzelve</i> ;	D. }	
G. } <i>Deszelven</i> ;	<i>Derzelve</i> ;	<i>Deszelven</i> ;	} G. }	} <i>Derzelve</i> ;
} <i>Deszels</i> ;	<i>Derzelve</i> ;	<i>Deszels</i> .		

§ 15. Dit pronoom onderscheidt zich door zijne tweederlei gedaanten van genitief. *Deszelven*, *derzelve* worden altoós *na* een substantief; *deszels*, *derzelve*, altoós *vóor* een substantief gebruikt, en in beide gevallen met de zelfde beteekenis; dus zegt men :

De deugden deszelven, of *deszels deugden* ;
Het aangezigt derzelve, of *derzelve aangezigt* .

§ 16. Wanneer de pronomen *ik*, *wij*, *gij*, *hij* en *zij* met het adjectief *zelf* zamengesteld zijn, dan ontstaat hieruit eenige bijzonderheid van declinatie, vooral merkwaardig ten aanzien van het genitief.

ENKELVOUD.

MASC.			FEM.		
N. <i>Ik</i> , <i>gij</i> , <i>hij</i>	<i>zelf</i> ;		<i>Ik</i> , <i>gij</i> , <i>zij</i>	<i>zelve</i> ;	
A. } <i>Mij</i> , <i>u</i> ,	<i>hem</i>	<i>zelve</i> ;	} <i>Mij</i> , <i>u</i> ,	<i>haar</i>	<i>zelve</i> ;
D. } <i>zich</i>	<i>zelve</i> ;			} <i>zich</i>	<i>zelve</i> ;
G. <i>Mijns</i> , <i>uws</i> , <i>zijns</i>	<i>zels</i> ;		<i>Mij</i> , <i>u</i> ,	<i>haar</i>	<i>zelve</i> .

MEÉRVOUD.

M. en F.		MASC.		FEM.	
N. <i>Wij</i> , <i>gij</i>	<i>zelve</i> ;	N. <i>Zij</i>	<i>zelve</i> ;	<i>Zij</i>	<i>zelve</i> ;
A. } <i>Ons</i> , <i>u</i>	<i>zelve</i> ;	} A. } <i>Hen</i> , <i>hun</i>	<i>zelve</i> ;	} <i>Haar</i>	<i>zelve</i> ;
D. } <i>Zich</i>	<i>zelve</i> ;				
G. <i>Ons</i> , <i>u</i>	<i>zelve</i> .	G. <i>Hen</i> , <i>hun</i>	<i>zelve</i> ;	<i>Haar</i>	<i>zelve</i> .

Bij het neuter blijft *zelf*, in het enkelvoud, onverbogen, uitgenomen tot het genitief *zijns zelfs*. In het meêrvoud wordt het neuter *zij zelven* even als het masculijn gedeclineerd.

Pronomen der Tweede Klas.

§ 17. De bezittelijke pronomen *mijn, onze, uw, zijn, haar, hun*, worden altoós als artikelen, vóór een substantief gebruikt, ten zij het bepalend artikel *de, het* er vóór kome, als *de mijne, het onze*, enz.

Dus zonder het bepalend artikel, zijn zij *toevoegelijk*, en met dat artikel, *zelfstandig*.

§ 18. In hun toevoegelijk gebruik worden zij gedeclineerd als volgt :

1.º In het enkelvoud vóór een masculijn :

- N. *Mijn, onze, uw, zijn, haar, hun;*
 A. en D. *Mijnen, onzen, uwen, zijnen, haren, hunnen;*
 G. *Mijas, onzes, uws, zijns, haars, huns.*

2.º In het enkelvoud vóór een feminijn :

- N. en A. *Mijne, onze, uwe, zijne, hare, hunne;*
 G. *Mijner, onzer, uwer, zijner, harer, hunner;*
 D. { *Mijne, onze, uwe, zijne, hare, hunne;*
 Mijner, onzer, uwer, zijner, harer, hunner. }

3.º In het enkelvoud vóór een neuter :

- N. en A. *Mijn, ons, uw, zijn, haar, hun;*
 G. *Mijns, onzes, uws, zijns, haars, huns;*
 D. { *Mijn, ons, uw, zijn, haar, hun;*
 Mijnen, onzen, uwen, zijnen, haren, hunnen. }

4.º In het meêrvoud vóór een masculijn of neuter :

- N. en A. *Mijne, onze, uwe, zijne, hare, hunne;*
 G. *Mijner, onzer, uwer, zijner, harer, hunner;*

D. { *Mijne, onze, uwe, zijne, hare, hunne;* }
 { *Mijnen, onzen, uwen, zijnen, haren, hunnen.* }

5.° In het meêrvoud vóór een feminijn (even als in het enkelvoud, hierboven 2.°)

§ 19. Men bemerke dat, in het hollandsch, het bezittelijk pronoom *haar* zoowel tot meêr vrouwen, als tot eene enkele, betrekking heeft; dus : « De vrouwen van Weinsberg droegen *hare* mans op *hare* schouderen » (niet : *Hunne* mans, *hunne* schouderen.)

§ 20. Wanneer het genitief door een *aanvolgend* substantief geregeerd wordt, dan stelt men oók wel, bijzonders in de gemeénzame taal, het bezittelijk pronoom vóór dat genitief in de zelfde gedaante als vóór het accusatief, dus : « *Mijnen* (of *mijn'*) vaders huis, *uwe* moeders zuster, *uw* kinds gezondheid ».

§ 21. Wanneer vóór het bezittelijk pronoom het bepalend artikel *de*, *het*, gevoegd staat, declineert men hetzelfde als volgt :

ENKELVOUD.			MEÊRVoud.	
	MASC.	FEM.	NEUT.	M. F. en N.
N.	<i>De mijne;</i>	<i>De mijne;</i>	<i>Het mijne;</i>	N. } <i>De mijne;</i>
A. } D. }	<i>Den mijnen;</i>	<i>De mijne;</i>	<i>Het mijne;</i>	A. } D. }
G.	<i>Des mijnen;</i>	<i>Der mijne;</i>	<i>Des mijnen;</i>	G. <i>Der mijne.</i>

Men zegt oók in het meêrvoud *de mijnen*, *de uwen*, enz., verstaande daardoor, over het algemeén, *de personen* die iemand toebehooren.

Pronomen der Derde Klas.

§ 22. De aantoonende pronomen *deze*, *die*, *gene*, en het pronoom *welk*, worden zoowel toevoegender-

als zelfstandigerwijze gebruikt; *de gene, die gene, de welke* en *wie*, zijn altijd zelfstandig.

§ 23. *Deze, die, gene*, worden, toevoegenderwijs, op de volgende manier gedeclineerd :

ENKELVOUD.

MASC.	FEM.	NEUT.
N. <i>Deze, die, gene</i> ;	<i>Deze, die, gene</i> ;	<i>Dit, dat, gene</i> ;
A. <i>Dezen, dien, genen</i> ;	<i>Deze, die, gene</i> ;	<i>Dit, dat, gene</i> ;
G. <i>Dezes, diens, genes</i> ;	<i>Dezer, dier, gener</i> ;	<i>Dezes, diens, genes</i> ;
D. <i>Dczen, dien, genen</i> ;	{ <i>Deze, die, gene</i> ; <i>Dit, dat, gene</i> ; <i>Dezer, dier, gener</i> ; <i>Dezen, dien, genen</i> . }	

MEÉRVOUD.

M. en N.	FEM.
N. en A. <i>Deze, die, gene</i> ;	<i>Deze, die, gene</i> ;
G. <i>Dezer, dier, gener</i> ;	<i>Dezer, dier, gener</i> ;
D. { <i>Deze, die, gene</i> ; <i>Dezen, dien, genen</i> ;	{ <i>Deze, die, gene</i> ; <i>Dezer, dier, gener</i> . }

§ 24. Hier wederom, vooral in de gemeénzame taal, neemt het pronoom, vóór een enkelvoudig genitief, welk door een volgend substantief geregeerd wordt (zoo als § 20), de zelfde gedaante als vóór het accusatief aan; dus : « *Dezen* mans tuin; *deze* dochters moeder; *dit* kinds vader ».

§ 25. *Welke*, toevoegenderwijs (als : *Welke* boóm, *welk* land), wordt gedeclineerd als volgt :

ENKELVOUD.

MEÉRVOUD.

M.	F.	N.	M. en N.	F.
N. <i>Welke, welke, welk</i> ;	<i>welke, welke, welk</i> ;	<i>welk</i> ;	N. <i>Welke, welke</i> ;	<i>welke</i> ;
A. <i>Welken, welke, welk</i> ;	<i>welke, welke, welk</i> ;	<i>welk</i> ;	A. <i>Welke, welke</i> ;	<i>welke</i> ;
G. <i>Welken, welker, welk</i> ;	<i>welke, welke, welk</i> ;	<i>welk</i> ;	G. <i>Welker, welker</i> ;	<i>welke</i> ;
D. <i>Welken,</i> { <i>welke, welke</i> ; <i>welker, welken</i> ;	{ <i>welke, welke</i> ; <i>welker, welken</i> ;	{ <i>welk</i> ; <i>welk</i> ;	D. { <i>Welke, welke</i> ; <i>Welken, welker</i> . }	{ <i>welke, welke</i> ; <i>welke, welke</i> . }

§ 26. Vóór die masculijne substantiven welke in zekere gevallen het adjectief als neuteren vereischen (III. 13), wordt oók het toegevoegelijk pronoom *welk* in de zelfde gedaante als vóór een neuter gesteld, dus : *Welk man, welk vorst*, enz.

§ 27. Wanneer *deze, die, gene, welke*, zelfstandigerwijs gebruikt worden, is derzelve declinatie als volgt :

ENKELVOUD.

N. { m. *Deze, die, gene, welke;*
 f. *Deze, die, gene, welke;*
 n. *Dit, dat, gene, welk;*

MEÉRVOUD.

Voor alle drie geslachten.

A. { m. *Dezen, dien, genen, welken;* N. }
 en { f. *Deze, die, gene, welke;* A. }
 D. { n. *Dit, dat, gene, welk;* D. }

Deze, die, gene, welke.

G. { m. *Dezes, diens, genes, welks;*
 f. *Dezer, dier, gener, welker;* G. *Dezer, dier, gener, welker.*
 n. *Dezes, dies, genes, welks.*

NB. Het pronoom *welk* is zelfstandig zoo dikwijls het van zijn substantief niet gevolgd wordt, als : « De boóm *welken* ik geplant heb; de boóm *welks* vruchten gij daar ziet », enz.

§ 28. *De gene, het gene, die gene, dat gene*, bestaan uit het pronoom *gene*, en het voorgevoegd bepalend artikel *de, het*, of toegevoegelijk pronoom *die, dat*. Derzelve declinatie geschiedt oók naar deze bestanddeelen (*gene* wegens het genitief als het toegevoegelijk pronoom, § 25 : *des genen, der gene*). Aan het meêrvoud geeft men oók wel den uitgang *en (de genen, der genen)*, vooral wanneer van *personen* de rede is.

De welke, het welk, bestaan oók uit het pronoom *welke* en het voorgevoegd artikel, en wor-

den volgens die bestanddeelen gedeclineerd; doch het genitief dier pronomen, zonder omschrijving, wordt zelden gebruikt, en meest door *welks*, *welker* (§ 27), of door *wiens*, *wier* (§ 29) vervangen.

§ 29. Het pronoom *wie* heeft de volgende declinatie :

ENKELVOUD.			MEÉRVOUD.	
M.	F.	N.	M.	F.
N. <i>Wie</i> ,	<i>wie</i> ,	<i>wat</i> ;	N. <i>Wie</i> ,	<i>wie</i> ;
A. <i>Wien</i> ,	<i>wie</i> ,	<i>wat</i> ;	A. <i>Wie</i> ,	<i>wie</i> ;
D. <i>Wien</i> ,	<i>wie</i> ,	. . .	D. <i>Wie</i> ,	<i>wien</i> ,
G. <i>Wiens</i> ,	<i>wier</i> ,	. . .	G. <i>Wier</i> ,	<i>wier</i> .

Men vindt oók het genitief *wiens* voor het neuter gebruikt, dus schreef S. STIJL : « Een gemeenebest... aan *wiens* vermogen », enz.; doch hiervoor is hét hedendaags gebruikelijker *welks* te stellen, hehoudende *wiens* slechts voor het persoonlijk masculijn, als : « Een vorst *wiens* groote hoedanigheden men bewondert ».

Pronomen der Vierde Klas.

§ 30. *Eenig* (als pronoom) wordt meest toevoegenderwijs gebruikt, en wordt alsdan op de volgende manier gedeclineerd :

ENKELVOUD.			MEÉRVOUD.	
M.	F.	N.	M. en F.	N.
N. <i>Eenige</i> ,	<i>eenige</i> ,	<i>eenig</i> ;	N. <i>Eenige</i> ,	<i>eenige</i> ;
A. <i>Eenigen</i> ,	<i>eenige</i> ,	<i>eenig</i> ;	A. <i>Eenige</i> ,	<i>eenige</i> ;
G. <i>Eenigen</i> ,	<i>eeniger</i> ,	<i>eenigen</i> ;	G. <i>Eeniger</i> ,	<i>eeniger</i> ;
D. <i>Eenigen</i> ,	{ <i>eenige</i> ,	<i>eenig</i> ;	D. { <i>Eenige</i> ,	<i>eenige</i> ;
	{ <i>eeniger</i> ,	<i>eenigen</i> . }	{ <i>Eenigen</i> ,	<i>eeniger</i> .

§ 31. Vóór die masculijne substantiven welke in zekere gevallen het adjectief als neuteren vereischen (III. 13), wordt oók het toevoegelijk pronoom *eenig*, even als *welk* (§ 26), in dezelfde gedaante als vóór het neuter gesteld; dus: « Men vraagt of *eenig* schrijver van aanzien dit ooit gewaagd hebbe ».

§ 32. *Eenigen*, in het meêrvoud, wordt zelfstandigerwijs (in den zin van *eenige personen*) gebruikt, en dan is deszelfs declinatie als volgt:

N. A. en D. *Eenigen*; G. *Eeniger*.

§ 33. *Zeker* (als pronoom) wordt niet dan toevoegenderwijs gebruikt, en dan even als *eenig* (§ 30) gedeclineerd, met de zelfde waarneming als in § 31 vermeld.

De adjectiven *zéker* en *éénig* gelooven wij, in de spelling, door een accent op de eerste *e*, van de pronomen te moeten onderscheiden (I. 43).

§ 34. *Geén* wordt oók niet anders dan toevoegenderwijs gebruikt. In het enkelvoud declineert men dit pronoom als het artikel *een* (II. 24. 2.^o); in het meêrvoud als *éénig* (§ 30.)

Men zegt oók *geén éen*, en in dit geval wordt *één* alleén verbogen, blijvende *geén* onveranderd.

§ 35. *Iemand*, *niemand*, *een ander*, ondergaan geene verandering dan tot het genitief: *Iemands*, *niemands*, *een* (of *eens*) *anders*.

Iets of *iet*, *niets* of *niet*, worden tot het genitief niet verbogen, maar moeten aldaar door omschrijving uitgedrukt worden.

§ 36. *De een, de ander, de een en ander, de een of ander*; zoo wel als *het een, het ander, het een en ander, het een of ander*, worden zelfstandigerwijze gebruikt en zijn te onderscheiden van *de eene, de andere, het eene, het andere*, enz., welke men als toevoegelijk stelt.

De ander heeft in het meêrvoud *de anderen*.

Pronomen der Vijfde Klas.

§ 37. Het zelfstandig pronoom *men*, het welk een onbepaald getal personen aanduidt, wordt als een enkelvoud aangezien, en staat altoós in het nominatief, als: « *Men* zegt, *men* heeft mij verzekerd ».

§ 38. Het toevoegelijk pronoom *menig* wordt, ten allen opzichte gedeclineerd als *eenig* (§ 30, 31).

Maar *menig een, menig eene*, moet men als zelfstandige pronomen beschouwen, welke tot geen anderen naamval des enkelvouds dan het genitief, eenige verbuiging ondergaan. Genitief: *Menig eens, menig eener*.

In het meêrvoud zegt men oók zelfstandigerwijs *menigen*, dat is *menige personen*; genitief: *meniger*.

§ 39. *Veel, weinig*, worden dikwijls in het enkelvoud zelfstandigerwijs gebruikt, als: Hij heeft *veel* afgezien, men leeft oók met *wenig*; doch meést stelt men die woordekens toevoegenderwijs, zoo in het enkel- als meêrvoud.

In het enkelvoud blijft *veel* en *wenig* gewoonlijk onverbogen, als: *Veel moeite, weinig geleêrdheid*.

In het meêrvoud blijft *wenig* oók gewoonlijk on-

verbogen ; maar men stelt *veel* of *vele* , en in het genitief *veler* ; dus : « *Veel* of *vele* kijkers , *weinig* koopers ; — het oógmerk *veler* lieden » , enz.

Weinig wordt verbogen op de manier der adjectiven (zoo in het enkel- als meêrvoud) , wanneer het na het artikel *de* , of na het pronoom *die* , *deze* of *eenige* komt , als : *De weinige moeite* , *deze weinige woorden* , *eenige weinige menschen* .

Men zegt oók zelfstandigerwijs in het meêrvoud : *Velen* , *weinigen* (genitief *veler* , *weiniger*) , in den zin van *vele* of *weinig personen* .

§ 40. *Veel* en *weinig* hebben oók hunne graden van beteekenis. Het comparatief wordt uitgedrukt door de onbuigzame woordekens *meêr* , en *minder* of *min* ; het superlatief door *meêst* , *allermêst* ; *minst* , *allerminst* , of oók door *de meêste* , *de minste* .

Dus zegt men in het comparatief : *Meer moeite* , *minder (min) geleerdheid* ; *meer kijkers* , *minder (min) koopers* .

En in het superlatief : *Meêst moeite* , *minst geleerdheid* , *meêst kijkers* , *minst koopers* . Dus zegt men oók zelfstandigerwijs : « *De meêsten* waren kijkers , *de minsten* koopers » .

§ 41. *Beide* wordt , toevoegenderwijs , het zij met of zonder artikel gebruikt ; dus zegt men : *Beide huizen* , *de beide huizen* , en zelfs *beide de huizen* .

In plaats van het artikel kan men er een toevoegelijk pronoom bij stellen ; dus : *Mijne beide huizen* , *beide mijne huizen* , enz.

§ 42. *Beide de* , *beide mijne* , enz. , worden niet verbogen .

De beide, mijne beide, of enkelijk *beide*, verbuigt men als volgt :

N. en A.	<i>Beide, de beide, mijne beide;</i>	} M. F. en N.
G.	<i>Beider, der beide, mijner beide;</i>	
D. 1	<i>Beide, de beide, mijne beide;</i>	
— 2	{ <i>Beiden, den beiden, mijnen beiden;</i>	M. en N.
	{ <i>Beider, der beide, mijner beide.</i>	F.

§ 43. Wanneer *beide* met een zelfstandig pronoom gepaard gaat, stelt men gewoonlijk *beiden*; dus : *Wij beiden, gij beiden*, enz.; oók zegt men dikwijls *beiden* voor *zij beiden, hun of hen beiden, of haar beiden*; dus : « *Beiden* hebben het mij gezeid; — ik heb het *beiden* (of *aan beiden*) gezeid ».

Wij beiden, gij beiden, zij beiden, worden tot het genitief verbogen als *wij zelve*, enz. (§ 16); dus stelt men in dien naamval : *Ons beider, u beider, hen of haar beider*.

§ 44. *Al, alle*, toevoegelijke pronomen. Men gebruikt *al* onverbogen, wanneer een artikel, een bezittelijk of aantoonend pronoom, of een genitief er op volgt, als : « *AL het goud; AL de genegenheid; AL de menschen; AL Jakobs wetenschap; AL zijne goedheid; AL deze redenen* », enz. Evenwel bijzonder vóór het meêrvoud vindt men oók *alle* in dergelijk eene stelling, zonder verdere verbuiging gebruikt, b. v. : « *ALLE zijne werken* ».

Met betrekking tot een voorafgaande substantief wordt gewoonlijk *ál* voor het enkelvoud, en *alle* of *allen* voor het meêrvoud gesteld, dus zegt men : « *Het land was ál onder water; de regters waren alle (of allen) van gevoelen* ».

§ 45. Wanneer *alle* vóór zijn substantief zonder tusschenkomst van eenig artikel, pronoom of genitief staat, als : « *Alle* wijn; *alle* vermaken; *alle* eérlijke lieden »; dan wordt het, zoo in het enkel- als meêrvoud, op de volgende wijs verbogen :

ENKELVOUD.			MEÊRVOUD.			
	M.	F.	N.	M. EN N.	F.	
N.	<i>Alle</i> ,	<i>alle</i> ,	<i>alle</i> ;	N.	<i>Alle</i> ,	<i>alle</i> ;
A.	<i>Allen</i> ,	<i>alle</i> ,	<i>alle</i> ;	A.	<i>Alle</i> ,	<i>alle</i> ;
G.	<i>aller</i> ,	. . .	G.	<i>Aller</i> ,	<i>aller</i> ;
D. 1	<i>Allen</i> ,	<i>alle</i> ,	<i>alle</i> ;	D. 1	<i>Alle</i> ,	<i>alle</i> ;
— 2	<i>Allen</i> ,	<i>aller</i> ,	<i>allen</i> .	— 2	<i>Allen</i> ,	<i>aller</i> .

§ 46. Met een zelfstandig pronoom zegt men *allen*, als : *Wij allen*, *gij allen*, *zij allen*, *die allen*, enz. Men gebruikt oók het genitief *ons aller*, *u aller*, *hen* of *haar aller*, even als *ons zelve* (§ 16), en *ons beider* (§ 43.) .

§ 47. Eindelijk wordt *allen* (genitief *aller*) op zich zelf, zelfstandigerwijs gebruikt, in den zin van *alle lieden*, of *zij allen*; dus : « *Allen* gaven hem ongelijk » (dat is *alle lieden*, *ieder een*; of wel *zij allen*); « *aller* oogen zijn op hem gevestigd » (dat is : De oogen *van alle lieden*, of *van hen* of *haar allen*.)

§ 48. *Alles* wordt altijd zelfstandigerwijs, en zonder verbuiging gebruikt : « *Alles* zal vergaan; hij weet *alles*; de schepper van *alles* ».

Men zegt oók zelfstandigerwijs : *Dit alles*, *dat alles*, voor *alle dit*, *alle dat*; somwijlen oók stelt men *al* in plaats van *alles*, dus : « Geeft hem *al* (*alles*) wat hij vraagt ».

§ 49. *Elk* is méést een toevoegelijk pronoom en wordt verbogen als *welk* (§ 25), doch alleén in het enkelvoud gebézigd.

Elk een is zelfstandig, en blijft onverbogen in het nominatief, accusatief en datief; in het genitief zegt men *elk eens*. Somwijlen stelt men *elk* zelfstandigerwijs voor *elk één*; alsdan blijft *elk* oók onverbogen in het nominatief, accusatief en datief, en wordt in het genitief *elks*; dus: « *Elk* heeft zijne lasten; *elks* bijzondere belangen ».

§ 50. *Ieder* is toevoegelijk, en wordt naar believen *verbogen* of *onbuigzaam* gebruikt, maar oók alleénlijk in het enkelvoud. Men declineert dit pronoom als volgt:

	M.	F.	N.
N.	<i>Ieder</i> ,	<i>Iedere</i> ,	<i>Ieder</i> ;
A.	<i>Iederen</i> ,	<i>Iedere</i> ,	<i>Ieder</i> ;
D. ¹	<i>Iederen</i> ,	<i>Iedere</i> ,	<i>Ieder</i> ;
— ²			<i>Iederen</i> .

§ 51. *Ieder een* en *een ieder* zijn zelfstandig en worden onverbogen in het nominatief, accusatief en datief gesteld; in het genitief zegt men: *Ieder eens*, *een ieders*.

In plaats van *een ieder* zegt men oók wel *een iegelijk*, genitief *een iegelijks*.

§ 52. *Elkander*, *malkander*, of bij verkorting *elkaár*, *malkaár*, gebruikt men éeniglijk in het accusatief, datief en genitief; in de twee éérste gevallen onverbogen; in het laatste stelt men *elkanders*, *malkanders*, of *elkaárs*, *malkaárs*.

VIJFDE HOOFDSTUK.

VAN HET VERB.

§ 1 HET *Verb*, of Werkwoord, is die soort van woorden, welke men met onderscheid van *tegenwoordigen*, *verleden* en *toekomenden* tijd kan uitdrukken, als : LEEREN, *ik leer, ik leerde, ik zal leeren*; — HELPEN, *ik help, ik hielp, ik zal helpen*, enz.

De verben kan men doorgaans met de bijgestelde pronomen *ik, gij, hij, wij, zij* gebruiken; evenwel zijn er eenige die geen ander dan het onpersoonlijk pronoom *het* bij zich dulden, en deze noemt men *onpersoonlijke* verben, als : DONDEREN, REGENEN; *het dondert, het regent*.

§ 2. Het gewoonlijk bijgevoegde pronoom of substantief, aan welk het verb toegedragen wordt, noemt men deszelfs *Onderwerp*; bij de Bepaalde en Mogelijke wijze wordt dit altoós in den nominativen naamval uitgedrukt (II. 19.)

Men onderscheidt het onderwerp in *eérsten, tweeden* en *derden* persoon. — Eérste persoon, enkelvoud *ik*, meérvoud *wij*; Tweede persoon, zoo enkel- als meérvoud, *gij*, in het meérvoud oók *gijlieden*; Derde persoon, alle substantief of pronoom behalven de voormelde *ik, wij, gij* of *gijlieden*.

Van de Conjugatie.

§ 3. Het verb wordt met eenige verandering, op-

zigtelijk deszelfs verscheidene *wijzen en tijden*, en den verscheiden *persoon* des onderwerps, uitgedrukt.

De geregelde vertooning van alle de veranderingen die een verb ten aanzien van wijze, tijd en persoon ondergaat, noemt men deszelfs *Conjugatie*.

§ 4. In de hierna gevoegde exempelen van conjugatie hebben wij, tot elken tijd der Bepaalde en Mogelijke wijzen, den tweeden persoon slechts éénmaal uitgedrukt, dewijl dezelve toch tot het enkel- en meêrvoud juist de zelfde gedaante heeft; oók hebben wij den derden persoon van het meêrvoud nagelaten, aangezien dezelve het verb, volstrekt gelijk de eêrste persoon des meêrvouds, regeert (b. v. *wij leeren*, zij *leeren*; wij *leêrden*, zij *leêrden*; wij (zij) *hebben* of *hadden geleêrd*, wij (zij) *zullen* of *zouden leeren*). Dus vertoonen wij tot elken tijd der voor-noemde wijzen slechts vier gedaanten, te weten: Den eêrsten persoon van het enkelvoud, den tweeden persoon, den derden van het enkelvoud, en den eêrsten van het meêrvoud.

§ 5. De verben worden onderscheiden in *Gelijk-* en *Ongelijkvloeiende*; de eêrste behouden tot alle tijden het worteldeel des woords onveranderd, en veranderen slechts hunnen uitgang, dus zijn *leeren*, *drukken*, gelijkvloeiende verben, dewijl men in alle derzelve gedaanten het worteldeel *leêr*, *druk*, onveranderd aantreft.

§ 6. Ongelijkvloeiend zijn die verben welker worteldeel tot het Eêrste Verleden (zoo van de Bepaalde als Mogelijke wijs), en dikwijls oók tot het *Bedre-*
ven Deelwoord, eene wezenlijke verandering on-

dergaat, als *helpen*, *nemen*, *koopen*; Eérste verleden : *Ik hielp*, *ik nam*, *ik kocht*; Bedreven deélwoord : *Geholpen*, *genomen*, *gekocht*. Wij zullen hierover breeder uitweiden, na vooreerst de conjugatien van een gelijk- en een ongelijkvloeiend verb tot voorbeelden aangetoond te hebben.

§ 7. Conjugatie van het gelijkvloeiend verb *leeren* :

ONBEPAAALDE WIJS.

ENKEL ONBEPAALD.

Leeren.

ZAMENGESTELDE ONBEPAALDEN.

Verleden : *Geleérd hebben*;
Toekomend : *Zullen leeren.*

ENKELE DEÉLWOORDEN.

Bedrijvend : *Leerende* ;
Bedreven : *Geleérd.*

ZAMENGESTELDE DEÉLWOORDEN.

Verleden : *Geleé rd hebbende*;
Toekomend : *Zullende leeren.*

BEPAAALDE WIJS.

TEGENWOORDIG.

Ik leér ;
Gij leért ;
Hij leért ;
Wij leeren.

II. VERLEDEN.

Ik heb geleérd ;
Gij hebt ———
Hij heeft ———
Wij hebben ———

I. VERLEDEN.

Ik leérde ;
Gij leérdet ;
Hij leérde ;
Wij leérden.

III. VERLEDEN.

Ik had geleérd ;
Gij hadt ———
Hij had ———
Wij hadden ———

I. TOEKOMEND.

Ik zal leeren;
Gij zult —
Hij zal —
Wij zullen —

II. TOEKOMEND.

Ik zal geleérd hebben;
Gij zult — —
Hij zal — —
Wij zullen — —

I. VOORWAARDELIJK.

Ik zoude leeren;
Gij zoudet —
Hij zoude —
Wij zouden —

II. VOORWAARDELIJK.

Ik zoude geleérd hebben;
Gij zoudet — —
Hij zoude — —
Wij zouden — —

MOGELIJKE WIJS.

TEGENWOORDIG.

Dat ik leere;
 — *gij leeret;*
 — *hij leere;*
 — *wij leeren.*

I. VERLEDEN.

Dat ik leérde;
 — *gij leérdet;*
 — *hij leérde;*
 — *wij leérden.*

II. VERLEDEN.

Dat ik geleérd hebbe;
 — *gij — hebbet;*
 — *hij — hebbe;*
 — *wij — hebben.*

III. VERLEDEN.

Dat ik geleérd hadde;
 — *gij — haddet;*
 — *hij — hadde;*
 — *wij — hadden.*

GEBIEDENDE WIJS.

Enkely. { *Laat mij leeren;*
 { *Leér, leér gij;*
 { *Hij leere, dat hij leere.*

Meérv. { *Leeren wij, laat ons leeren;*
 { *Leért, leért gij;*
 { *Dat zij leeren.*

§ 8. Conjugatie van het ongelijkvloeiend verb *helpen* :

ONBEPAALENDE WIJS.

ENKEL ONBEPAALED.

Helpen.

ZAMENGESTELDE ONBEPAALEDEN.

Verleden : *Geholpen hebben ;*
Toekomend : *Zullen helpen.*

ENKELE DEËLWOORDEN.

Bedrijvend : *Helpende ;*
Bedreven : *Geholpen.*

ZAMENGESTELDE DEËLWOORDEN.

Verleden : *Geholpen hebbende ;*
Toekomend : *Zullende helpen.*

BEPAALENDE WIJS.

TEGENWOORDIG.

Ik help ;
Gij helpt ;
Hij helpt ;
Wij helpen.

I. VERLEDEN.

Ik hielp ;
Gij hielpt ;
Hij hielp ;
Wij hielpen.

II. VERLEDEN.

Ik heb 'geholpen ,
enz.

III. VERLEDEN.

Ik had geholpen ,
enz.

I. TOEKOMEND.

Ik zal helpen ,
enz.

II. TOEKOMEND.

Ik zal geholpen hebben ,
enz.

I. VOORWAARDELIJK.

Ik zoude helpen ,
enz.

II. VOORWAARDELIJK.

Ik zoude geholpen hebben ,
enz.

MOGELIJKE WIJS.

TEGENWOORDIG.

Dat ik helpe ;
 — *gij helpt ;*
 — *hij helpe ;*
 — *wij helpen.*

I. VERLEDEN.

Dat ik hielpe ;
 — *gij hielpet ;*
 — *hij hielpe ;*
 — *wij hielpen.*

II. VERLEDEN.

Dat ik geholpen hebbe ;
 enz.

III. VERLEDEN.

Dat ik geholpen hadde ;
 enz.

GEBIEDENDE WIJS.

E. *Laat mij helpen ;*
Help , help gij ;
Hij helpe , dat hij helpe ;

M. *Helpen wij , laat ons helpen ;*
Helpt , helpt gij ;
Dat zij helpen.

§ 9. In beide voorgaande Conjugatien zal men merken dat de *tweede persoon* in alle *tijden*, behalven in het enkelvoud der Gebiedende wijs, eene *t* tot sluitletter aanneemt. Deze letter *t* wordt aldaar ten einde van het woord gesteld, zelfs wanneer de wortelletter *d* er vóór komt, als : *Gij bindt, gij leedt.*

De *derde persoon* van het enkelvoud is, in het Tegenwoordig der Bepaalde wijs, aan den *tweeden*, en in alle andere *tijden* aan den *eersten* van het zelfde getal gelijk ; dus neemt hij, in het Tegenwoordig der Bepaalde wijs, oók de *t* aan : *Hij bindt, hij lijdt.* De eenigste uitzonderingen hierop zijn : *Hij wil, hij mag, hij kan.* (De Vlamingen zeggen *hij wilt.*)

§ 10. Tot beide Conjugatien ziet men oók de verben *hebben* en *zullen*, als hulpverben of *Auxiliairen* gebruikt.

Het verb *hebben*, als auxiliair, heeft den eigenlijken zin van het afzonderlijke *hebben* niet meér, maar wordt beschouwd als deélmakende van het geconjugeerde verb, welk men daarbij in de gedaante van het Bedreven deélwoord uitdrukt.

Zullen is een verb dat nooit anders dan als auxiliair dient, nemende afwisselend, volgens de personen en tijden, de volgende gedaanten : *Zal, zult, zullen*; *zoude, zoudet, zouden*. (In plaats van *zoude, zoudet*, stelt men oók, bij verkorting, *zou, zoudt*). Bij dit auxiliair wordt het geconjugeerde verb altoós (volgens de tijden), in de gedaante van het Enkel of Verleden & Onbepaald uitgedrukt.

§ 11. Bij eenige verben wordt het auxiliair *hebben* in *zijn* veranderd, dus zegt men niet : *Gedaald hebben, gekomen hebben*, maar wel *gedaald zijn, gekomen zijn*. Dit zullen wij hierna (§ 42) nader ontwikkelen.

§ 12. Tot het Bedreven deélwoord, voegt men gewoonlijk de silbe *ge* vóór het verb, als *geleérd, geholpen*, uitgenomen wanneer het verb met een onscheibaren *Aanvoeg* (§ 28) zamengesteld is, als : *Beminnen, verkoopen, aanvaarden, onderwijzen*, welker Bedreven deélwoorden zijn : *Bemind, verkocht, aanvaard, onderwezen*, zonder het voorvoegsel *ge*.

Nogtans wordt dit voorvoegsel tot het Bedreven deélwoord gebruikt bij de bijzondere soort van on-

scheibaar-zamenstellige verben waarvan § 36 de rede is, als : *Wanhopen, gewanhoopt, enz.*

§ 13. Tot de gebiedende wijs wordt in plaats van *laat mij leeren, laat ons helpen*, oók gezeid : *Laat ik leeren, laten wij helpen*; doch de eérste manier is meér in gebruik, en zij schijnt ons aan de spraak-kunstelijke ontleding beter te voldoen.

§ 14. Als het verb *leeren* (§ 7), worden geconjugeerd alle gelijkvloeiende verben, nochtans met de volgende wijzigingen :

1.° Die gene welker enkel onbepaald uitgaat in *chen, fen, ken, sen, schen, ten* (als *pogchen, blaffen, smaken, hopen, lossen, wenschen, groeten*), nemen tot den uitgang van het Bedreven deelwoord, en van het Eérste verleden de letter *t* in plaats van *d*, dus : *Pogchen, gepocht, pöchte; blaffen, geblaft, blafte; smaken, gesmaakt, smaakte; hopen, gehoopt, hoopte; lossen, gelost, loste; wenschen, gewenscht, wenschte; groeten, gegroet, groette.*

2.° De gelijkvloeiende verben welker Enkel onbepaald in *den* of *ten* uitgaat, verdubbelen tot het Eérste verleden de *d* of *t*; dus maken *Branden, bloeden, vlugten, haten, — Brandde, bloedde, vlugtte, haatte.* Hierdoor wordt dit Eérste verleden, in de schrijftaal, onderscheiden van het Tegenwoordig der Mogelijke wijs, tot welk men *brande, bloede, vlugte, hate* schrijft.

Wanneér nu dergelijke verben van zich zelven de *d* of *t* (onmiddelijk voor den uitgang) dubbel hebben als *redden, vatten, beletten*, dan willen sommigen dat men derzelve Eérste verleden door den uit-

gang *ede* aanduide, als *reddede*, *vattede*, *belettede*, doch dit, ofschoon geoorloofd, wordt niet algemeen genoeg gevolgd om als een verplichtende regel door te gaan, en men volstaat met *redde*, *vatte*, *belette*.

3.° De volgende gelijkvloeiende verben behouden tot het Bedreven deelwoord den uitgang van het enkel onbepaald : *Bannen*, *laden*, *malen*, *scheiden*, *spannen*, *vouwen*, *weven*, *zouten*; deelwoorden : *Gebannen*, *geladen*, *gemalen*, *gescheiden*, enz.

§ 15. Tot het conjugeren van de ongelijkvloeiende verben heeft men voor eerst te bemerken de bijzondere gedaanten van hun I. verleden en hun Bedreven deelwoord. Wij zullen beginnen met hierover twee algemeene regelen vast te stellen, en zullen daarna in de bijzonderheden treden.

1.° Alle verben die het Bedreven deelwoord ongelijkvloeiend hebben, zijn ook ongelijkvloeiend in hun Eerste verleden; dit lijdt eene eenige uitzondering bij het verb *wreken*, Deelwoord : *gewroken*. — Eerste verleden *wreekte* (doch oülings *wrak*.)

2.° Alle Ongelijkvloeiende verben hebben in het Verleden der bepaalde wijs, eene Consonant tot sluitletter, en gaan in het Bedreven deelw. op *en* uit.

Hiervan zijn, opzigtelijk het Eerste Verleden, alleenlijk uitgezonderd *kunnen*, *leggen*, *zeggen*; maar tot het Bedreven Deelwoord zijn er de volgende uitzonderingen : *Jagen*, *maken*, *plegen*, *vragen*, *waaijen*, *wezen*, *brennen*, *denken*, *dunken*, *durven*, *hebben*, *koopen*, *werken*, *zoeken*, *leggen* en *zeggen*.

§ 16. De volgende verben veranderen, tot het Eerste verleden en Bedreven deelwoord, de wortelletteren *ij* in eene opene *e*, *ee* :

Bezwijken, bijten, blijken, blijven, dijgen (dijen), drijven, glijden, grijnen, grijpen, hijgen, hijschen, kijken, kijven, knijpen, knijzen, krijgen, krijschen, krijten, kwijlen, lijden, lijken (gelijken), mijden, nijgen, nijpen, pijpen, prijzen, rijden, rijgen, rijten, rijven, rijzen, schijnen, schrijden, schrijven, slijpen, slijten, smijten, snijden, spijten, splijten, stijgen, stijven, strijden, strijken, tijgen (aantijgen), verdwijnen, wijken, wijten, wijzen, wrijven, zijgen, zwijgen, zwijmen.

Dus zegt men : *Bezweek, bezweken; beet, gebeten; bleek, gebleken*, enz. En hierbij staat te bemerken dat de dubbele *ee* in het Eérste verleden slechts den zachten klank der enkele *e* verbeeldt, en daarom op het einde der silben ontdubbeld wordt; dus zegt en schrijft men : *Wij beten, wij dreven, wij grepen*, en niet *wij beeten*, enz.

§ 17. De volgende verben veranderen tot het Eérste verleden en Bedreven deelwoord, de oorspronkelijke *ie*, *ui* of *e* in eene opene *o*, *oo* :

1.º *Bedriegen, bieden, genieten, gieten, kiezen, klieven, liegen, rieken, schieten, tiegen (1), verdrieten, verliezen, vlieden, vliegen, vlieten, vriezen.*

2.º *Buigen, druipen, duiken, fluiten, kluiven, kruijen, kruipen, luiken, pluizen, ruiken, schuilen, schuiven, sluiken, sluipen, sluiten, snuiten, snuiven, spruiten, spuijen (spugen), spuiten, stuipen, stuiven, zuigen, zuipen.*

3.º *Wegen, scheren.*

(1) Dit verb, synoniem van *trekken*, wordt in het Eukel onbepaald niet meér gebruikt, maar wel in het I. verleden en het Bedreven deelwoord, *toog, getogen*.

Dus zegt men : 1.° *Bedroog, bedrogen; bood, geboden*; 2.° *boog, gebogen; droop, gedropen*; 3.° *woog, gewogen, schoor, geschoren*, en daar de dubbele oo in het Eérste verleden slechts den openen klank der enkele o verbeeldt, moet men dezelve op het einde der silben ontdebelen, dus : *Wij bedrogen, wij bogen, wij wogen*, enz.

De verben *verliezen* en *vriezen* verdienen eene bijzondere melding : Het eérste maakt *verloor* en *verloren*; het tweede *vroos* of *vroor*, en *gevrozen* of *gevroren*.

§ 18. De volgende veranderen tot het Eérste verleden en het Bedreven deelwoord de besloten e of i in eene besloten o :

1.° *Bederven, bergen, bersten, delven, gelden, kerven, melken, schelden, schenden, schenken, smelten, treffen, trekken, vechten, vlechten, zenden, zwelgen, zwellen, zwemmen, zwerven*.

2.° *Beginnen, bezinnen, binden, blinken, dingen, dringen, drinken, dwingen, glimmen, klimmen, klinken, krimpen, spinnen, springen, verslinden, verzwinden, vinden, winden, winnen, dwingen, zingen, zinken*.

Dus : 1.° *Bedorf, bedorven; borst, geborsten*; 2.° *begon, begonnen; bond, gebonden*, enz.

§ 19. De volgende veranderen tot het Eérste verleden hunne oorspronkelijke vokaal e of i, in a en hebben het Bedreven deelwoord als aangetoond :

Eten (gegeten of geëten), genezen (genezen), geven (gegeven), lezen (gelezen), meten (gemeten), treden (getreden), vergeten (vergeten), vreten (gevreten), bidden (gebeden), liggen (gelegen), zitten (gezeten);

bevelen (bevolen), breken (gebroken), nemen (genomen), spreken (gesproken), steken (gestoken of gesteken), stelen (gestolen), wezen (geweest). Komen (gekomen) heeft kwam, zien (gezien) zag.

De ongelijkvloeiende verben dezer soort hebben de *a*, tot het I. Verleden der Bepaalde wijze, besloten voor den eersten en derden persoon van het enkelvoud, open voor al de andere personen; dus: *Ik (hij) at, genas, gaf; gij aat, genaast, gaaft; wij (zij) aten, genazen, gaven.* Tot het I. Verleden der Mogelijke wijs is die klank open, oók in den eersten en derden persoon van het enkelvoud: *Ik (hij) ate, genaze, gave.*

§ 20. De volgende veranderen tot het I. Verleden de oorspronkelijke vokaal in *ie*, behoudende tot het Bedreven deelwoord de gedaante van het Enkel onbepaald met voorvoeging der silbe *ge* (waar zulks door de zamenstelling des verbs niet verhinderd wordt, § 12), echter hebben de zeven laatste dezer verben, het bedreven deelwoord, als respectivelijk aangetoond:

Bakken, blazen, braden, laten, raden, slapen, vallen, wasschen, wassen, heeten, roepen, loopen, stooten, houden, houwen; maken (gemaakt), heffen (geheven), scheppen (geschapen), helpen (geholpen), sterven (gestorven), werpen (geworpen), werven (geworven.)

Dus: *Bakken, biek, gebakken; — blazen, blies, geblazen, enz.*

Bakken, blazen, braden, raden, stooten, houwen, maken, worden oók, tot het Eerste verleden, als gelijkvloeiend gebruikt: Bakte, blaasde, raadde, enz.

§ 21. De volgende verben veranderen tot het Eérste verleden de oorspronkelijke vokaal in *oe*, blijvende het Bedreven deelwoord gelijk aan het enkel onbepaald met voorvoeging van *ge*, uitgenomen waar dit deelwoord anderzins aangetoónd wordt :

Dragen, graven, varen, jagen (gejaagd) vragen (gevraagd), zweren (gezworen). — Slaan (geslagen) heeft sloeg, lagchen (gelagchen) loeg, waaijen (gewaaid) woei.

Jagen, vragen, waaijen, worden oók tot het eérste verleden als gelijkvloeiend gebruikt : *Jaagde, vraagde; waaide.*

§ 22. Eindelijk de een-en-twintig volgende verben, hebbende de acht Eérste het bedreven deelwoord gelijk aan hun Enkel onbepaald met voorvoeging van *ge*, maken hun eérste verleden, en de dertien laatste hun Bedreven deelwoord, als hierna respectivelijk aangetoónd :

1.° *Worden, werd of wierd; gaan, ging; hangen, hing; vangen, ving; staan, stond; mogen, mogt; moeten, moest; weten, wist.*

2.° *Doen, deed, gedaan; kunnen, konde, gekonnen; leggen, leide, geleid; zeggen; zeide, gezeid; brengen, bragt, gebragt; denken, dacht, gedacht; dunken, docht, gedocht; koopen, kocht, gekocht; werken, wrocht, gewrocht; zoeken, zocht, gezocht; hebben, had, gehad; plegen, plagt, gepleegd.*

Deugen had eértijds oók *dogt, gedogt*, maar wordt nu gewoonlijk als gelijkvloeiend gebruikt.

Leggen, werken en *durven* gebruikt men, naar verkiezing, als gelijk- of ongelijkvloeiend; men stelt oók *gezegd* in plaats van *gezeid*.

Plegen is ongelijkvloeiend alleénlijk in den zin van *gewoon zijn*, maar niet wanneer het *doen* of *begaan* beteekent.

In plaats van *ik (hij) konde*, *gij kondet*, zegt men oók bij verkorting : *Ik (hij) kon*, *gij kondt*, eene verkorting van den zelfden aard als *zou*, *zoudt* (§ 10.)

§ 23. Behoudens hunne bijzonderheden, wegens Eérste verleden en Bedreven Deélwoord, worden over het algemeen de ongelijkvloeiende verben geconjugeerd als *helpen* (§ 8), en nemen oók, wanneer hun Eérste verleden in de Bepaalde wijs op eene consonant uitgaat, tot het I. verleden der Mogelijke wijs de bijvoeging eener *e* aan, dus hebben de verben *Bedriegen* (*bedroog*), *vinden* (*vond*), *slaan* (*sloeg*), tot het eérste verleden der mogelijke wijs :

Ik (hij) bedroge, *vonde*, *sloege*; even als *ik hielp*;
Gij bedroget, *vondet*, *sloeket*; — *gij hielpet*.

Worden maakt het Eérste verleden der Mogelijke wijs van *wierd*, en niet van *werd*, dus : *Ik (hij) wierde*, *gij wierdet*, *wij wierden*; niet : *Ik (hij) werde*, enz.

§ 24. De verben *gaan*, *slaan*, *staan*, *doen*, *zien*, welker enkel onbepaald den gewoonlijken dooven uitgang *en* niet heeft, verdienen wegens de vorming van het Tegenwoordig, zoo wel der Bepaalde als Mogelijke wijs, eenige opmerkzaamheid :

Tegenwoordig der Bepaalde wijs : *Ik ga*, *sla*, *sta*, *doe*, *zie*; *Gij (hij) gaat*, *slaat*, *staat*, *doet*, *ziet*;
Wij gaan, *slaan*, *staan*, *doen*, *zien*.

Tegenwoordig der mogelijke wijs : *Ik (hij) ga, sla, sta, doe, zie; Gij gaat, slaat, enz.; Wij gaan, slaan, enz.*

§ 25. Het Tegenwoordig der bepaalde wijs is onregelmatig bij de verben *kunnen, mogen, hebben*; bij de twee eerste opzigtelijk den eersten en derden persoon van het enkelvoud; bij het laatste opzigtelijk den derden persoon van het zelfde getal; men zegt :

Ik KAN, MAG, heb;
Gij kunt, moogt, hebt;
Hij KAN, MAG, HEEFT;
Wij kunnen, mogen, hebben.

§ 26. Het verb *wezen (zijn)* is gansch onregelmatig, en neemt het auxiliair *zijn* in plaats van *hebben*; wij voegen hier deszelfs bijzondere conjugatie:

ONBEPAAALDE WIJS.

ENKEL ONBEPAALD.

Wezen of zijn.

ZAMENGESTELDE ONBEPAALDEN.

Verleden : *Geweest zijn;*
 Toekomend : *Zullen wezen of zijn.*

ENKELE DEÉLWOORDEN.

Bedrijvend : *Wezende of zijnde;*
 Bedreven : *Geweest.*

ZAMENGESTELDE DEÉLWOORDEN.

Verleden : *Geweest zijnde;*
 Toekomend : *Zullende wezen of zijn.*

BEPAAALDE WIJS.

TEGENWOORDIG.

Ik ben;
Gij zijt;
Hij is;
Wij zijn.

I. VERLEDEN.

Ik was;
Gij waart;
Hij was;
Wij waren.

II. VERLEDEN.

Ik ben geweest;
Gij zijt —
Hij is —
Wij zijn —

III. VERLEDEN.

Ik was geweest;
Gij waart —
Hij was —
Wij waren —

I. TOEKOMEND.

Ik zal wezen of zijn;
 enz.

II. TOEKOMEND.

Ik zal geweest zijn;
 enz.

I. VOORWAARDELIJK.

Ik zoude wezen of zijn;
 enz.

II. VOORWAARDELIJK.

Ik zoude geweest zijn;
 enz.

MOGELIJKE WIJS.

TEGENWOORDIG.

Dat ik zij;
 — *gij zijt;*
 — *hij zij;*
 — *wij zijn.*

I. VERLEDEN.

Dat ik ware;
 — *gij waret;*
 — *hij ware;*
 — *wij waren.*

II. VERLEDEN.

Dat ik geweest zij;
 — *gij — zijt;*
 — *hij — zij;*
 — *wij — zijn.*

III. VERLEDEN.

Dat ik geweest ware;
 — *gij — waret;*
 — *hij — ware;*
 — *wij — waren.*

GEBIEDENDE WIJS.

E. *Laat mij wezen of zijn ;*

Wees , wees gij ;

Hij zij , dat hij zij ;

M. *Zijn wij , laat ons wezen of zijn ;*

Weest , weest gij ; zijt , zijt gij ;

Dat zij zijn.

Van de zamenstellige Verben.

§. 27. Deze Verben bestaan uit een Stamverb en een Aanvoeg. *Bedragen , verdragen , opdragen , toedragen* zijn allen zamenstellige verben ; *dragen* is bij allen het Stamverb ; *be , ver , op , toe* , zijn er de verscheidene Aanvoegen van.

§ 28. Men onderscheidt tweederlei soorten van Aanvoegen , en derhalve oók tweederlei zamenstellige verben : de *scheibare* en de *onscheibare*.

De *scheibare* Aanvoegen zijn die , welke niet altoós onmiddelijk vóór het stamverb staan , als in *opdragen , toedragen* , want men zegt niet : *Ik opdraag , ik toedraag* , maar wel : *Ik draag op , ik draag toe* , dus de Aanvoeg somwijlen als van het verb afgetrokken en verplaatst wordt.

De *onscheibare* Aanvoegen zijn die , welke in alle de gedaanten van een verb , deszelfs begin uitmaken , als in *bedragen , verdragen* , waar men de silben *be , ver* nooit verplaatst.

§ 29. Een zeker teeken der scheikbaarheid is oók wanneer men , tot het Bedreven deelwoord de silbe *ge* tusschen den Aanvoeg en het stamverb stelt , als in *opgedragen , toegedragen* , het welk bij *onscheibare* verben nooit plaats grijpt.

§ 30. De zamenstellige verben zijn altoós onscheibaar, wanneér zij (in het Enkel onbepaald) de silben *be, ge, ver, ont, er* of *her*, tot Aanvoegen hebben.

Zij zijn daarentegen altoós scheibaar met de Aanvoegen *af, bij, heen, in, los, mede, na, neder, op, toe, tusschen, voort, weg*, en verscheiden andere.

§ 31. Wanneér de Aanvoeg *vol* den stoffelijken zin van het adjectief *vol* niet heeft, dan is dezelve altoós onscheibaar, als in *volbrengen, voldoen, vol-leeren*, enz.; maar in het tegengestelde geval is hij scheibaar, en dan moet men denzelven, ter onderscheiding, van het verb afgezonderd schrijven, als in *volgieten, vol stuwen*, enz.

§ 32. De zamenstellige verben die *weder* tot Aanvoeg hebben, zijn scheibaar wanneér dezelve in *wederom* kan veranderd worden, als *wederkeeren, wedervragen*, enz.; maar onscheibaar wanneér *weder* in een anderen zin, en namelijk in dien van *tegen* gebruikt staat, als *wederhouden, wederleggen, wederstaan*.

§ 33. De Aanvoegen *door, mis, om, onder, over*, zijn somwijlen scheibaar en somwijlen niet. Wanneér zij scheibaar zijn, dienen zij des te meér van het verb afgezonderd geschreven te worden, daar zulks dikwijls op den zin van het verb invloed heeft, als in *ondergaan en onder gaan, omgeven en om geven*, enz.

§ 34. De Aanvoegen *aan, achter, voor*, zijn gewoonlijk scheibaar, behalven de volgende uitzonderingen:

Aanbidden wordt scheibaar en onscheibaar ge-

bruikt, *aanvaarden* en *aanschouwen* meest onscheikbaar. (*Aanhooren*, *aanzien*, *aanzoeken*, ofschoón onscheikbaar in het Vlaamsch, komen bij de Hollanders gewoonlijk scheidbaar vóór.)

Achterhalen en *achtervolgen* zijn onscheikbaar.

Voorkomen in den zin van het Fransch *prévenir*, is scheidbaar en onscheikbaar; *Voorspellen* in den zin van *présager*, *pronostiquer*, en *Voorzeggen* in dien van *prédire*, zijn onscheikbaar; maar in andere beteekenissen worden die drie verben onveranderlijk scheidbaar gebruikt, en alsdan schrijft men ze beter: *Voor komen*, *voor spellen*, *voor zeggen*.

Voorweten en *voorzien* zijn altoós onscheikbaar.

§. 55. Men bemerkte dat, over het algemeen, de scheidbare aanvoegen de klem van het samenstellig verb dragen, terwijl die klem op het stamverb valt wanneer de aanvoeg onscheikbaar is; dus in *opdragen*, *toedragen*, valt de klem op de Aanvoegen *op* en *toe*, en in *bedragen*, *verdragen*, op *dragen*.

§ 36. Er zijn echter een klein getal samenstellige verben die, ofschoón onscheikbaar, oók de klem op den aanvoeg voeren, dusdanige zijn *wanhopen*, *handhaven*, *huisvesten*, *beeldhouwen*, *raadplegen*, *liefskozen*, *dwardsdrijven*, *waarschuwen*, enz. Deze verben hebben nog de volgende bijzonderheden:

1.º Zij nemen tot het Bedreven deelwoord de silbe *ge* vóór den Aanvoeg, als *gewanhooft*, *gehandhaafd*, enz. (§ 12.)

2.º Zij zijn altoós gelijkvloeiend, alware oók het stamverb oorspronkelijk ongelijkvloeiend; dus zegt men: *Ik beeldhouwde*, *ik heb gebeeldhouwd*; *ik*

dwarsdrijfde , ik heb gedwarsdrijfd ; en niet : Ik beeldhieuw , ik heb gebeeldhouwen ; ik dwarsdreef , ik heb gedwarsdreven.

§ 37. De Conjugatie der onscheibaar-zamenstellige verben verschilt in niets van het gewoonlijke (behalven omtrent het Bedreven deelwoord, § 12). Die der scheibare heeft geene andere bijzonderheid aan zich, dan de toevallige verplaatsing van den Aanvoeg, welke, ingevolge de verscheidene verordening der rede, vóór of na het verb komt, juist als of het een daartoe behoorend adverb ware; dus zegt men: *Ik toón hem zijn ongelijk AAN; ik heb hem zijn ongelijk AANgetoond; dewijl ik hem zijn ongelijk AANtoón, enz.*

§ 38. De Aanvoeg van het zamenstellig verb wordt door velen deszelfs *Voorzetsel* of *Prepositie* genoemd, en hoewel wij zulks, om redenen in het volgende Hoofdstuk § 36 vermeld, niet hebben nagevolgd, achten wij het echter noodig den Lezer daarvan te waarschuwen.

Van het Regiem des Verbs.

§ 39. Het *Regiem* van een verb is het substantief of pronoom, welk, opzigtelijk tot het verb en deszelfs onderwerp, in eene lijdende houding voorgesteld wordt, als: « *Ik bemin mijne ouders, ik eér hen, ik gehoorzaam hun* ».

Op dat een substantief of pronoom moge het regiem des verbs genoemd worden, is het noodig dat hetzelfde zonder tusschenkomst van eene prepositie aan het verb verbonden zij; dus wanneer men zegt:

« Ik spreek *van u* », dan is *u*, ofschoon in eene lijdende houding opzigtelijk tot *ik spreek*, evenwel het onmiddelijk regiem dezès verbs niet, maar wel der prepositie *van*.

§ 40. Vele verben regeren het accusatief, sommige het datief, andere het accusatief en datief te zamen; eindelijk eenige nemen geen regiem hoegenaamd aan.

Wij zeggen met het accusatief : « *God* beminnen », met het datief : « *Gode* behagen », met het accusatief en datief : « *Gode zijne gebeden* opdragen ».

Er zijn oók eenige weinige verben die met een genitief kunnen gesteld worden, als : « *Iemands* gedenken, zich *iemands* erbarmen », enz. Doch dit vermijdt men dikwijls door het gebruik eener prepositie, en men zegt : « *Aan* iemand gedenken, zich *over* iemand erbarmen », enz.

§ 41. Bijna alle verben, die het accusatief regeren, kan men met het verb *worden* omkeeren, en dan wordt het regiem van het oorspronkelijke verb, het onderwerp van het dus omgekeerde. B. V.

Ik bemin UWEN VADER, — UW VADER *wordt van mij bemind*;
Uw vader bemint MIJ, — IK *word van uwen vader bemind*.

§ 42. Sommige verben hebben een bedrijvenden en een lijdenden zin; in den eersten nemen zij het accusatief-regiem aan, in den tweeden niet; dus zegt men : *Hij vermeêrdert zijne rijkdommen, hij vermindert zijn geluk*, maar men zegt oók : *Zijne rijkdommen vermeêrderen* (dat is : *worden meêrder*), *zijn geluk vermindert* (dat is : *wordt minder*.)

§ 43. De verben die geén regiem , of ten minsten geén accusatief-regiem hebben, worden naar het gebruik der latijnsche spraakkunst, *neutere* verben genoemd; wij zullen ons alhier, uit gebrek aan eene betere benaming, met deze vergenoegen.

De onneutere verben worden, ter onderscheiding, gewoonlijk met den naam van *active* of *bedrijvende* bestempeld.

*Van de Verben geconjugueerd met het
Auxiliair ZIJN.*

§ 44. Eenige bijzondere verben nemen tot hunne conjugatie het auxiliair *zijn* in plaats van *hebben* (§ 11). Dusdanige zijn vooreerst alle neutere verben waardoor eenige verandering van plaats bedoeld wordt, als *gaan*, *loopen*, *rijden*, *wandelen*, *vliegen*, *zweemen*, *kruipen*, enz. Doch daartoe is noodig dat niet alleén de daad van het *gaan*, *loopen*, enz., maar de werkelijke verandering van plaats aangeduid worde; daarom zegt men: « Hij *heeft* den geheelen dag *gegaan* », en: « Hij *is* naar huis *gegaan* ».

Daar *komen*, *vertrekken*, *wederkeeren*, enz., altoós met het denkbeeld van eene plaatsverandering gepaard gaan, worden deze verben nooit met het auxiliair *hebben*, maar altoós met *zijn* geconjugueerd.

§ 45. Met het auxiliair *zijn* worden nog geconjugueerd: alle *neutere* verben welker bedreven deelwoord een adjectief is, als: *Bersten*., *krimpen*, *zwellen*, *veranderen*, *verbeteren*, *verslechteren*, enz. Oók die *neutere* verben welke door de Aanvoegen

ont en op zamengesteld zijn, als : *Ontstaan* ; *ontslapen* , *opwaken* , *opstaan*. (*Ontbijten* is hierop eene enkele uitzondering). — Eindelijk de volgende :

Bezwijken , *bezwijmen* , *blijken* , *blijven* , *overschieten* , *rijzen* , *stijgen* , *dalen* , *zinken* , *vallen* , *gebeuren* , *geschieden* , *gelukken* , *groeijen* , *wassen* , *raken* (*geraken*) , *sneven* , *sneuelen* , *sterven* , *overlijden* , *naderen* , *vorderen* (voortgang maken) , *zijn* (*wezen*) , *worden* , *wedervaren* , enz.

§ 46. Wegens de manier op welke het auxiliair *zijn* bij de conjugatie der voormelde verben gebézigd wordt , daartoe zal ons de reéds gegevene conjugatie van het verb *wezen* (§ 26) ten voorbeelde verstreken.

§ 47. Met betrekking tot § 9 , moeten wij hier nog de bemerking bijvoegen , dat het (volgens den Heér VAN DER PALM) vrij staat de sluitletter *t* in den tweeden persoon van het I. Verleden weg te laten , wanneér het verb *gelijkvloeiend* is. Dus ware het geene fout te zeggen *gij leérde* in plaats van *gij leérdet* ; evenwel wordt dit laatste nu in het Hollandsch bijna algemeen gebruikt.

ZESDE HOOFDSTUK.

VAN DE MINDERE TAALDEELEN.

I.° DE TELWOORDEN.

§ 1. De *Telwoorden* zijn de woordekens welke men gebruikt tot het uitdrukken van eenig getal, te weten :

Éen, twee, drie (Vlaamsch *drij*), *vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien, elf, twaalf, dertien, veertien, vijftien, zestien, zeventien, achttien, negentien, twintig, dertig, veertig, vijftig, zestig, zeventig, tachtig, negentig, honderd, duizend.*

In plaats van de woorden *honderd, duizend*, zegt men oók somwijlen met nadruk : *één honderd, één duizend*, bijzonder in tegenstelling met *meér* honderden of duizenden.

§ 2. De getallen tusschen *twintig* en *dertig, dertig* en *veertig*, enz., zoowel als die tusschen *honderd* en *tweé-honderd, tweé-honderd* en *drie-honderd*, enz. tusschen *duizend* en *tweé-duizend, tweé-duizend* en *drie-duizend*, enz., worden door zamenstellingen uitgedrukt, als : *één-en-twintig, tweé-en-twintig, drie-en-dertig, vier-en-dertig*, enz.; en dus wordt het getal 1823 uitgedrukt door de woorden : *Duizend, acht-honderd, drie-en-twintig.*

§ 3. *Telwoorden* kunnen oók substantivelijk gebruikt worden, b. v. « eene *twee*, eene *drie*; het *honderd*, het *vijf-en-twintig* », enz.

§ 4. *Éen* is het telwoord des enkelvouds; alle andere telwoorden, wanneer zij het getal van personen of zaken bedoelen, brengen natuurlijk het denkbeeld van meêrvoudigheid mede, maar *abstractelijk* beschouwd, behandelt men die altoós als een enkelvoud, zelfs wanneer derzelver twee of meêr door eene Conjunctie zamengebragt zijn, dus zegt men : « *Vijf en zes is elf; Drie, vier en vijf MAAKT te samen twaalf* ».

§ 5. Alle telwoorden, behalven *één*, zijn onbuigzaam. Het telwoord *één*, wordt gedeclineerd als het artikel *een*. (De Declinatie van dit laatste hebben wij gegeven Hoofdst. II. ; § 24, 2.º)

Honderd en duizend worden oók in het meêrvoud gesteld, maar worden dan oók eigenlijk niet als enkele telwoorden beschouwd, b. v. : *Bij honderden, bij duizenden*.

§ 6. *Tweé, drie, vier, enz.*, alhoewel onbuigzaam opzigtelijk tot naamvallen, nemen nogtans tot bijzondere spreekwijzen (die men als *adverben* mag aanzien) den dooven uitgang *en*; dus zegt men : *In tweeën, in drieën; met ons vieren, met hen vijven, enz.*

Algemeênlijk oók zegt men niet betrekking tot de uren van den dag, en met uitlating van het substantief UUR : *ten tweeën, ten half drieën, ten vieren*; maar het telwoord blijft onveranderd, wanneer het substantief er na uitgedrukt wordt, als : *ten twee ure, enz.*

§ 7. *Anderhalf*, het welk *één en half* beteekent, mag oók als eene soert van telwoord aangezien wor-

den, doch wordt verbogen als een adjectief, dus : « *Anderhalve* dag , *anderhalve* week , *anderhalf* jaar ».

Derdhalf (twee en half), *vierdhalf* (drie en half), enz., worden meer onverbogen gebruikt, en stellen het nagevoegd substantief in het meêrvoud.

2.° DE ADVERBEN.

§ 8. *Adverben*, of Bijwoorden, zijn eene onbuigzame soort van woorden, welke eenige bekrachtiging of bepaling, eenige ondervraging, twijfeling of ontkenning, of eindelijk eenige omstandigheid van tijd, plaats of anderzins hoegenaamd, uitdrukken; B. V. *zeér*, *grootelijks*, *alleénlijk*, *naauwelijks*, *ja*, *voorwaar*, *zekerlijk*, *misschien*, *veelligt*, *neén*, *geénszins*, *niet*, *wanneér?* *heden*, *morgen*, *onlangs*, *waar?* *hier*, *daar*, *ergens*, *hoe?* *wel*, *kwalijk*, *wonderlijk*, *waarom?* *daarom*, *dienaangaande*, enz., enz.

§ 9. Vele adverben worden van adjectiven afgeleid en door eenen bijzonderen uitgang gekenmerkt, als *gemeénlijk*, *naauwelijks*, *grootelijks*, *zoetjes*, enz. Maar daarenboven kunnen nog een groot getal adjectiven zonder eenige wezenlijke verandering, oók als adverben dienen; dus worden *schoón*, *sterk*, *edel*, als adverben gebruikt wanneér men zegt : « *Schoón* schrijven, *sterk* loopen, *edel* denken ».

Dit geschiedt niet alleén in den natuurlijken beteekenisgraad, maar oók in het Comparatief en Superlatief, dus : « *Schoóner* schrijven, *sterker* loopen; *schoónst*, *het schoónst*, *allerschoónst* schrijven; *sterkst*, *het sterkst*, *allersterkst* loopen ».

§ 10. Verscheidene adverbën, die geene adjectiven zijn, noch van adjectiven voortkomen, en die in *s* eindigen, worden tot adjectiven gemaakt door den uitgang *s* in *sch* te veranderen, dus worden van de adverbën *wederzijds*, *hedendaags*, gevormd de adjectiven *wederzijdsch*, *hedendaagsch*. (I. 35.)

§ 11. Er zijn eenige adverbën die uit meêr dan één woord bestaan, als: *te vergeefs*, *te voren*, *van dage*, *des morgens*, *van nu af*, *van 's morgens tot 's avonds*, enz.

Als dusdanige adverbën mag men oók alle die bijzondere spreekwijzen aanzien, welke uit het oudnederduitsch ons bijgebleven, met de tegenwoordige regelen der taal niet meêr overeenkomen, en evenwel als enkele uitdrukkingen door een genoegzaam gebruik gewettigd zijn, zoo als: *Binnen 'smonds*, *buiten 's lands*, *in der daad*, *met der tijd*, *tot der doôd*, *ter bestemder tijd*, *ter goeder uur*, *ter goeder trouw*, *van goeder hand*, *onverrigter zaken*, enz.

§ 12. Moet men zeggen: « Ten *eêrsten*, ten *tweeden*, ten *minsten* » enz., of: « Ten *eêrste*, ten *tweede*, ten *minste* »? — Wij gelooven beide genoegzaam goed en onberispelijk; doch het *eêrste* gebruik schijnt ons meêr op rede gegrond: want *ten* is eene zamentrekking van *tot den*, en na *den* heeft het adjectief onveranderlijk den uitgang *en*.

§ 13. Het wordeken *te*, wanneer het zich onmiddelijk vóór een adjectief of vóór een ander adverb bevindt, is dikwijls op zich zelf een adverb, beteenende eene overmatigheid, als: *Te groót*, *te klein*,

te vroeg, te laat, waarvoor men oók zegt: *Al te groot; al te klein*, enz.

Des te, zoo veel te, of enkelijk *te*, wordt oók vóór een Comparatief gesteld, om de vermeerderde beteekenis van het uitgedrukte, met betrekking tot eenige oorzaak daarvan, aan te duiden, als: « Deze tijding was hem *des te aangenamer*, daar hij dezelve in het geheel niet verwachtte ».

§ 14. Het wordeken *er* moet oók in alle deszelfs beteekenissen als een adverb beschouwd worden. Men gebruikt het zelve: 1.º in den *plaatselijken*, 2.º in den *substantivelijken*, 3.º in den *pronomelijken*, en 4.º in den *onbepaalden* zin.

§ 15. Het plaatselijk *ER* bedoelt altoós eene voorheen gemelde plaats, als: « Ik ging *er* in hoop van *er* hem te vinden, maar hij was *er* niet ».

§ 16. Het substantivelijk *ER* bedoelt altoós een verzwegen substantief, dus van *bloemen* sprekend, zegt men: « Hij heeft *er* die zeér schoón zijn », dat is: « Hij heeft *bloemen*, enz. »

§ 17. Het pronomelijk *ER* is dat gene, welk met eene na-staande prepositie verbonden is, en altoós den zin van een pronoom der eérste klas voorstelt, als: *er aan, er van, er over*, enz.

§ 18. Het onbepaald *ER* bedoelt geen verzwegen woord, maar geeft aan de Betrekking tusschen het verb en deszelfs Onderwerp eene bijzondere kleur, die men beter gevoelen, dan met woorden beschrijven kan. Voorbeelden: « *Er* is een God; *er* zijn menschen die bewéren; *er* loópt een gerucht », enz.

§ 19. Wanneer na het substantivelijk ER, en in betrekking tot hetzelfde, een toevoegelijk pronom of een adjectief gesteld wordt, dan nemen die woorden de zelfde gedaante aan, die zij vóór het bedoelde substantief zouden hebben; dus sprekende van *wijn*, zegt men: « Ik heb ER *eenigen*, ik heb ER *zeér goeden* »; en sprekende van *bloemen*: « Ik heb ER *eenige* bijzonder *schoone* ».

§ 20. Wanneer het substantivelijk ER het onderwerp is van een verb, dan komt dit, in getal, met het bedoelde substantief overeen, dus wederom sprekende van *bloemen*, zegt men: « Daar *zijn* ER nog *schoonere* te zien ».

§ 21. Het pronomelijk ER wordt niet altoós onmiddelijk door deszelfs prepositie gevolgd, maar is in tegendeel dikwijls van dezelve, door tusschenstaande woorden, afgescheiden, als: « Ik zoude *er* mijnen vriend gaarne *over* raadplegen ».

Zelfs wanneer dit ER en de prepositie onmiddelijk bij elkander staan, dan schrijft men ze toch altoós als twee onderscheidene woorden, en nooit als een enkel woord.

§ 22. In bijzondere spreekwijzen, met het onbepaald ER en een *bedreven* deelwoord, wordt somwijlen het verb *worden* of *zijn* zonder enig schijnbaar onderwerp gesteld, dus: « ER *wérd* bij hen de gansche nacht *gedanst* en *gesprongen*; ER *is* aldaar veel van *gesproken geweest* ».

§ 23. Het onbepaald ER wordt somwijlen veranderd in *daar* (zonder nadruk); dus in den zin der gegevene voorbeelden (§ 18), zegt men oók: « **DAAR**

is een God; DAAR zijn menschen die bewéren; DAAR loópt een gerucht ».

Dit geschiedt bijzonderlijk wanneér het substantivelijk ER bij het zelfde gezegde voorkomt, b. v. « DAAR is *er*, DAAR zijn *er*, DAAR zullen *er* komen ».

§ 24. De Adverben *hier*, *daar*, *waar*, worden op de zelfde manier als het pronomelijk ER, met eene volgende prepositie verbonden, als : *Hieraan*, *daarvan*, *waarover*, enz.

In dergelijke zamenstellingen, beteekent HIER altoós *dit*, DAAR altoós *dat*, en WAAR altoós *welk*, doch dit laatste alleén met betrekking tot *zaken* en niet tot *personen*.

§ 25. Wanneér bij deze zamenstellingen de prepositie onmiddelijk op *hier*, *daar* of *waar*, volgt, dan worden beiden gewoonlijk in een enkel woord geschreven; doch somwijlen zijn zij, door tusschenstaande woorden, van elkander gescheiden, als : « De zaak *waar* ik u gisteren *van* gesproken heb; *Dáar* zult gij nog in lang den uitslag niet *van* kennen ». Dergelijke scheiding echter is nooit verplichtend, en men zegt even zoo wel : « De zaak *waarvan* ik u gisteren gesproken heb; *Dáarvan* zult gij nog in lang den uitslag niet kennen ».

§ 26. De woorden die men *Interjectien* of *Tusschenwerpselen* noemt, als : *Helaas!* *ach!* *o!* *ei!* *waarachtig!* enz., zijn niets anders dan eene bijzondere soort van adverben, wordende in de redelijkmánier van uitroepingen gebruikt, om het gezegde te bekrachtigen. Daar zij aan geene regelen on-

derworpen zijn zullen wij er alhier geene verdere melding van maken.

4.° DE PREPOSITIEN.

§ 27. *Prepositien*, of Voorzetselen, zijn de onbuigzame woordekens, welke men vóór substantiven of pronomen stelt om dezer betrekkingen tot andere woorden aan te duiden, als : *Aan, van, in, door, met*, enz.

§ 28. De voornaamste Prepositien der Nederduit-sche taal zijn de volgende : *Aan, aangaande, achter, achtervolgens, behalven of behalve* (1), *behoudens, beneden, benevens, benoorden, beoosten, betreffende, bewesten, bezijden, bezuiden, bij, binnen, boven, buiten, door, in, ingevolge, jegens, krachtens, langs, met (mede), mits, na, naar, nopens, om, omtrent, ondanks, onder, op, over, rond (rondom), sedert, te (ten, ter), tegen, tijdens, tot (toe), tusschèn, uit, van, vanwege, vermogens, volgens, voor, vóór, voorbij, wegens, zonder.*

§ 29. Alle prepositien regéren het accusatief; dat is : Zij stellen het na-staande substantief of pro-

(1) Wij achten de spelling *behalven* regelmatiger dan *behalve*, dewijl de uitgang *en* aan de soort van prepositien, zamengesteld met *be*, bijzonder eigen schijnt te zijn, als blijkt uit *beneden, benoorden, binnen, boven*, enz., welke allen niets anders zijn dan zamenstellingen uit *be* met *neder, noord, zijde, in, over*, enz., wordende de uitgang *en*, waar hij ontbreekt, er bij gesteld, en zelfs bij eenige daartoe de *r* in *n* veranderd. Dit, bekennen wij, zoude tegen een *algemeén* gebruik niet kunnen opwegen, doch dient zekerlijk bij een *verdeéld* gebruik in aanmerking genomen te worden.

noom in dien naamval. B. V. « Voor *den koning*; tot *mijnen vader*; door *hem*; bij *haar* », enz.

Deze werking der prepositie op het *substantief* verdient bijzonderlijk de aandacht opzigtelijk tot het *masculijn* in het *enkelvoud*, dewijl in alle andere gevallen het *Nominatief* en *Accusatief* elkander gelijk zijn.

§ 30. In bijzondere spreekwijzen, uit de oudere taal ons bijgebleven, treft men dikwijls het neuter substantief na eene prepositie, in het tweede datief, aan, als: « Bij *gebreke*; uit *dien hoofde*; van *den koninglijken huize* ». Dergelijke spreekwijzen ontmoet men voornamelijk met de prepositie *te*, als: « Te *lande*, te *schepe*, te *paarde*, te *dien opzigte*, te *zijnen voordeele* », enz.

§ 31. Dikwijls wordt de prepositie *te* in *ten* of *ter* veranderd. *Ten* gebruikt men vóór masculijne en neutere substantiven, in de beteekenis van *tot den*, *tot het*; *in den*, *in het*, als: « *Ten dienste*, *ten oorloge*, *ten hemel*, *ten hove*, *ten genoegén*, *ten platten lande*.

Ter wordt gesteld vóór feminijne substantiven in de beteekenis van *tot de*, *in de*, *op de* (oûlings *tot der*, *in der*, *op der*), dus: *Ter eere*, *ter kerke*, *ter aarde*. Men treft óók dit *ter* vóór masculijne en neutere substantiven aan, als: *Ter tijd*, *ter doód*, *ter harte*; maar dan is het dat zulke substantiven weléér feminijn waren, en dergelijke bijzonderheden behooren tot die adverbén waarvan wij, § 11, gesproken hebben.

§ 32. De prepositien *met* en *tot* worden respecti-

velijk veranderd in *mede* en *toe*, wanneér zij met het pronomelijk ER (§ 17), of met de adverbena *hier*, *daar*, *waar* (§ 24), zamengesteld worden ; dus : *Er mede*, *er toe* ; *hiermede*, *hiertoe* ; *daarmede*, *daartoe* ; *waarmede*, *waartoe*.

§ 33. Er bestaat, in de tegenwoordige taal, een wezenlijk verschil tusschen de prepositien *na* en *naar*: het eerste beteekent eene opvolging van orde of tijd, dus : « Hij kwam *na* zijnen broeder », beduidt dat « hij *later dan* zijn broeder kwam ». *Naar*, in tegendeel, is gemeenlijk met het denkbeeld van beweging verknocht, en dus : « Hij kwam *naar* zijnen broeder », beteekent dat « hij *tot* zijnen broeder kwam ».

Men gebruikt oók *naar* in de beteekenis van *volgens*, als : « *naar* het gevoelen veler menschen » ; oók in verbinding met eenige verben, als : *naar* iets gelijken, *naar* iets vragen, *naar* iets vernemen », enz.

§ 34. *Vanwege* is eene prepositie, wanneér, *na* de zelve, een substantief door haar geregeerd komt, als : *VANWEGE den koning* ; maar dikwijls wordt tusschen *van* en *wege* een genitief gesteld, in welk geval de geheele zamenstelling voor een enkel adverb moet gehouden worden, als : *VAN s' konings WEGE*, *VAN onzent WEGE*, enz.

§. 35. De adverbena of adjectiven *betrekkelijk*, *opzigtelijk*, welke gewoonlijk de prepositie *tot* na zich hebben, worden oók dikwijls zelve als prepositien, met uitlating van *tot* gebézigd, als : « *Betrekkelijk den Godsdienst* ; *opzigtelijk den koóphandel*.

§. 36. De meeste Taalkundigen noemen oók *Voorzetsel* of *Prepositie*, den Aanvoeg van het zamensellig verb. Dit hebben wij geloófd niet te moeten navolgen: Vooreerst, dewijl die Aanvoeg, van welken oorsprong hij oók zij, op zijn eigen geén afzonderlijk woord, maar slechts een deel van het zamensellig verb uitmaakt, en ten tweeden, dewijl verscheidene dier Aanvoegen (b. v. *ont*, *zamen*, *heen*, *weg*, *neder*, enz.) nooit prepositien geweest zijn. Derhalve gebruiken wij liever in dien zin het woord *Aanvoeg*, behoudende de benaming *Prepositie* (of *Voorzetsel*) uitsluitend voor de bijzondere woordenklas, hiervooren (§ 27) bepaald.

4.° DE CONJUNCTIEN.

§ 37. De *Conjunctien*, of Voegwoorden, zijn de woorden, welke men tot het aaneénbinden der rede gebruikt, zonder dat dezelve op den naamval van het substantief of pronom eenigen invloed hebben, als *dat*, *dewijl*, *aangezien*, *bij aldien*, enz.

§ 38. De conjunctien regeren geen en bijzonderen naamval, maar vele brengen eenige verandering in het onderlinge plaatsen der woorden te wege; dus zegt men eenvoudig, zonder conjunctie: *ik schrijf eenen brief*, stellende vooreerst het onderwerp *ik*, daarna het verb *schrijf*, en eindelijk het regiem *eenen brief*; maar wanneer men nu vóór dat gezegde b. v. de conjunctie *dat* voegde, dan zoude men het regiem *eenen brief* vóór het verb *schrijf* moeten plaatsen: « Ik zeg u DAT ik *eenen brief* schrijf ».

De conjunctien die deze eigenschap hebben noemen wij *werkende*, ter onderscheiding van die gene

welke haar niet hebben, en welke wij daarom *onwerkende* noemen.

§ 39. De voornaamste werkende conjunctien der Nederduitsche taal zijn de volgende : *Dat*; *om dat*, *wijl*, *dewijl*; *eér*, *vóór* (*dat*), *vóór en aléér*; *tot* (*dat*), *tot dies* (*dat*); *als*, *toen*, *wanneér*, *als-wanneér*; *als*, *zoo als*, *gelijk*; *zoo haast* (*als*), *zoo dra* (*als*); *zoo dikwijls* (*als*), *zoo dikmaals* (*als*); *zoo lang* (*als*); *zoo*, *naar* (b. v. « *zoo men zegt, naar ik verneem* »); *zoo*, *indien*, *bij aldien*, *in geval* (*dat*); *terwijl*, *middelerwijl* (*dat*); *daar*, *vermits*, *naardemaal*, *naardien*, *aangezien*; *mits* (*dat*); *het zij* (*dat*); *ten zij* (*dat*), *ten ware* (*dat*); *of* (b. v. « *ik twijfel of hij daarvan onderrigt zij* »); *dan of* (b. v. « *Ik kan u niet zeggen of hij al gekomen is, dan of hij nog verwacht word* »); *als of* (b. v. « *doe als of gij in uw eigen huis waret* »); *al is 't dat*, *althoewel*, *hoezeér*, *schoón*, *of schoón*; *alware't dat*, of enkelijk *al* (b. v. « *al ware't dat hij kwame* », of : « *al kwame hij* »).

N. B. Het wordeken *dat* of *als*, tusschen parenthesis gesteld, beteekent dat het na de respective conjunctien wel *mag*, doch niet *moet* gebruikt worden; dus zegt men b. v. naar believen : « *tot hij wederkeere* » of « *tot DAT hij wederkeere* »; « *zoo haast ik het wist* ». of « *zoo haast ALS ik het wist* ».

§ 40. De onwerkende conjunctien zijn : *en*, *of* (in den onderscheidenden zin, als « *hij leest of hij schrijft* »), *noch*, *maar*, *doch* en *want*.

Als onwerkende worden oók aangemerkt *echter*, *nogtans*, *evenwél*, *des niet tegenstaande*, *des niet te min*, *ondertusschen*, enz. Maar of dit bij ons ware

conjunctien, en niet veeléer adverbén zijn, mag men in twijfel trekken, daar deze woorden, even als de adverbén, zich nooit, dan bij eenige omkeering der rede, aan het begin eener zin-snedé bevinden, welk laatste toch het kenmerkende der Nederduitsche conjunctien is. Wij zullen dit onderscheid tusschen *maar* en *nochtans* door een voorbeeld duidelijk maken.

Men zegt b. v. : « Ik heb uwen broeder verwacht *maar* hij is niet gekomen; hij had het mij *nochtans* beloofd ». Hier ziet men dat de conjunctie *maar* aan het begin der tweede zin-snedé staat, en elders oók niet zou kunnen geplaatst worden; maar het woord *nochtans* staat in het midden der derde. Men kan hetzelfde oók wel aan het begin stellen, maar dan ontstaat hieruit eene omkeering, en in plaats van *hij had*, moet ik zeggen *had hij*; — « NOGTANS *had hij* het mij beloofd ».

§ 41. *Doch*, in den zin van *maar*, is eene ware conjunctie, en moet wel onderscheiden worden van *toch*, het welk een adverb van bekrachtiging is. *Maar*, in den zin van *slechts* (als : « hij is nog *maar* vijftien jaren oud »), is ook geene conjunctie, maar een enkel adverb.

§ 42. *Toen* en *wanneér* als conjunctien, zijn zeér verscheiden van de zelfde woorden als adverbén. Men heeft de conjunctien in deze voorbeelden : « *Toen* ik jong was ; *wanneér* men oud wordt » ; men heeft de adverbén in de volgende spreekwijzen : « *Toen* was ik jong ; *wanneér* wordt men oud ? ».

ZEVENDE HOOFDSTUK.

SYNTAXIS DER SUBSTANTIVEN.

§ 1. Het Artikel wordt vóór een Substantief weggelaten : 1.° wanneer dit in eenen *gedeeltelijken* (partitiven) zin gebruikt wordt, als : « Geef mij *broód* en *boter*; er zijn *menschen* die bijzonder gelukkig zijn »; dat is : *Eenig* broód, *eenige* boter, *eenige* menschen.

2.° Bij namen van onstoffelijke dingen in derzelver onbeperkststen zin, als : *Deugd is wijsheid*.

3.° Vóór eigennamen van personen, landen en plaatsen, als : *Willem*, *Frederik*, *Nederland*, *Brussel*, enz. (Het substantief *God* wordt oók als eigennaam beschouwd.)

4.° Vóór éenige persoonlijke gemeënnamen, van een eigennaam gevolgd, als : *Keizer Karel*, *prins Frederik*, *generaal A*, *admiraal B*, *kapitein C*, enz.

5.° Wanneer een persoon, slechts als aangesproken genoemd wordt, b. v. : « Ja, *prins*, dus is ons volk ».

6.° Wanneer éen genitief onmiddelijk voorgaat, als : « *Jakobs vader*; des konings *bevelen* ».

7.° Eindelijk somwijlen oók wanneer verscheiden substantiven achtereén als opgenoemd worden, b. v. : *Vader en zoon*; *man en vrouw*; *boer, burger, edelman en soldaat*, enz.

§ 2. Nogtans wordt het Artikel vóór eigennamen

van personen en landen of plaatsen gebruikt, in de volgende gevallen :

1.° Wanneer die eigennamen een adjectief vóór zich hebben, als : DE *wijze Salomo*; DE *geleérde Wijttenbach*; HET *schoone Italie*; HET *aangename Brussel*. Echter heeft dit geene plaats wanneer dit adjectief, van den eigen naam zelve deel maakt, als : *Nederlandsch Indië*, *Spaansch Amerika*, *Gelukkig Arabie*, enz.

2.° Wanneer men van eigennamen eene soort van gemeennamen maakt, b. v. : EEN *Nero*; DE *Caligula van onzen tijd*; HET *Athene der noordelijke provincien*.

3.° Wanneer eigennamen van Landen in het meêrvoud uitgedrukt worden, als : DE *Nederlanden*, DE *Indiën*, DE *Twee-Sicilien*. (Maar in het enkelvoud zegt men, zonder artikel : *Nederland*, *Indië*, *Sicilië*.)

§ 5. Wanneer, van twee achtereên volgende substantiven, het eene opzigtelijk tot het andere een genitief is, dan noemen wij dat gene, opzigtelijk tot welk het genitief bestaat, deszelfs *regérend* substantief.

Dus in de bewoordingen : *De goedheid Gods*; *de onbestendigheid DER MENSCHEN*; *MIJN' VADERS huis*, zijn de woorden *goedheid*, *onbestendigheid*, *huis*, de regérende substantiven.

§ 4. Wegens de plaatsing van het genitief vóór of na het regérend substantief, moet men vooreerst niet uit het oog verliezen het wezenlijk onderscheid tusschen het *eigenlijk* en het *omschreven* genitief (II. 21, 26.)

Het omschreven genitief wordt onveranderlijk *na* het regérend substantief geplaatst, dus : *De bestemming VAN DEN MENSCH, de vader VAN JAKOB.*

§ 5. Het eigenlijk genitief der eigennamen, wanneer deze door geen adjectief of toevoegelijk pronoom vergezeld gaan, staat altoós vóór het regérend substantief, dus : *JAKOBS vader, MARIA'S zuster, NEDERLANDS welvaren.*

Het genitief *Gods* stelt men naar verkiezing vóór of *na* het regérend substantief, als : *GODS goedheid, of de goedheid GODS.*

§ 6. Het eigenlijk genitief der gemeënnamen staat gewoonlijk *na* het regérend substantief, als : *De vreugden DES LEVENS, de voortreffelijkheid DER DEUGD.*

Nogtans wordt het genitief van een persoonlijken gemeënaam menigmaal vóór het regérend substantief gesteld, als : *DES KONINGS ('s konings) bevelen, DER KONINGINNES goedheid.*

Oók het onpersoonlijk genitief *'s lands* (voor *des lands*) wordt altijd vóór het regérend substantief geplaatst : *'s LANDS belangen, 's LANDS welvaren.*

§ 7. Het eigenlijk genitief der eigennamen door een adjectief of toevoegelijk pronoom vergezeld, vermag vóór of *na* het regérend substantief te staan, b. v. : *UWER CHARLOTTE'S, DER JONGE CHARLOTTE'S opvoeding, of de opvoeding UWER (DER JONGE) CHARLOTTE.*

§ 8. Wanneer het genitief vóór het regérend substantief komt dan wordt somwijlen het artikel des

genitiefs, voor het feminijn en neuter geslacht, onveranderd gelaten, dus in plaats van : *DER moeders voorspraak*, zegt men oók : *DE moeders voorspraak*; in plaats van : *DES kinds voorregt*, **HET kinds voorregt**. Dit wordt bijzonderlijk in de gemeenzame spraak gezeid.

§ 9. Met het masculijn genitief zegt men oók in het gemeenzame, b. v. *DE of DEN Burgemeesters zoon*, in plaats van *DES*. Wij achten hier het artikel *den* regelmatig, dan *de* : 1.º dewijl het met den uitgang van het bij een genitief gevoegde adjectief beter overeen komt, b. v. : *DEN jongsten broeders ligsinnigheid*; 2.º dewijl het oók meér gelijkvormig is aan het in dergelijk geval gebruikte pronoom, als : **WELKEN zoons**; *aan ZIJNEN konings zijde*.

§ 10. Wanneer, van twee achtereén volgende substantiven, het eerste eenige maat of hoeveelheid van het laatste uitdrukt, als : *Een glas wijn, drie ellen laken*, dan moet het tweede substantief als een accusatief, door het eerste geregeerd, beschouwd worden. Somwijlen gebruikt men daarbij oók het genitief, als : *Tien bunder lands, eene ton gouds*, enz.

§ 11. Wanneer de zelfde persoon of zaak, door twee achtereén volgende Substantiven wordt uitgedrukt, zonder dat het eene het andere regeert, of eenige prepositie er tusschen komt, dan staan beiden gewoonlijk in den zelfden naamval, dus zegt men : *DE koning UW vader*, en *DEN koning UWEN vader*; *MIJN GOEDE vriend DE Burgemeester van....*, en *MIJNEN GOEDEN vriend DEN Burgemeester*.

Zulkdanige twee substantiven noemen wij, betrekkelijk tot elkander, *gelijkstantig*.

§ 12. Het eigenlijk genitief van sommige, uit verscheidene woorden zamengestelde, persoonlijke benamingen, is aan eenige bijzonderheden onderworpen, welke wij tot vijf voorname gevallen brengen :

EÉRSTE GEVAL : Wanneer een eigennaam eenen gemeennaam zonder artikel vóór zich heeft, dan drukt men deszelfs eigenlijk genitief altoós vóór het regérend substantief, en op de volgende wijs, uit : **KEIZER KARELS** *geboorteplaats* ; **PRINS FREDERIKS** *hoedanigheden*.

§ 13. **TWEDE GEVAL** : Wanneer een eigennaam door eenen gemeennaam met artikel, bij wijze van toenaam, gevolgd is, dan stelt men deszelfs eigenlijk genitief oók altoós vóór het regérend substantief, op de volgende wijs : **WILLEM DEN VEROVERAARS** *onderneming* ; **SENEKA DEN WIJSGEÉRS** *werken*.

Men zegt oók *Willem DE veroveraars*, *Seneka DE wijsgeérs*; doch om de redenen § 9 gegeven, achten wij *den* regelmatig.

§ 14. **DERDE GEVAL** : Wanneer een eigennaam, in plaats van eenen gemeennaam een enkel adjectief (met artikel) als toenaam na zich heeft, dan wordt deszelfs eigenlijk genitief vóór het regérend substantief uitgedrukt als volgt : **ALEXANDER DEN GROOTENS** *overwinningen*, **LODEWIJK DEN VEÉRTIENDENS** *regéring*.

Men zegt oók *Alexander de grootes*, *Lodewijk de veértiendes*; doch wij achten *den grootens*, *den veér-*

tiendens beter , daar wij om redenen § 9 vermeld , zouden zeggen : DEN GROOTEN *Alexanders overwinningen*.

Eenigen willen liever : *Alexander* DES GROOTEN *overwinningen*; *Lodewijk* DES VEÉRTIENDEN *regéring*; en hiervoor pleit het gezag van den Heér BILDERDIJK (*Taal- en dichtkundige verscheidenheden*): « Sedert den bloeistaat van *Lodewijk des veértienden regéring* ».

§ 15. VIERDE GEVAL : Wanneer een eigennaam eenen gemeennaam met artikel vóór zich heeft , dan kan men deszelfs eigenlijk genitief het zij vóór of na het regérend substantief stellen , en zulks op de volgende wijzen :

1.° Vóór het reg. substantief : DES (of DEN) ENGEL GABRIËLS *boodschap* ; DER (of DE) MAAGD MARIA'S *deugden*.

2.° Na het reg. substantief : *De boodschap* DES ENGELS GABRIËL ; *de deugden* DER MAAGD MARIA.

§ 16. VIJFDE GEVAL : Wanneer eene persoonlijke benaming uit twee door eene prepositie aan elkander verbondene substantiven bestaat , dan kan derzelve genitief wederom of vóór of na het reg. substantief komen , en dit als bij de volgende exempelen :

1.° Vóór het reg. substantief : DES (of DEN) KONING VAN FRANKRIJKS *doód* ; DES (of HET) KIND VAN DEN HUIZES *voorregt*.

2.° Na het reg. substantief : *De doód* DES KONINGS VAN FRANKRIJK ; *het voorregt* DES KINDS VAN DEN HUIZE.

§ 17. Het omschreven genitief kan men in alle gevallen voor het eigenlijke stellen; maar altoós *na* het regérend substantief; — die omschrijving verdient zelfs de voorkeur boven het eigenlijk genitief, zoo dra dit eenigzins hard-luidend of gedwongen voorkomt, als zeer dikwijls het geval is bij het enkelvoudig masculijn en neuter.

§ 18. Wanneer verscheidene genitiven achter elkander komen, dan verwisselt men dikwijls derzelver gedaanten, nemende nu het eigenlijk, dan het omschreven genitief, als : *De invloed der welsprekendheid van den redenaar ; het uitwerksel van den ijver mijns vaders*, enz.

§ 19. Er is opzigtelijk tot de meeste substantiven een *eérste* en een *tweede* datief, daarenboven heeft men nog de omschrijving door *aan*, welke men altoós in plaats van het eigenlijk datief kan stellen.

Deze omschrijving, en het *eérste* datief, zijn de alom gebruikelijkste; het *tweede* is méér bijzonderlijk aan den deftigen stijl eigen.

De omschrijving door *aan* is boven het *eérste* datief te verkiezen, zoo dikwijls de bedoelde naamval, uit den zin van het gezegde alleén, niet genoegzaam van het accusatief zou te onderscheiden wezen.

§ 20. Somwijlen wordt een substantief in het accusatief of het genitief gesteld, alhoewel door geen der nevenstaande woorden geregeerd, dus : « Ik ben *den geheelen dag* bezig geweest; ik ging *des morgens* uit en kwam *des avonds* wederom ». Dusdanige accusativen of genitiven gebruikt men als enkele adverbien.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

SYNTAXIS DER ADJECTIVEN.

§ 1. DE toepassing van een Adjectief aan het Substantief geschiedt op tweederlei manieren : bij voorvoeging , als : *De regtvaardige God ; uw verstandige Broeder* ; bij navoeging , als : *God is regtvaardig ; ik vind uwen broeder verstandig*.

Hierdoor onderscheiden wij een *Voorgevoegd* en een *Nagevoegd* adjectief.

§ 2. Het nagevoegd adjectief staat gewoonlijk in verbinding met een verb , als in de evengemelde voorbeelden , *is regtvaardig , ik vind... verstandig* ; doch somwijlen oók niet , als : *Een jongeling DEUGDZAAM , GELEÉRD en BESCHEIDEN ; eene vrouw niet SCHOÓN maar MINZAAM*.

Evenwel in dit laatste geval kan men oók de woorden *die... is* , of *zijnde* , er bij verstaan.

§ 3. Somwijlen kan het zoogenaamd *nagevoegd* adjectief , door de bijzondere verordening der rede , vóór deszelfs substantief komen , als : *Hoe regtvaardig is God ! Zeér verstandig vind ik uwen broeder* ; doch dit bepaalt zich tot enkele gevallen , die men als uitzonderingen op den algemeénen regel kan beschouwen.

§ 4. Het voorgevoegd adjectief , wanneer het niet onhuigzaam is , komt met deszelfs substantief in

geslacht, getal en naamval overeen, volgens de gegevene declinatien. (III. 8 *en volg.*)

Dit lijdt eene uitzondering wanneer zich het artikel *een* tusschen dat adjectief en het substantief bevindt, en dit heeft somwijlen plaats bij de adjectiven die met *hoe* of *zoo* in verbinding staan, of bij comparativen, als: *Hoe schoon een, zoo schoon een, schooner een, hoedanig een, zoodanig een of zulk een*. Alsdan wordt alleénlijk het artikel verbogen, en men zegt: *Zoo SCHOÓN eenen tuin, SCHOONER eenen tuin, heb ik nooit gezien*. (Men zegt oók bij verkorting *zoo een* in plaats van *zoodanig een*.)

§ 5. Het nagevoegd adjectief blijft altoós onverbogen, behalven wanneer hetzelve het bepalend Artikel vóór zich heeft. Dit heeft plaats bij zekere benamingen, als: *Alexander DE GROOTE*, enz., en oók met superlativen, als: *Ik vind uwen broeder DEN VERSTANDIGSTEN*.

§ 6. Het Bedrijvend Deelwoord, als nagevoegd adjectief, wordt onverschillig in de eerste of tweede gedaante gesteld, dus: *Deze omstandigheid op haar zelve zeer BEZWAREND of BEZWARENDE; uwe redenen zijn OVERTUIGEND of OVERTUIGENDE*.

§ 7. Het voorgevoegd adjectief, bij een neuter genitief, welk vóór het regérend substantief staat, blijft onveranderd wanneer het Artikel of toevoegelijk pronoom daarbij oók onveranderd gebleven is (VII. 8). Dus: « *Het OUDSTE kinds voorregt, uw VERSTANDIG wijsa beleid*.

De zelfde regel grijpt plaats bij de bijzondere mas-

culijnen die het adjectief naar de *derde* declinatie aannemen (III. 13). Dus : *Een EERLIJK mans* pligt.

§ 8. Eenige adjectiven hebben, behalven het substantief tot welk zij behooren, een substantief of pronoom welk zij regeren. Onder deze vertoonen zich bijzonderlijk die gene welke de uitdrukking van eenige waarde, maat of gewigt medebrengen; dus zegt men met het accusatief : « Die schilderij is *geenen gulden waard*; die toren is *twee honderd voet hoog*; dit kind is *zes jaren oud* ».

§ 9. *Schuldig, verschuldigd, waardig, magtig, kundig, bewust, gedachtig, indachtig, zat, moede*, regeren dikwijls een accusatief, en oók somwijlen (vopral in den verheven stijl) een genitief; dus, met het accusatief : « *IETS schuldig of verschuldigd* zijn; *IETS waardig, magtig, kundig, bewust* zijn; *IEMAND gedachtig of indachtig, IEMAND zat of moede* zijn ». En met het genitief : *ZIJNS NAAMS waardig, ZIJNS VERSTANDS magtig, DES DOÓDS schuldig, DES LEVENS moede, ZIJNER ONSCHULD bewust*, enz.

Het adjectief *wijs* regeert oók het accusatief wanneer het met het verb *zijn, worden of maken* verbonden staat, als : *IETS wijs zijn of worden, iemand IETS wijs maken*.

§ 10. Het adjectief *vol* regeert dikwijls een accusatief of genitief, als : « Een glas *vol WIJN* of *WIJNS*; een huis *vol DROEFHEID* of *DROEFHEIDS* »; somwijlen gebruikt men oók het omschreven genitief, als : « Ik heb het hoófd *vol VAN UWE ZAAK*; een hart *vol VAN DE EDELSTE GEVOELENS* ».

§ 11. Vele adjectiven regeren het datief, als : GOD (of GODE) *aangenaam* , HET LAND (of DEN LANDE) *voordeelig* , DEN KONING *getrouw* ».

§ 12. Het adjectief is oók dikwijls verbonden , of met een substantief bij middel van eene prepositie, als : *Vatbaar* VOOR *onderrigting* , *vlijtig* TOT *den arbeid* , *onvermoeid* IN *het betrachten van zijn oogmerk* ; of met enkele adverbena , als : *ZEER* *bescheiden* , *BIJZONDER* *aangenaam* , *ALTOÓ*s *vergenoegd* , *GISTEREN* *ALHIER* *aangekomen* , enz.

§ 13. Dikwijls wordt een adjectief met het daartoe behoorend regiem , adverb , of ander Bijgevoegde (alles te zamen als een enkel adjectief beschouwd) *voor* een substantief gesteld , en overeenkomstig met deszelfs geslacht enz. , verbogen , dus zegt men : « Een *voor spraak en redenering vatbaar* schepsel ; uw *tot den arbeid vlijtige* zoon ; de *in het betrachten van zijn oogmerk onvermoeide* staatsman ; eene *bijzonder aangename* tijding ; de *gisteren alhier aangekomene* vriend ; een *zijner onschuld bewust* persoon ; dit *den lande zoo voordeelig* ontwerp » , enz.

Maar dergelijke spreekwijzen zijn nooit verpligtend , en het is dikwijls beter , wanneer de zamenstelling van het adjectief met deszelfs Bijgevoegden te lang is , het geheele *na* het substantief te plaatsen , blijvende alsdan het adjectief onverbogen . Dus : « Een schepsel *voor spraak en redenering vatbaar* ; de staatsman *onvermoeid in het betrachten van zijn oogmerk* » , enz.

§ 14. Somwijlen wordt een adjectief gesteld *na*

het enkelvoudig pronoom *ik*, *gij*, *hij* of *zij*; en somwijlen oók na het meêrvondig *wij*, *gij*, *zij*. In het eérste geval wordt hetzelfde aldaar verbogen juist als het voorgevoegd adjectief bij een masculijn of feminijn substantief, dus : *Ik* ONGELUKKIGE voor masculijn en feminijn ; *mij* ONGELUKKIGEN voor het masculijn, *mij* ONGELUKKIGE voor het feminijn, enz.

In het tweede geval zegt men *wij* ONGELUKKIGEN, *ons* ONGELUKKIGEN, zonder onderscheid van geslacht.

Het adjectief *zelf* na een der gemelde pronomen gevoegd, heeft verscheiden bijzonderheden, weshalve wij deszelfs declinatie in dat geval, Hoofdstuk IV, § 16, hebben aangetoond.

NEGENDE HOOFDSTUK.

SYNTAXIS DER PRONOMEN.

§ 1. Men gebruikt het masculijn pronoom *hij* en *hem* opzigtelijk tot alle mannelijke personen, ofschoón deze door een feminijn substantief waren uitgedrukt; dus zegt men, sprekende van eenen prins: « *Zijne Koninklijke Hoóghheid* verzekerde ons dat *Hij* er niets van vernomen had ».

Gelijkelijk stelt men *zij* en *haar* opzigtelijk tot eene vrouwelijke persoon, ofschoón dezelve door een neuter substantief ware uitgedrukt, dus: « *Het wijf* had ongelijk, doch *zij* wilde het niet erkennen », enz.

§ 2. Men gebruikt *zich* alleénlijk wanneer dit pronoom tot het Onderwerp der zelfde zin-snedetrekking heeft, als: « *De zaak* op *zich zelve* beschouwd, biedt weinig voordeel aan; *onze vriend* beeldt *zich* in, dat hij er bergen gouds bij zal winnen, maar *hij* kan *zich* wel bedrogen vinden ».

Zeg niet: « Indien *men* de zaak op *zich zelve* beschouwt », maar liever op *haar zelve* », dewijl het pronoom alhier niet tot het onderwerp *men*, maar tot het regiem, *de zaak*, betrekking heeft.

§ 3. *Ze* en *het* worden nooit met eene prepositie gebruikt; in derzelve plaats stelt men alsdan het pronomelijk *er*; dus: *Er aan*, *er van*, *er voor*, enz. In alle welke zamenstellingen, *er* den zelfden zin draagt als het pronoom *het* of *ze*.

§ 4. De eigenlijke genitiven der pronomen *ik, wij, gij, hij, zij*, worden zelden gebruikt, dewijl zij gemeénlijk in dien zin door de bezittelijke pronomen vervangen worden, dus beteekent MIJN *huis, het huis* VAN MIJ, enz.

De genitiven *mijns, uws, zijns*, altoós in eenen zin betrekkelijk tot het masculijn (en *uws* in het enkelvoud alleén), worden slechts gebruikt in zamenstelling met *gelijke, gelijken*, als MIJNS *gelijke, UWS gelijken*.

Mijnent, onzent, uwent, zijnent (*harent*), *hunnent* (*harent*), dienen alleénlijk in zamenstellingen die men allen als adverbien mag beschouwen als *tot mijnent* (*t'mijnent*), *tot uwent* (*t'uwent*), *zijnent halve, om harent wil, van onzent wege*, enz.

Eindelijk de genitiven *mijner, onzer, uwer, zijner* (*harer*), *hunner* (*harer*) worden somwijlen gesteld als regiem van een adjectief of verb, als: *Wees MIJNER indachtig; ontferm u MIJNER*. Oók na eenige substantiven of pronomen, als: *Een groot deel ONZER, elk UWER, iemand HUNNER*, enz.

§ 5. Het pronoom *Dezelve* wordt dikwijls voor *hij* of *zij* gesteld; vooral wanneér van *zaken* en niet van *personen* de rede is; doch oók wanneér van twee personen de rede zijnde, het pronoom *hij* of *zij* niet duidelijk genoeg mogt aanwijzen welke van beiden bedoeld wordt, en dus eenige verwarring mogt veroorzaken, als: *De veldheér viel in den slag, en toen de heélmeéster HEM* (den veldheér) *wilde verbinden, kreeg DEZELVE* (de heélmeéster) *eenen kogel door het hoöfd; alwaar hij, in plaats van dezelve*

op den *veldheer* zoude slaan. In andere gevallen neemt men de dubbelzinnigheid weg door *deze*, *gene*, of door *de eerste*, *de laatste*.

§ 6. Uit beleefdheid stelt men dikwijls *Uw Edele* of *Uw Edelen* voor *gij* of *gijlieden*; *Zijn Edele* voor *hij* of *hem*; *Hun Edelen* voor *zij*, *hen* of *hun*; *Haar EDELE* voor *zij* of *haar* in het enkelvoud, en *Haar EDELEN* voor *zij* of *haar* in het meêrvoud.

Gelijkelijk gebruikt men somwijlen de genitiven *Uw Edelheids*, *Uw Edelhedens*, *Zijn Edelheids*, *Hun Edelhedens*, *Haar Edelheids* of *Haar Edelhedens*, in plaats van de bezittelijke pronomen *uw*, *zijn*, *hun*, *haar*.

Het in de spreektaal gebruikelijk *UE* (uitgesproken *uwe*) is niets anders dan eene verkorting van *Uw Edele*.

§ 7. Men bemerkte dat alhoewel *Uw Edele*, *Uw Edelen*, altoôs een tweeden persoon bedoelen, zij evenwel het verb. in den derden persoon regeren, en het wederkeerig pronoom *zich* aannemen, dus: *Uw Edele ZAL ZICH verwonderen*; *Uw Edelen ZULLEN ZICH verwonderen*.

Nogtans gebruikt men nooit het bezittelijk pronoom *zijn* of *haar*, maar wel *uw*, opzigtelijk tot den persoon uitgedrukt door *Uw Edele*; dus zegt men: *UW EDELE onthaalt UWE vrienden al te prachtig*.

§ 8. In hof-stijl, sprekende van monarchen, zegt men *hoogstdezelve*, *hoogstdenzelve*, in plaats van *hij*, *hem*; oók *hoogstdeszelfs*, *hoogstderzelve* in plaats van het bezittelijke *zijn* of *hun*. Gelijkelijk in het feminijn *hoogstdezelve*, *hoogstderzelve*.

§ 9. Het enkel genitief *deszelfs*, *derzelver*, wordt dikwijls gebruikt in plaats van *zijn*, *haar*, opzigtelijk tot *zaken*; oók opzigtelijk tot *personen*, wanneer uit het gebruik van het gewoonlijke pronoom eenige dubbelzinnigheid ontstaan mogt, dus: *Titius meldt zijnen vriend dat hij DESZELFS huis verkocht heeft*; dat is: het huis *van zijnen vriend*; indien men zeide *ZIJN huis*, dan zoude men daardoor het huis *van Titius* moeten verstaan.

§ 10. Wanneer de bezitting of eigendom aan een mannelijk wezen, alhoewel door een feminijn naamwoord uitgedrukt, toegedragen wordt, dan gebruikt men niet te min, het bezittelijk pronoom *zijn* (niet *haar*), en *deszelfs* (niet *derzelver*). Dus wanneer men, door de feminijne Benaming *de Min*, *Cupido* den God der liefde verstaat, zegt men: « *De Min* schoot *ZIJNE* pijlen »; dus oók wanneer men door *de Zon*, der God *Phebus* uitdrukt: « Ik zag de *Zon* daar *hij* *ZIJNEN* wagen mende ».

§ 11. *Deze* en *gene* worden dikwijls in tegenstelling tot elkander gebézigd, als: « *Deze* zijn aangenamer, maar *gene* nuttiger ».

§ 12. De zelfstandige NEUTERE genitiven *dezes*, *dies* (IV. 27) worden alleénlijk gebruikt in eenige bijzondere spreekwijzen, als: *Toonder* of *drager* *DEZES*; *uit krachte* *DIES*; *om* *DIES* *wil dat*, enz.

§ 13. Bij het zelfstandig *dit*, *dat*, wordt zelden eene prepositie gesteld; in plaats van *aan dit*, *aan dat*; *door dit*, *door dat*; *met dit*, *met dat*, enz., zegt men gewoonlijk *hieraan*, *dáaraan*; *hierdoor*, *dáardoor*; *hiermede*, *dáarmede*; enz. (VI. 24.)

§ 14. Wanneer men het pronoom *die*, *dat*, gebruikt om iets als met den vinger aan te wijzen, b. v. : « *Die* man, *dat* kind; *die* heeft het mij gezegd; *dat* is waar » , enz.; dan is dat pronoom, *demonstratief* (aantoonend); — maar wanneer het den zin van het pronoom *welk* heeft dan is het *relatief* (betrekkelijk), als : « De man *die* mij zulks zeide, het kind *dat* ik onderwijs » .

§ 15. In den demonstrativen zin wordt *die* en *dat* gebruikt in alle de naamvallen die wij (IV. 23 en 27) hebben aangetoond; in den relativen zin gebruikt men dezelve enkelijk in het nominatief en accusatief, maar niet in het genitief of datief, dus zegt men niet : « De man *dien* gij het leven te danken hebt » , maar : « De man *wien* of *welken*, enz. » .

Het relatief *dit*, *dat*, wordt gelijkelyk met opzigt tot *personen* en tot *zaken* gebruikt.

§ 16. *Welke*, *wie* en *wat* zijn of interrogatief, of relatief, of conjunctief.

Zij zijn *interrogatief* (ondervragende), wanneer men er zich eenvoudiglyk van bedient om iets te vragen, als : « *Wien* hebt gij ontmoet? *welke* taal spreekt hij? » Zij zijn relatief wanneer zij na een substantief of zelfstandig pronoom komen, als : « Den man **WIEN** ik het leven te danken heb; de taal **WELKE** hij spreekt; *alles* **WAT** hij zegt » . Eindelijk zijn die pronomen *conjunctief* (aanvoegende), wanneer zij het gevolg zijn van eenig voorafgaande verb, als : « *Ik weet* **WIEN** gij ontmoet hebt; *ik vraag* u **WELKE** taal hij spreekt, en **WAT** hij u gezegd heeft » .

§ 17. Het relatief *welk* stelt men gelijkelyk met

betrekking tot *personen* en *zaken*; het relatief *wie* alleénlijk met betrekking tot *personen*, en alsdan in het genitief of datief; oók in het accusatief, doch met eene prepositie, als : « De vriend *door wien* ik geholpen werd ». Het relatief *wat* wordt slechts gesteld na de zelfstandige pronomen *iets*, *niets*, *alles*, *het gene* en *dat gene*, als : « *Iets* **WAT** ik bewonder; *niets* **WAT** ik weet; *alles* **WAT** hij bezit; *dat gene* **WAT** ik beloof ». In de drie eerste voorbeelden kan *wat* door het relatief *dat*, en in het laatste door het relatief *welk* of *het welk* vervangen worden.

§ 18. *Wat*, *watvoor*, *watvdor een*, worden somwijlen gebruikt voor het interrogatief of conjunctief *welk*; dus : « *Wat* weder (*watvoor* weder) is het? *watvoor* eene vrouw sprak u daar aan? » enz.

Wat en *watvoor* blijven altijd onverbogen. In *watvoor een* verbuigt men slechts het wordeken *een*.

§ 19. De interrogativen *welk*, *wie*, *wat*, enz., worden oók tot uitroepingen gebruikt, als : **WIEN heb ik gezien!** **WAT hoor ik!** **WELKEN brief hij mij schrijft!**

§ 20. Na het relatief *welk* wordt somwijlen of het voorgaande substantief herhaald, of een ander substantief van de zelfde beteekenis uitgedrukt, tot *welk* het relatief in dit geval een enkel toevoegelijk pronoom is, dus : « Ik bepaalde hem eene *som*, waarvoor hij het huis van zijnen broeder mocht koopen, **WELKE som** hij echter nog kon verhoogen in geval, enz ». Dus oók : « Daarna zullen wij ons naar *Amsterdam* begeven, **WELKE stad** gij zekerlijk bewonderen zult ».

§ 21. In den zin van het relatief *welk*, stelt men somwijlen *de welke*, *het welk*; doch deze zijn nu, over het algemeen, minder in gebruik, ten zij wanneer *het welk* na een neuter zelfstandig pronoom gesteld wordt, of ook met betrekking tot een verb of tot eene geheele voordragt, als: « *Hij beklaagde zich over u*, HET WELK mij zeer smartte ».

§ 22. *De gene*, *die gene*, zijn gewoonlijk gevolgd van het relatief *die*, *wie*, of *welk*, als: « *De genen die* (of *welke*) wij beminnen; *de genen wien* (of *welken*) wij alles verschuldigd zijn ».

Het gene wordt meest zonder na-staande relatief gebruikt, dus: « *Het gene ik zeg* », voor « : *Het gene wat ik zeg* ». Nogtans wordt het relatief niet nagelaten wanneer hetzelfde door de zamengestelde adverbien *waaraan*, *waarin*, *waarop* enz., uitgedrukt wordt, als: « *Het gene WAARAAN ik denk; het gene WAAROVER hij spreekt* ».

NB. Het is eene fout te schrijven: *DIE de gene* in plaats van *de gene DIE*. *De gene die* word somwijlen vervangen, in het enkelvoud door *hij* (*zij*) *die*, en in het meêrvoud, door: *zij* (*de zulken*) *die*.

§ 23. *Wie*, *wat*, worden somwijlen gesteld in plaats van *de gene die*, *het gene*; als: « *Wie* mij bemint, volg mij; *wat* ik u zeg is zeker ». Men mag ook in dergelijke spreekwijzen een *die* of *dat*, ter bekrachtiging, op de volgende manier navoegen: « *Wie* mij bemint, *die* volg mij; *wat* ik u zeg, *dat* is zeker ». Doch dit is, over het algemeen, niet verpligtend, behalven in vier gevallen, te weten:

1.° Wanneer het nagevoegde *die* in een anderen

naamval staat dan het voorafgaande *wie*, als : « *Wie* hem navolgt, DIEN zal ik beminnen; *wien* men dienst bewijst, DIE moet dankbaar zijn ».

2.° Wanneer ook beide *wie* en *die* in het genitief staan, als : « *Wiens* vriend ik ben, DIENS belangen wil ik ter harte nemen ».

3.° Wanneer, het zij *wie* of *die*, door eene positie gerégerd wordt, die op het correspondérend woord geene werking heeft, als : « *Wien* men regt bemint, voor DIEN geeft men zijn leven ».

4.° Wanneer, het zij *wat* of *dat*, in een der zamengestelde adverbien *waaraan*, *daaraan*, *waarop*, *daarop*, enz., veranderd wordt, dus : « *Waarin* men zijne broodwinning vindt, DAT behoort men niet te verwaarloozen; *wat* men éénmaal aanvangt, DAAROP moet men zich toeleegen ».

§ 24. De pronomen *veel*, *weinig* (IV. 39) staande voor een substantief in het enkelvoud, geven daaraan somwijlen den uitgang *s*, dus : *Veel gelds*, *weinig geleerdheids*; hiertoe echter is men nooit verplicht, en men zegt even zoo wel *veel geld*, *veel geleerdheid*.

In het eerste geval kan men die pronomen als zelfstandig en het genitief regérend, in het laatste als toevoegelijk aanzien.

TIENDE HOOFDSTUK.

SYNTAXIS DER VERBEN.

§ 1. HET meest gewoonlijke onderwerp der verben is eenig persoon of eenige zaak, uitgedrakt door een *substantief* of *pronoom* (V. 2); doch oók andere woorden, als adjectiven, verben en telwoorden, ja geheele reden kunnen dikwijls het onderwerp eens verbs zijn; b. v. : « GROEN *bevalt* mij beter dan graauw; WERKEN *is* heilzaam; VIER *is* meér dan drie; HET GENE GIJ DAAR ZEGT *is* onbetwistbaar ».

Alle onderwerpen, behalven de pronomen *ik*, *wij*, *gij* en *gijlieden*, regéren hun verb in den derden persoon.

§ 2. Wanneer het onderwerp des verbs door een éenig substantief of pronoom in het enkelvoud, uitgedrukt wordt, zoo stelt men het verb oók in het enkelvoud; wanneer in tegendeél hetzelfde door een substantief of pronoom in het meêrvoud wordt voorgedragen, dan staat oók het verb in het meêrvoud; dus zegt men in het enkelvoud : « Uw *broeder* LEËRT, *hij* *kwijt* zijnen pligt »; en in het meêrvoud : « Uwe *broeders* LEÉREN, *zij* *kwijten* hunnen pligt ».

§ 3. Sommige substantiven nogtans, alhoewel in het enkelvoud, drukken op zich zelve eene menigvuldigheid uit, en regéren alsdan het verb in het

meêrvoud ; dus : « Een *aantal* menschen **HEBBEN** het gezien ; het *meêste deel* **WAREN** van gevoelen ».

§ 4. Tweé of meêr substantiven, alhoewel elk op zich zelf in het enkelvoud uitgedrukt, worden als een meêrvoud aangezien, wanneer zij door de conjunctie *en* of *noch* aan elkander gebonden zijn, dus : « *Jan en Pieter* **WERKEN** ; *vlijt noch kennis* **ONTBREKEN** hun ».

Dit heeft geene plaats wanneer zulkdanigé substantiven de conjunctie *of* tot bindwoord hebben ; dan zegt men : « *Jan of Pieter* **WERKT** ; *vlijt of kennis* **ONTBREEKT** hun ».

§ 5. Wanneer tweé of meêr substantiven door de conjunctie *en* of *noch* zamengebonden, als onderwerp *na* hun verb of deszelfs auxiliair staan, dan komt dikwijls dit verb of auxiliair alleénlijk met het eerste dier substantiven *in getal* overeen ; dus : « *Daar was een man en tweé vrouwen* ; dit **ZAL** *onze vriend noch zijne kinderen* ooit kunnen gelooven ».

§ 6. Somwijlen is de eerste en tweede persoon, of zelfs de eerste, tweede en derde, door middel der conjunctie *en* of *noch*, gezamenlijk het onderwerp van een verb, en alsdan stelt men het verb in den eersten persoon van het meêrvoud : « *Gij, uw broeder en ik* **WAREN** te zamen ; *gij en ik* (of *wij beiden*) **WORDEN** beschuldigd ».

Wanneer dusdanig een onderwerp alleénlijk uit een tweeden en derden persoon bestaat, dan komt de gedaante van het verb met den tweeden persoon overeen, als : « *Gij en uw broeder* **HEBT** mij zeer verplicht ».

§ 7. De verben *zijn*, *worden* en *blijven* hebben dikwijls, behalven hun onderwerp, nog een *toegevoegd* nominatief; dus : *Jacob is MIJN VRIEND*; *hij wordt EEN RIJKE BURGER*; *hij blijft EEN EÉRLIJK MAN*.

Wanneer nu bij deze verben het onderwerp door een der zelfstandige pronomen *het*, *dit*, *dat*, wordt uitgedrukt, dan komt het verb *in getal* met het toegevoegde nominatief overeen, als : « Het **ZIJN** *kinders*, dit **WORDEN** *netelige vragen* ».

§ 8. Men vermag nogtans niet te zeggen : « Het **ZIJN** *acht uren*; het zijn *veertien dagen* dat ik u niet gezien heb ». In deze spreekwijzen zijn *acht uren*, *veertien dagen*, geene toegevoegde nominativen, maar accusativen die de kracht van een adverb hebben, op de zelfde wijs als : « Ik ben *den ganschen dag* bezig geweest ». (VII. 20.)

Men zegt dan : « Het **is** *acht uren* (of *acht uur*, XI. 4); het **is** *veertien dagen*, enz. », even als men zeggen zoude : « Het **is** *vroeg* of *laat*; het **is** *lang* dat ik u niet gezien heb ».

§ 9. Zeg nooit : « Het **is** *ik*, het **is** *gij* »; maar wel : « *Ik* **BEN** het, *gij* **ZIJT** het »; gelijkelijk zegt men : « *Wij* **ZIJN** het »; maar in den derden persoon gebruikt men beide manieren : « Het **is** *hij*, of *hij* **is** het; het **ZIJN** *zij*, of *zij* **ZIJN** het ».

§ 10. Het nominatief, dat uit géén substantief of zelfstandig pronoom bestaat, regeert het verb in het enkelvoud, ten zij een toegevoegd nominatief, in het meêrvoud uitgedrukt, daar bij kome; dus : *Visschen en jagen* **WAS** *zijn éenig vermaak*; *waar ik*

woon, en welken handel ik drijf, is u gelijkelijk onbekend. Maar met een meêrvoudig toegevoegd nominatief stelt men het verb in het meêrvoud, als : *God te dienen en den menschen behulpzaam te wezen ZIJN de pligten ons opgelegd ; wat hij u verteld heeft ZIJN onwaarheden.*

§ 11. Het onderwerp moet over het algemeen bij een verb uitgedrukt staan, en het is eene fout te schrijven als eenigen doen : « *Heb uwen brief wel ontvangen ; ben over deszelfs inhoud. zeer verwonderd* », enz. ; in plaats van *ik heb, ik ben.*

Bij het verb *dunken* nogtans wordt het onpersoonlijk pronoom *het* (als onderwerp) somwijlen nagelaten ; dus zegt men even zoo wel : « *Mij dunkt dat gij ongelijk hebt* », als : « *HET dunkt mij dat gij ongelijk hebt* ». Doch in de eerste spreekwijs kan de rede, *dat gij ongelijk hebt*, oók aangézien worden als het onderwerp HET vervangend.

§ 12. Somwijlen hebben eenige verben een dubbeld accusatief-regiem, als : *Wij noemen GOD — ONZEN VADER ; wij bevonden HAAR — EENE DEFTIGE VROUW.* In deze respectieve gezegden is het eerste accusatief het ware regiem des verbs ; het tweede noemen wij een *toegevôegd regiem*, als wordende aan het eerste door middel van het verb toegevoegd.

§ 13. Wegens het gebruik der Mogelijke wijs heeft men vooreerst te bemerken : 1.º Dat het tegenwoordig dier wijze dikwijls den zin van het toekomstig medebrengt ; dus : *Ik vreés dat HET RÉGENE*, dat is : *Ik vreés dat het régenen zal.*

2.° Dat het eerste en tweede Verleden dier wijze dikwijls voor het eerste en tweede Voorwaardelijk, en wederzijds deze voor gene gesteld worden, dus : *Ik laze gaarne dat boek; ik hadde het gaarne gelezen*, dat is : *Ik zoude het gaarne lezen, gelezen hebben*. Gelijkelijk : « *Ik waarschuwde hem, op dat hij zich niet zoude misspreken* », dat is : *Op dat hij zich niet missprake*, enz. Echter vervangt het Voorwaardelijk nooit het Verleden na de conjunctie *indien*; dus zegt men nooit : « *Indien ik rijk zoude zijn* », maar : « *Indien ik rijk ware* ».

§ 14. Men gebruikt de Mogelijke wijs : 1.° altoós na de conjunctien *op dat, ten einde (dat)*, en gewoonlijk na de conjunctien *mits, ten zij, tot (dat)*, als : « *Op dat hij gelukkig zij; mits hij de onkosten betaale; ten zij ik hem overtuige; tot hij mij geschreven hebbe* ».

§ 15. De Mogelijke wijs wordt gebruikt na de enkele conjunctie *dat*, wanneer deze tot het uitdrukken van eenigen *wensch, eenig gebod, eenige toelating, vreés, verwachting, noódzakelijkheid* of *mogelijkheid* bijdraagt, dus : *Ik wensch dat hij kome; o! dat hij kwame! ik wil dat hij kome; ik sta toe dat hij kome; ik vreés, ik hoop, ik verwacht dat hij kome; het is noodig dat hij kome; het is mogelijk dat hij kome*.

Nogtans na de uitdrukking van *vreés, hoop* of *verwachting* gebruikt men oók het toekomstend, als : *Ik vreés, ik hoop, ik verwacht dat hij komen zal*.

§ 16. Na de conjunctie *indien, ingeval*, enz., wordt voor het Tegenwoordig of het tweede verleden, de bepaalde of mogelijke wijs gebruikt, dus : « *Indien hij*

betaalt of betale ; indien hij dit gezeid heeft , of gezeid hebbe ».

Voor het eerste en derde verleden wordt gewoonlijk na gemelde conjunctie de mogelijke wijs gesteld, als : *Indien ik rijk ware ; indien ik het geweten hadde.*

De bepaalde wijs wordt nogtans, oók voor die verledens , gebruikt na *indien* , wannéer men , niet eene enkele veronderstelling, maar eene voorgegevene daadzaak bedoelt, als : « *Indien hij rijk was* , waarom betaalde hij zijne schulden niet ? »

§ 17. *Of* (niet als onderscheidende maar als twijfelachtige conjunctie) regeert gewoonlijk de mogelijke wijs, als : « *Ik twijfel of hij dit kenne ; in de onzekerheid of hij geschreven hebbe* ». Nogtans in den toekomstigen zin gebruikt men oók de bepaalde wijs, als : « *Ik twijfel of hij mij schrijven zal* », alhoewel men dit gelijkelijk met de mogelijke wijs (« *Ik twijfel of hij mij schrijve* ») kunne uitdrukken.

Tot de volgende spreekwijzen, met *of*, wordt bestendig de mogelijke wijs gebruikt : « *Of hij somwijlen kwame, — of hij oók kwame, — ik zal doen als of hij er niet ware* » enz.

§ 18. Na de conjunctie *alhoewel, schoon, ofschoon*, wordt oók het verb somwijlen in de Mogelijke wijs gesteld, dus : *Alhoewel hij mijn broeder zij (of is) ; ofschoon hij mij gewaarschuwde hebbe (of heeft.)*

§ 19. De Mogelijke wijs wordt gewoonlijk gebruikt in spreekwijzen van den volgende aard : *Wie het oók ZIJ ; wat hij oók ZEGGE ; waar hij oók WONE*, enz.

§ 20. De Onbepaalde wijs van een verb is dikwijls

zelve het nominatief van een ander verb, als : **LEZEN** is eene aangename bezighouding; — maar meéft wordt zij ten gevolge van een ander verb, en somtijds van een substantief of adjectief gebruikt, dus: *Hij begint te LEZEN; het genoeg te LEZEN; moede van LEZEN.*

§ 21. De Onbepaalde wijs wordt oók veel als een neuter substantief, met voorzetting van het artikel *het* gebruikt, als : *Het eten, het loopen, enz.* Dit geschiedt oók wel wanneer het verb van eenig adverb of regiem vergezeld gaat, als : *Het lang slapen; het veel wijn drinken.*

§ 22. Wanneer de Onbepaalde wijs niet als substantief gebézigd wordt, dan heeft zij meéft vóór zich het wordeken *te*, als : *Ik verzoeke u bij mij TE komen, ik wensch zeér om u TE zien en met u TE spreken.*

§ 23. Het wordeken *te* wordt vóór de Onbepaalde wijs niet gevoegd, wanneer deze ten gevolge der hierna staande verben gebézigd wordt : *Zullen, willen, mogen, kunnen, moeten, durven, laten, doen, leeren, helpen, hooren, voelen, zien, vinden, blijven, komen, gaan.*

Dus zegt men : *Ik kan het doen, ik durf het doen, ik laat hem spreken, ik doe hem zwijgen, ik leér hem werken, enz.*

§ 24. Deze weglating van het wordeken *te* vóór de Onbepaalde wijs, die op de verben *laten, zien* en *komen* volgt, geschiedt niet : 1.º wanneer *laten*, **NALATEN** of **NIET DOEN** beduidt, als : *Ik laat hem TE schrijven, dat is : Ik schrijf hem niet, — terwijl ik laat*

hem schrijven, beteekent : *Ik gedoóg, ik laat toe* dat hij schrijve.

2.° Oók niet wanneer *zien* TRACHTEN of POGEN beduidt, dus moet men zeggen : *Ik zal zien het u TE bezorgen.*

3.° Oók niet wanneer *komen* GESCHIEDEN of VOORVALLEN beteekent, dus zegt men : *Hij kwam TE sterven; indien het kwame TE régenen.*

§ 25. De verben vermeld in het § 23, wanneer zij in het tweede en derde verleden staan en door eene Onbepaalde wijs gevolgd worden, nemen zelven oók deze wijs, in plaats van het bedreven deelwoord, aan; dus zegt men : *Ik heb hem HELPEN rekenen; gij haddet KUNNEN antwoorden; in plaats van GEHOLPEN rekenen, GEKUNNEN antwoorden, enz.*

De verben *komen* en *zien* volgen dezen regel, zelfs wanneer zij vóór het volgende Onbepaald het woordeken *te* vereischen, dus : *Hij is KOMEN te overlijden; ik heb het mij ZIEN te bezorgen.* Oók het verb *weten*, als : *Gij hebt dat wel WETEN te zwijgen.*

§ 26. De verben *staan*, *zitten*, *liggen*, alleénlijk in het tweede en derde Verleden, vermogen oók van eene onbepaalde wijs, zonder *te*, gevolgd te worden, en nemen dan oók zelven de gedaante van het Onbepaald, in plaats van die des bedreven deelwoords, aan, dus : *Ik heb STAAN wachten; ik heb ZITTEN schrijven; ik heb LIGGEN slapen.*

§ 27. In spreekwijzen gelijk de volgende, gebruikt men oók de Onbepaalde wijs zonder *te* : *Ik heb een huis STAAN; ik heb geld LIGGEN; dat is WERKEN; dat noem ik SPELEN.*

In de twee eerste dezer voorbeelden bekleédt de

Onbepaalde wijs de plaats van het bedrijvend deelwoord (*staande, liggende*); in de twee laatste staat zij niet als een *verb*, maar in het derde, als een toegevoegd nominatief; in het vierde, als een toegevoegd regiem; men bézigt deze gezegden evenéens als: *Dat is WIJN; dat noem ik WATER.*

Oók in het geval van dergelijke spreekwijzen heeft zulk gebruik der onbepaalde wijs zonder *te* geen invloed hoegenaamd op de gedaante der verben in het tweede en derde verleden. Men zoude niet zeggen: *Ik heb een huis, HEBBEN staan, dat is ZIJN werken, dat heb ik NOEMEN werken*, maar wel: *Ik heb een huis staan GEHAD, dat is werken GEWEEST, enz.*

§ 28. Het *bedreven* deelwoord wanneér hetzelfde als adjectief dient, wordt in alle opzigten, als een gewoon adjectief behandeld. — Maar omtrent het bedrijvend deelwoord, als nagevoegd adjectief, heeft deze bijzonderheid plaats, dat hetzelfde, naar believen, in de éérste of tweede gedaante wordt gesteld. (VIII. 6.)

§ 29. Somwijlen heeft het deelwoord een bijzonder nominatief dat tot geen ander verb in betrekking staat, en dat men het *nominatief absoluut* mag noemen. B. v. men zegt: « *Zijne vrouw* hierin niet *willende* toestemmen, was hij verpligt nieuwe verbindingen aan te gaan; — *de koning gestorven zijnde*, koos men eenen anderen ». Doch dergelijke spreekwijzen worden nu gewoonlijker door eenige omschrijving vervangen, b. v.: *Daar zijne vrouw hierin niet wilde toestemmen; Toen de koning gestorven was.*

ELFDE HOOFDSTUK.

SYNTAXIS DER KLEINERE TAALDEELEN.

1.° TELWOORDEN.

§ 1. DE *meêrvoudige* telwoorden (*tweé, drie, enz.*), vóór een substantief gevoegd, stellen dit laatste in het meêrvoud; dus: *Tweé* MANNEN, *drie* VROUWEN, *zes* KINDERS. Deze regel is echter aan de drie volgende uitzonderingen onderworpen.

§ 2. Na de zamengestelde telwoorden *honderd-en-een, duizend-en-een*, stelt men het substantief in het enkelvoud, in overeenkomst met het laatste bestanddeel der zamenstelling, *een*; dus *honderd-en-een* PERSOON; *duizend-en-eene* NACHT.

§ 3. Eenige der substantiven welke men, in den dagelijkschen omgang, het meést met telwoorden uitdrukt, als: *Gulden, pond, last, voet, duim, enz.*, oók *man*, wanneér van legerbenden de rede is, en *jaar*, worden dikwijls na een meêrvoudig telwoord in het enkelvoud gesteld; dus zegt men: *Honderd* GULDEN, *honderd* POND, *honderd* LAST, *honderd* VOET, *vijftig* JAAR, *duizend* MAN. Wij zien dit echter veeléer als een *gedoógd* gebruik, dan als eenen *verbindenden* regel aan.

§ 4. Ter benaming der bijzondere uren van den dag wordt oók, bij zeér achtbare schrijvers, het sub-

stantief *uur* na een meêrvoudig telwoord in het enkelvoud uitgedrukt, dus : « *Tweé* UUR, *drie* UUR, ten *tweé* URE, ten *drie* URE »; enz.; doch anderen wederom gebruiken tot die spreêkwijzen het meêrvoud *uren*.

2.° ADVERBEN.

§ 5. Het adverb dat ter bepaling van een ander adverb of van een adjectief diënt, wordt onmiddellijk vóór het zelve geplaatst, als : « Hij schrijft **REDELIJK** *schoón*; een **BIJZONDER** *groót* huis ».

Van dezen regel is het adverb *genoeg* eene uitzondering, want dit wordt geplaatst na het adverb of adjectief door hetzelfde bepaald, dus : « Hij schrijft *schoón* **GENOEG**; dit huis is niet *groót* **GENOEG** ». Maar in plaats van *genoeg* kan men, vóór een adjectief, *genoegzaam* stellen, dus : « *Een* **GENOEGZAAM** *groot* huis ».

§ 6. Wanneer eenig adjectief als adverb ter bepaling van een ander adjectief dient, moet men gade slaan dat het eêrste altoós onverbogen blijft, dus : « De *helder* schijnende maan; eene *zacht* vlietende beek », en niet : « De *heldere* schijnende maan, eene *zachte* vlietende beek ».

§ 7. Het adverb *genoeg* wordt somwijlen ter bepaling van een substantief, en alsdan altijd *na* hetzelfde, gesteld, als : *Volk* *genoeg*, *paarden* *genoeg*; in dit geval wordt aan het masculijn of neuter substantief, in het enkelvoud, dikwijls de uitgang *s* bijgezet, dus : *Moeds* *genoeg*, *gelds* *genoeg*.

§ 8. De adverben *hoe*, *wanneer*, *waar*, worden

niet alleén ondervragender-, maar oók aanvoegenderwijze gebruikt, en alsdan mag men ze, opzigtelijk hunnen invloed op de rede, als *werkende* conjunctien beschouwen. Toerf ik zeg: « *Hoe* weet gij dat? *Wanneer* zal hij komen? *Waar* zal ik hem vinden? » — dan gebruik ik die adverbien ondervragenderwijs, maar als ik zeg: « Ik begrijp niet *hoe* gij dat weet; hij heeft mij geschreven *wanneer* hij zal komen, en *waar* ik hem zal vinden », dan gebruik ik die adverbien slechts aanvoegenderwijs, en zij hebben op de orde der Rede den zelfden invloed als *werkende* conjunctien. (VI. 38.)

§ 9. *Hoe* en *waar* worden oók tot uitroepingen (exclamatien) gebruikt: *Hoe wonderlijk dit is! Waar ik hem vind! Waar vindt men hem niet!*

§ 10. Vóór tweé tot elkander betrekkelijke comparativen wordt *hoe* nog gebruikt als volgt: « *Hoe langer* men leeft, *hoe beter* men de menschen kent; *hoe vriendelijker* hij zich vertoont, *hoe minder* ik hem betrouw ». Somwijlen bij één, en somwijlen bij beiden dier comparativen, wordt het verb verzwegen: « *Hoe ouder* die wijn is, *hoe beter* », of: « Die wijn *wordt hoe ouder, hoe beter*; — *hoe hooger* berg, *hoe lager* dal », enz.

3.° PREPOSITIEN.

§ 11. Sommige prepositien worden gebruikt, niet alleénlijk vóór substantiven of pronomén, maar oók vóór verben in de onbepaalde wijs, als: *Om te reizen*, *Met te werken*, *ZONDER een woord te spreken*.

Wanneer dit geschiedt, dan heeft het verb gewoon-

lijk het woordeken *te* vóór zich, doch niet zonder eenige uitzonderingen, die men genoegzaam door het gebruik zal leeren; dus zegt men b. v.: « *Moede van loopen*; bezig *met schrijven* », even zoo wel als: « *Moede van TE loopen*, bezig *met TE schrijven* ».

§ 12. Een substantief of pronoom, met de daarvóór gevoegde prepositie, maakt eene *prepositionele bepaling* uit, b. v. *In dien tijd*, *voor het vaderland*, *door hem*, *bij haar*, enz.

Tusschen eene prepositie en het substantief of pronoom door haar geregeerd, mag geene andere prepositionele bepaling komen, dus mag men niet zeggen: *Door MET BLOED bevelkte handen*, maar: *Door handen MET BLOED bevelkt*, enz.

Nogtans kan de gemelde bepaling staan tusschen eene prepositie en het verb door deze geregeerd, als: *Om MET VERMAAK te reizen*; *met IN FRANKRIJK te wonen*.

§ 15. Dikwijls worden prepositien als adverbien gebruikt; dus: « *De vrouw is nog niet op*; *de man is uit*; *de post is aan* ».

Dikwijls oók wordt eene prepositie door een dergelijk of ander adverb bekrachtigd, als: « *Van zijne eerste jeugd af*; *tusschen ons om*; *tot de rijksten toe* », enz.

§ 14. 1.° De prepositionele bepaling die ter nadere verklaring van een substantief dient, wordt na hetzelfde geplaatst: *Een man VAN ONDERVINDING*, *een brief UIT ENGLAND*.

2.° De zelfde bepaling dienende ter nadere verkla-

ring van een adjectief, kan vóór of na dit geplaatst worden : TOT IEDEREÉN *gespraakzaam*, of *gespraakzaam* TOT IEDEREÉN ; DOOR DEN NOÓD *gepraamd*, of *gepraamd* DOOR DEN NOÓD.

Nogtans indien het dus verklaarde adjectief door deszelfs substantief onmiddelijk gevolgd wordt, dan heeft het de prepositionele bepaling vóór zich, als : « Onze TOT IEDEREÉN *gespraakzame* koning ; menig DOOR DEN NOÓD *gepraamd* mensch ».

§ 15. Eene ware prepositie staat altoós vóór het door haar geregeerde substantief of pronoom, en hierin verschilt zij wezenlijk van alle aanvoegen der zamenstellige verben, die altoós na het geregeerde substantief of pronoom komen ; dus zegt men : « Ik schrijf *aan* U », en : « Ik schrijf U *aan* » ; in het eérste gezegde is *aan* eene prepositie ; in het tweede is het slechts een deel van het verb *aanschrijven*. Het zelfde verschil bestaat tusschen de respective gezegden : « *Op* IETS dragen », en « IETS *opdragen* » ; « *in* IETS stellen » ; en « IETS *instellen* », enz.

4.° CONJUNCTIEN.

§ 16. Wij zullen hier den naam van *Aangevoegde* geven aan het bijzondere deel van een gezegde, welk, door eene conjunctie, der rede als ingelijfd wordt, b. v. : « Ik geloóf DAT *mijn vader hiervan onder-richt is* ; mijn broeder, OF *mijne zuster*, zal het hem gezeid hebben ».

§ 17. De *onwerkende* conjunctien OF en NOCH (VI. 40) worden dikwijls vóór de verscheiden aaneén

gevoegde deelen van een gezegde herhaald, en dit zoo wel in den gemeénzamen als den verheven stijl; dus : « Hij kan NOCH *eten* NOCH *drinken*; wij zullen OF *regen* OF *wind* hebben ». Nogtans is deze herhaling nooit verbindend, en men volstaat met de conjunctie vóór het laatste aangevoegde te gebruiken, als : « Hij kan eten NOCH *drinken*, wij zullen *regen* OF *wind* hebben ».

De conjunctie EN wordt oók somwijlen vóór de verscheiden door haar aaneén gevoegde deelen herhaald, doch dit bepaalt zich méést tot den verheven stijl, als (bij BILDERDIJK) : « Een wreev'le groote... maakt EN *vorst* EN *volk* ten prooi des ongevals; — mijns ondanks bindt me EN *woord*, EN *eér*, EN *voeglijkheden* ». Anders stelt men gewoonlijk deze conjunctie slechts vóór het laatste aangevoegde.

§ 18. Men moet zoo veel mogelijk gade slaan bij de conjunctie *noch* geene andere overtollige negatie te gebruiken, dus zegt men niet : « De vader *noch* de zoon kwamen *nooit* bij ons; *noch* deze *noch* gene hebben *geene* kennis daarvan »; maar wel : « De vader *noch* de zoon kwamen *ooit* bij ons; *noch* deze *noch* gene hebben *eenige* kennis daarvan ».

§ 19. Bij eene enkele vergelijking tusschen twee denkbeelden gebruikt men de conjunctie *als*, b. v. : « Groót *als* een reus; ik vind hem even zoo naarstig *als* zijnen broeder ».

Maar wanneér eenige overtreffing of uitsluiting bedoeld wordt, dan is het hedendaagsche gebruik de conjunctie *dan*, en niet *als*, te stellen, dus : « Hij is *naarstiger* DAN zijn broeder; maar beiden zijn

minder vlijtig DAN hunne zuster ». Dus oók : *Niets* DAN wind , *niemand* DAN wij ; *nergens* DAN hier ; *geén* huis DAN dit ; een *ander* huis DAN dit ; hij vertelt het *anders* DAN gij.

(De conjunctie *dan* wordt somwijlen gesteld voor *maar*, in welk geval zij, even als deze, *onwerkend* is, b. v. : « Ik ware gaarne dezen morgen vertrokken , DAN *eenige* *bézigheden* hebben zulks *verhinderd* ».)

§ 20. Alle substantiven en pronomen , die , door eene conjunctie aan elkander verbonden , in de zelfde betrekking tot andere woorden staan , worden oók in den zelfden naamval uitgedrukt , dus : « *De vader* en *de zoon* hebben gelijkelijk hunnen pligt gekwetten ; gij zult *den vader* of *den zoon* ontmoeten ; *hij* vocht als *een held* ; wij bewonderden *hem* als *eenen held* ; gij kent hem beter dan *ik* ; gij kent *hem* beter dan *mij* », enz.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

VAN DE VERORDENINGEN DER REDE.

§ 1. WIJ beschouwen hier enkelijk de *Rede* opzigtelijk de zamenvoeging van een onderwerp met het verb, — en dikwijls (alhoewel niet altijd) met eenige bijzondere bepaling des verbs, welke wij eene *onderhoorigheid* der rede noemen.

De onderhoorigheden der rede bestaan voornamelijk, of in het verbelijk régime, het zij direct of indirect, of in een nagevoegd adjectief (VIII. 1), of in een toegevoegd nominatief (X. 7), of in eene prepositionele bepaling (XI. 12) die tot het verb betrekking hebbe, of eindelijk in een enkel adverb.

Dus zeg ik zonder eenige onderhoorigheid: « Hij schrijft, hij is »; en met onderhoorigheden: « Hij schrijft *eenen brief*; hij schrijft *over de geschiedenis*; hij schrijft *zeér aangenaam*; hij is *verstandig*; hij is *een geleérd man* », enz.

§ 2. De onderlinge schikking tusschen het verb, en deszelfs onderwerp en onderhoorigheden, is het gene wij de *Verordening* der rede noemen. In de Nederduitsche taal bespeurt men drierlei verordeningen dezer soort, de *enkele*, de *aangevoegde* en de *omgezette*.

§ 3. Het kenmerkende der enkele verordening is

dat in de enkele tijden der Bepsalde en Mogelijke wijs (dat is in het Tegenwoordig en I. verleden), *het verb*, — en in de zamengestelde tijden, *het auxiliair* — altoós tusschen het onderwerp en de onderhoorigheden geplaatst wordt, behoudende het onderwerp de eerste plaats, als : « *Hij* SCHREEF *dezen morgen eenen brief aan zijne moeder* ; *hij* HEEFT *dezen morgen eenen brief aan zijne moeder* geschreven ; *hij* ZAL *dezen avond eenen brief aan zijnen broeder* schrijven ».

§ 4. Het kenmerkende der aangevoegde verordening is, dat het onderwerp en de onderhoorigheden altoós onmiddelijk na elkander volgen, komende het verb, het zij met of zonder auxiliair, achterna : « *Dewijl hij dezen morgen eenen brief aan zijne moeder* SCHREEF of GESCHREVEN HEEFT ; *dewijl hij dezen avond eenen brief aan zijnen broeder* SCHRIJVEN ZAL ».

NB. Bij deze verordening is het onverschillig of het auxiliair voor of na het eigenlijk verb kome, en men schikt zich dienaangaande naar de welluidendheid alleén ; dus kan men tot de even gemelde voorbeelden zeggen : *geschreven heeft* of *heeft geschreven* ; *schrijven zal* of *zal schrijven*.

§ 5. Het kenmerkende der omgezette verordening is, dat het onderwerp, in de enkele tijden, na het verb, en in de zamengestelde, na het auxiliair gesteld wordt, dus : « *Dezen morgen* SCHREEF *hij* eenen brief aan *zijne moeder*, HEEFT *hij* eenen brief aan *zijne moeder* geschreven ; — *dezen avond* SCHRIJFT *hij* eenen brief aan *zijnen broeder*, ZAL *hij* eenen brief aan *zijnen broeder* schrijven ».

§ 6. De enkele verordening is de éénvoudigste en natuurlijkste manier om in het Nederduitsch eene

voorstelling uit te drukken; de twee andere verordeningen zijn als de uitzonderingen van een algemeen regel.

§ 7. De aangevoegde verordening heeft plaats :
 1.° Wanneer eene rede onder den invloed van eene *werkende* conjunctie (VI. 38) uitgebragt wordt, als in de reeds gegeven voorbeelden (§ 4). In dit geval staat het onderwerp altoós vóór de onderhoorigheid.

2.° Wanneer de rede begint met het conjunctief *wie*, *wat* of *welk* (IX. 16), of met een ondervragend adverb *zonder werkelijke ondervraging*; voorbeelden : « Ik weet **WIE** *gij zijt*; ik versta **WAT** *gij meént*; ik heb nog niet beslist op **WELKE** *manier ik het zal aanvangen*; ik leérde van hem **HOE** *groót mijne pligten waren* ». Maar in dit geval staat de onderhoorigheid vóór het onderwerp, zoo dikwijls zij uit het conjunctief of uit het ondervragend adverb bestaat, of daarmede zamengesteld is, als in de even gemelde exempelen. Anders staat het onderwerp altoós vóór de onderhoorigheid.

§ 8. De omgezette verordening heeft plaats : 1.° Bij eene vraag, als : « *Schrijft hij eenen brief? Heeft hij eenen brief geschreven? Zal hij eenen brief schrijven?* » — Ten zij wanneer het onderwerp zelf eene ondervragende bewoording bevat, als : « *Wie schreef dezen brief? Welke brief is de beste?* » In welk geval de enkele verordening gebruikt wordt.

2.° Wanneer men in eene rede die met de enkele verordening kon uitgedrukt worden, naar den vrijen aard onzer taal eenig woord uit zijne natuurlijke plaats wegneemt en vooraan stelt; dus in plaats

van : « Hij schreef dezen morgen eenen brief », het welk de enkele verordening is, kan men met de omgezette zeggen : « DEZEN MORGEN *schreef hij eenen brief* », wordende hier deze verordening veroorzaakt door de verplaatsing alleén van de woorden *dezen morgen*. Hetzelfde grijpt plaats wanneer een gezegde door de aangevoegde verordening begint, als : « TERWIJL HIJ DIT ZEIDE, *vloeden de tranen uit zijne oogen* ».

3.° Wanneer de conjunctie *indien* verzwegen wordt, als : « *Zijt gij gelukkig*, u zullen geene vrienden ontbreken », dat is : *Indien gij gelukkig zijt*.

De zelfde zin wordt oók met de gebiedende wijs uitgedrukt : « *Wees gelukkig*, en u zullen geene vrienden ontbreken ».

4.° Wanneer de conjunctie *al* bij verkorting voor *althoewel* of *alware't dat* gesteld wordt; dus : « *Al is hij geleerd; al hadde hij oók geld* ». En men bemerkte dat zoo dra de conjunctien *althoewel*, *alware't dat* in haar geheel uitgedrukt staan, alsdan de *aangevoegde* verordening plaats heeft.

5.° Dikwijls oók bij uitroepingen, als : « Ach! in welken toestand *vond ik hem!* » Doch in dit geval gebruikt men oók de aangevoegde verordening, als : « *Wat men al doen moet!* welke moeilijkheden *men ontmoet!* »

§ 9. Bij de omgezette verordening houdt de onderhoorigheid niet altoós de zelfde plaats; doch dit kan men zeggen, dat alle die onderhoorigheden, welke zich niet vooraan in de rede geplaatst bevinden, na het on-

derwerp moeten komen , als in het voorbeeld : « Dezen morgen schreef **HIJ** *eenen brief aan zijne moeder* ».

§ 10. De vrijheid tot die omzettingen strekt zich bij ons zeer ver uit , en dikwijls kan men daardoor kracht of sierlijkheid erlangen ; maar men moet zich vooral in acht nemen zulks nooit ten koste der duidelijkheid te doen , en daarom , wanneer men eenige onderhoorigheid in de gewoonlijke plaats van het onderwerp stelt , moet men oók wel verzekerd wezen dat zij dáar voor het onderwerp niet kunne genomen worden , en dus het gezegde niet ongerijmd of onverstaanbaar make , als b. v. : **GOD** *vertoort de sonde* , enz.

EINDE.

INHOUD.

HOOFDST. I. VAN DE WOORDEN , EN DERZELVER	
SPELLING EN HET ALGEMEÉN.	1
Van de Vokalen.	2
Van de Consonanten.	6
Algemeene Regelen der Spelling	8
Van de Hulpteekenen der Spelling.	13
HOOFDST. II. VAN HET SUBSTANTIEF.	18
Van de Geslachten der Substant.	19
Van de Declinatie der Substant.	23
Van de Verkleinwoorden	33
HOOFDST. III. VAN HET ADJECTIEF.	35
Van de Declinatie der Adjectiven.	36
Van de Beteekenis-graden.	41
Van de Rangschikkende Adjectiven.	44
HOOFDST. IV. VAN HET PRONOOM	46.
Pronomen der eerste Klas.	<i>ib.</i>
Pronomen der tweede Klas.	51
Pronomen der derde Klas.	52
Pronomen der vierde Klas.	55
Pronomen der vijfde Klas.	57

HOOFDST. V. VAN HET VERB.	62
Van de Conjugatie.	<i>ib.</i>
Van de zamenstellige Verben.	78
Van het Regiem des Verbs.	81
Van de Verben geconjugéerd met het Auxiliair ZIJN.	83
 HOOFDST. VI. VAN DE MINDERE TAALDEELEN.	
1.° DE TELWOORDEN.	85
2.° DE ADVERBEN.	87
3.° DE PREPOSITIEN.	92
4.° DE CONJUNCTIEN.	95
 HOOFDST. VII. SYNTAXIS DER SUBSTANTIVEN.	98
HOOFDST. VIII. SYNTAXIS DER ADJECTIVEN.	105
HOOFDST. IX. SYNTAXIS DER PRONOMEN.	110
HOOFDST. X. SYNTAXIS DER VERBEN.	118
HOOFDST. XI. SYNT. DER KLEINERE TAALDEELEN.	
1.° TELWOORDEN.	127
2.° ADVERBEN.	128
3.° PREPOSITIEN.	129
4.° CONJUNCTIEN. . . . , : . . .	131
 HOOFD. XII. VAN DE VERORDENINGEN DER REDE.	134

DRUKFEILEN.

- Bl. 10 Reg. 16, *geloof*, lees: *geloóf*.
— 14 — 25, *bijzonders*, l. *bijzonder*.
— 17 — 15, § 58, l. § 48.
— 22 — 18, *meest*, l. *meést*.
— 28 — 5, *der*, l. *des*.
— 36 — 4, *altóos*, l. *altoós*.
— 40 — 10, *éersten*, l. *eérsten*.
— 68 — 20, (§ 42), l. (§ 44).
— 70 — 22, *Verleden*, l. I. *Verleden*.
— 92 — 3, 4.º, l. 3.º
— 96. Bij de werkende conjunctien § 39 aangegeven
behooren oók op *dat*, *ten einde (dat)*.
-

NB. In eenige woorden dienende tot voorbeelden, is de scheiding der silben door de tusschengevoegde *streep* (-) aangetoond, alleénlijk om daardoor duidelijker de afzonderlijke silben te verbeelden. Zie Hoofdst I., § 1, 4, 8, 11, 18, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 41. Hoofdst. II, § 32, Hoofdst. III, § 18. Het spreekt van zelf dat men geénszins bedoeld heeft dit als de gewoonlijke spelling dier woorden aan te geven.

